

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

РОБОЧА ГРУПА З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

КОНСУЛЬТАТИВНА МІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В УКРАЇНІ

**ПРОЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ У ФОКУСІ
АКАДЕМІЧНОЇ ДУМКИ**

Матеріали вебінару

(м. Харків, 21 січня 2021 року)

Харків
«Право»
2021

УДК 343.21/7(062.13):001.5
П79

Редакційна колегія:
Ю. В. Баулін (головний редактор),
Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневіська

Проект Кримінального кодексу України у фокусі академічної думки : матеріали вебінару (м. Харків, 21 січ. 2021 р.) / НАПрН України ; Робоча група з питань розвитку кримін. права Комісії з питань прав. реф. при Президентіві України ; Консулт. місія Європейського Союзу в Україні ; редкол.: Ю. В. Баулін (голов. ред.), Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневіська. – Харків : Право, 2021. – 186 с.
ISBN 978-966-998-222-3

- © Національна академія правових наук України, 2021
- © Робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентіві України, 2021
- © Консультативна місія Європейського Союзу в Україні, 2021
- © Видавництво «Право», оформлення, 2021

ISBN 978-966-998-222-3

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
-----------------	---

РОЗДІЛ І. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Баулін Ю.В. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЄКТУ КК УКРАЇНИ.....	6
Стрельцов Є.Л. ВІТЧИЗНЯНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	10
Навроцький В.О. ПРО КРИТЕРІЇ ВИДІЛЕННЯ ПРОСТУПКІВ ЯК ОКРЕМИХ ВИДІВ ПУБЛІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	12
Гуторова Н.О. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	16
Вишневська І.А. КАТЕГОРІЯ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ ДІЯННЯ В КОНТЕКСТІ ПРОЄКТУ КК УКРАЇНИ	18

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Безгинський Б.Г. ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	22
Кришевич О.В. ПРОЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ КРИМІНАЛЬНОГО ЗЛОЧИНИ	24
Оболенцев В.Ф. ЦИФРОВА МОДЕЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	26
Бабич А.О. ПОНЯТТЯ НЕОБЕРЕЖНОГО СПІВЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ.....	29
Іващенко В.О. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ	31
Жук І.В. СИСТЕМА ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО НЕ Є ПОКАРАННЯМ, У ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ.....	33

Туляков В.О. ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАСОБИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДОЦІЛЬНОСТІ САНКЦІЙ	35
Лисодєд О.В. ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПРОБАЦІЙНОГО АРЕШТУ	38
Дзюба А.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У ВІЦІ ВІД 18 ДО 21 РОКУ, У ПРОЄКТІ КК	41
РОЗДІЛ III.	
ПИТАННЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ	
ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	
Акімов М.О. «ВОЛЯ» ЧИ «СВОБОДА»: ЩО ПОВИНЕН ЗАХИЩАТИ ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ?	44
Політова А.С. ПІДМІНА МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ	46
Михайліченко Т.О. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ТА МЕТА – ЕКСПЛУАТАЦІЯ ЛЮДИНИ: PRO ET CONTRA	48
Забуга Ю.Ю. ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЛЮДИНИ (АНАЛІЗ СТ. 4.4.10 ПРОЄКТУ НОВОГО КК УКРАЇНИ).....	51
Короленко І.В. ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ АБО ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	54
Вартилецька І.А. ДО ПОНЯТТЯ «ПСИХОАКТИВНІ РЕЧОВИНИ» В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ	56
Дзюба Ю.П. ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОКУМЕНТА В ПРОЄКТІ НОВОГО КК УКРАЇНИ	59
Додаток КОНТРОЛЬНИЙ ПРИМІРНИК ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 29 БЕРЕЗНЯ 2021 РОКУ	61

ПЕРЕДМОВА

Збірник матеріалів вебінару «Проект Кримінального кодексу (далі - КК) України у фокусі академічної думки», що відбувся 21 січня 2021 року, є продовженням обговорення у професійних колах проекту КК України, підготовленого Робочою групою з питань розвитку кримінального права. Ця група працює в рамках Комісії з питань правової реформи, утвореної Указом Президента України від 07 серпня 2019 року.

Проведення зазначеного вебінару обумовлено ще й тією обставиною, що Національна академія правових наук України, відповідно до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України за 2020 рік, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 16 червня 2020 року №689-ІХ, визнана одним із суб'єктів, що відповідає за підготовку Кримінального кодексу України (нова редакція) (назва законопроекту орієнтовна). Згідно із зазначеним Планом необхідність розроблення цього законопроекту обумовлена необхідністю осучаснення чинного КК України, приведення його у відповідність із вимогами ЄС та кращими світовими практиками в цій сфері, усунення помилок, дублювань та прогалів.

У вебінарі взяли участь більше 80 учасників, серед яких академіки й члени-кореспонденти відділення кримінально-правових наук НАПрН України, голови та члени координаційних бюро цього відділення, учені-криміналісти, наукова діяльність яких координується шістьма координаційними бюро, що діють у зазначеному відділенні, а також інші вчені України, які зацікавлені в підготовці якісного проекту КК України. Матеріали збірника розміщені за трьома розділами: перший розділ присвячений презентації членами Робочої групи основних положень Загальної частини і концептуальним питанням побудови Особливої частини проекту КК; другий розділ – питанням Загальної частини; третій розділ – питанням Особливої частини проекту КК України. Публікації авторів тез фокусують увагу на окремих положеннях проекту КК, містять конкретні пропозиції та рекомендації щодо його удосконалення.

Робоча група вдячна всім учасникам вебінару за надані рекомендації та пропозиції, які обов'язково будуть обговорені Робочою групою і щодо яких буде ухвалене відповідне рішення. Члени Робочої групи планують і надалі спілкуватись із академічною науковою спільнотою України з питань підготовки й удосконалення проекту КК України у форматі як вебінарів, конференцій тощо, так і на сторінках сайту Робочої групи: <https://newcriminalcode.org.ua/suggest>.

Робоча група та учасники вебінару висловлюють вдячність Консультативній місії Європейського Союзу в Україні за технічну підтримку роботи з підготовки проекту КК України та видання збірника матеріалів вебінару.

*Голова Робочої групи
з питань розвитку кримінального права
Комісії з питань правової реформи,
академік-секретар відділення
кримінально-правових наук НАПрН України,
професор*

Юрій БАУЛІН

РОЗДІЛ І. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Баулін Ю.В.,

*професор, д.ю.н., професор кафедри кримінального права №1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
голова Робочої групи з питань розвитку кримінального права
Комісії з питань правової реформи при Президентіві України*

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОЄКТУ КК УКРАЇНИ

1. Проєкт КК України, підготовлений Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи (<https://newcriminalcode.org.ua/>), зберігає й розвиває положення чинного КК України щодо кримінального закону та його дії в часі, просторі та за колом осіб, малозначності діяння, суб'єкта злочину, протиправного діяння та його наслідків, суб'єктивної сторони, незакінченого злочину і співучасті в злочині, множинності злочинів та обставин, що виключають протиправність діяння, а також щодо ознак окремих складів злочинів, передбачених в Особливій частині, та кваліфікуючих і особливо кваліфікуючих ознак складу злочину. Водночас проєкт нового КК України має принципові відмінності як за змістом, так і за формою. Основні положення проєкту КК полягають у наступному.

2. КК України є єдиним законом України, що на засадах верховенства права регулює суспільні відносин між державою й особами, які вчиняють діяння, передбачені цим Кодексом (злочини та інші діяння). Таке регулювання здійснюється шляхом установлення: а) вичерпного переліку ознак і видів злочину, а також ступенів їх тяжкості (від 1 до 10 ступеня); б) видів і розміру покарань та інших кримінально-правових засобів; в) підстав, за наявності яких ці засоби застосовуються або не застосовуються.

3. Фундаментальні положення проєкту КК України базуються на тому, що розробники проєкту КК наразі виходять із необхідності підготовки трьох кодексів, у яких повинна встановлюватись юридична відповідальність за вчинення публічних правопорушень, а саме: Кримінального кодексу України, Кодексу України про кримінальні проступки та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Виходячи з цього, проєкт КК передбачає кримінальну відповідальність та інші кримінально-правові засоби за вчинення саме злочинів, а також за вчинення об'єктивно протиправних діянь, які зовні містять ознаки злочину, але такими не є (діяння неосудної особи та особи, яка не досягла віку, необхідного для суб'єкта певного злочину), а також діянь, пов'язаних із необхідною обороною та іншими обставинами, що виключають протиправність діяння. Фундаментальні положення проєкту КК сконцентровані в основному в Книзі 1 «Про Кримінальний кодекс України» (розділ 1.1. «Вихідні положення», розділ 1.2. «Принципи Кримінального кодексу України», розділ 1.3. «Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України» і, нарешті, розділ 1.4. «Дія Кримінального кодексу України в часі, просторі і за колом осіб»), а також у деяких розділах Книги 2 «Про злочин» та Книги 3 «Про кримінально-правові засоби та їх застосування».

4. Основоположними є цінності, що покладені в основу проєкту КК. Такими цінностями визнаються: безпека людини, її права і свободи; безпека та інтереси суспільства; власність, фінанси і господарська діяльність; інтереси держави і міжнародного співтовариства (об'єкти кримінально-правової охорони). Першочерговою цінністю визнаються права та інтереси потерпілої особи, захист яких здійснюється засобами кримінального права (разом з іншими правовими засобами таких галузей права, як цивільне, фінансове тощо). Принциповими є також такі цінності, як права, обов'язки, державно-владні повноваження осіб, які вимушено, але правомірно заподіюють шкоду об'єктам кримінально-правової охорони для досягнення суспільно корисних цілей і які потребують захисту та заохочення з боку держави, зокрема й засобами кримінального права (обставини, що виключають протиправність діяння). Також окремою цінністю визнаються права і законні інтереси злочинця та особи, яка вчиняє об'єктивно протиправне діяння, які мають бути захищені на основі принципу верховенства права від свавільного та необмеженого втручання органів законодавчої, виконавчої і судової влади держави при обмеженні зазначених осіб в реалізації ними своїх прав.

5. Потерпілим визнається фізична чи юридична особа, яка безпосередньо зазнала шкоди від злочину; здійснення прав особи, яка вчинила злочин, не має шкодити правам потерпілого; одним із завдань КК України є забезпечення реституції та компенсації з метою захисту прав потерпілого; шкодою, заподіяною потерпілому від злочину, визнається істотне, значне чи тяжке порушення прав, свобод людини чи громадянина, а смерть людини або смерть двох чи більше осіб віднесено до особливо тяжкої шкоди; проєкт КК передбачає багато обставин, що підвищують на один або на два ступені тяжкість злочину й пов'язані із потерпілою особою, зокрема вчинення злочину щодо малолітньої або неповнолітньої особи; вагітної жінки; особи, яка досягла 70-річного віку; особи із інвалідністю; особи, яка перебувала в безпорадному стані тощо; обставинами, що пом'якшують покарання, визнаються, зокрема, такі, як надання допомоги потерпілому після вчинення злочину, а також добровільна реституція та компенсація; при призначенні покарання за угодою про примирення з потерпілим суд призначає покарання, узгоджене сторонами (із певними обмеженнями); не призначається покарання особі, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, якщо вона щиро покаялася, добровільно здійснила реституцію та/або компенсацію й примирилася з потерпілим; стосовно особи, щодо якої не встановлено високого ризику нового злочину, з урахуванням можливості досягнення мети покарання без його відбування, суд може затвердити угоду про примирення з потерпілим і звільнити цю особу від відбування покарання з призначенням засобів пробації; при вирішенні питання про зупинення під умовою виконання засудженим строкового чи довічного ув'язнення суд, крім іншого, враховує таку обставину, як вжиття засудженим всіх можливих заходів для реституції чи компенсації; застосування до засудженої особи амністії чи помилування не звільняє її від виконання обов'язку щодо реституції чи компенсації; засоби безпеки передбачають обмежувальні заходи, серед яких суд може застосувати такі, що захищають потерпілу особу та її близьких від впливу засудженого злочинця; погашення судимості може мати місце за наявності, зокрема, повністю виконаного обов'язку щодо здійснення реституції та компенсації тощо.

6. Правомірне заподіяння особою шкоди об'єктам кримінально-правової охорони виключає протиправність вчиненого нею діяння й тим самим підставу кримінальної відповідальності за заподіяну шкоду. Обставиною, що виключає протиправність діяння, визнається дія або бездіяльність, яка: а) заподіює шко-

ду правам або правоохоронюваним інтересам особи, інтересами суспільства або держави чи інтересам міжнародного співтовариства, за заподіяння якої передбачено кримінальну відповідальність цим Кодексом; б) є правомірною, тобто вчинена при використанні особою свого суб'єктивного права, виконанні юридичного обов'язку або здійсненні державно-владних повноважень і в) відповідає умовам, передбаченим Конституцією України, розділом 2.7. «Обставини, що виключають протиправність діяння», іншим законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. До таких обставин проєкт КК відносить 12 найбільш типових обставин (необхідна оборона; використання захисного засобу, що вражає автономно; затримання особи, яка вчинила протиправне посягання; крайня необхідність; виправданий ризик; заподіяння шкоди за згодою особи; заподіяння шкоди під час занять спортом; виконання професійних або службових обов'язків; виконання законного наказу або розпорядження; суперечність (колізія) юридичних обов'язків; виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття злочинів організованої групи; застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї), але й цей перелік обставин, що виключають протиправність діяння, не є вичерпним.

7. Відповідно до принципу верховенства права, проєкт КК передбачає положення, які на основі поваги до людської гідності забезпечують права і свободи особи, яка вчинила злочин або інше діяння, передбачене КК, від свавільного втручання держави. Це знаходить своє відображення, зокрема, у таких положеннях проєкту КК: 1) КК ґрунтується на Конституції України; 2) з метою забезпечення знання положень і стабільності КК цей акт, а також закони про внесення змін до нього офіційно оприлюднюються в порядку, установленому законом; зміни до КК вносяться не частіше одного разу протягом календарного року, крім випадків скасування злочинності діяння або поліпшення правового статусу особи, яка вчинила злочин; 3) побудова та застосування КК здійснюється відповідно до принципів законності, юридичної визначеності, рівності перед КК, пропорційності, індивідуальності, гуманізму, однократності, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань як складових загального принципу верховенства права; 4) не визнається злочином діяння, не передбачене цим Кодексом, і не можуть бути застосовані покарання або інші кримінально-правові засоби, не встановлені цим Кодексом; 5) зворотню дію має лише той кримінальний закон, який скасовує злочинність діяння, пом'якшує покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином поліпшує правовий статус особи; 6) відповідність положень КК вимогам достатньої чіткості, зрозумілості та передбачуваності забезпечується наявністю розділу 1.3. «Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України», а також роз'ясненням термінів в окремих розділах Особливої частини КК; 7) підставою кримінальної відповідальності є вчинення злочину, тобто протиправного діяння, яке відповідає складу злочину, передбаченому КК; 8) заподіяння особою шкоди за відсутності умислу та небережності (казус) означає відсутність вини як обов'язкової ознаки складу злочину. 9) кожний злочин (закінчений чи незакінчений, вчинений індивідуально або за співучасті) підлягає самостійній кваліфікації; 10) покаранням є примусове обмеження в реалізації прав чи свобод людини, що застосовуються на підставі цього Кодексу до особи, засудженої обвинувальним вирокком суду за вчинення злочину; 11) суд призначає покарання, що за видом і розміром є необхідним і достатнім для досягнення його мети тощо.

8. Особлива частина проєкту КК побудована з врахуванням ієрархії як національних цінностей, так і цінностей міжнародного співтовариства, посягання на які визнаються злочинами. Структурно Особлива частина складається з 5

книг (з четвертої по дев'яту). Книга 4 «Злочини проти прав людини» включає 8 розділів, які передбачають злочини проти: життя і здоров'я людини; її волі; статевої свободи та статевої недоторканності; сім'ї і дітей; приватності та соціально-економічних і політичних прав. Книга 5 «Злочини проти суспільства» охоплює 15 розділів, до яких включені злочини проти: безпеки суспільства від діяльності злочинних організацій і від тероризму; порядку поведінки із загальнонебезпечними предметами; публічного порядку і публічного здоров'я; порядку поведінки з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та прекурсорами; безпеки виробництва і будівництва; безпеки руху та експлуатації транспорту; екологічної безпеки; порядку використання землі, її надр, повітря і вод, рослинного і тваринного світу; інформаційної безпеки; достовірності документів; культурної спадщини; моральності. Книга 6 «Злочини проти власності, фінансів і господарської діяльності» включає в себе 7 розділів щодо злочинів проти: власності, які пов'язані і не пов'язані з незаконним привласненням майна (корисливі та некорисливі злочини); інтелектуальної власності; фінансової системи; порядку господарювання та інтересів споживачів. До Книги 7 «Злочини проти інтересів держави» включені 10 розділів, які передбачають злочини проти: основ безпеки держави; убезпечення таємниці інформації, що належить державі; недоторканності державного кордону; здійснення правосуддя та виконання судових рішень; публічної служби та публічного управління й авторитету держави; забезпечення призову та мобілізації й порядку несення військової служби. Книга 8 «Злочини проти міжнародного гуманітарного права і міжнародного правопорядку» включає 5 розділів, що передбачають такі злочини, як геноцид, злочини проти людяності, злочин агресії, воєнні злочини та злочини проти міжнародного правопорядку.

9. Статті Особливої частини КК визначають ознаки складу закінченого одиначного злочину, вчиненого однією особою; при цьому диспозиція статті починається словами: «Особа, яка (далі – опис діяння в доконаному виді, що має важливе значення для встановлення моменту закінчення злочину)». Склад незакінченого злочину та склад злочину, вчиненого за співучасті, визначається з урахуванням положень відповідних розділів Загальної частини про незакінчений злочин та співучасть у злочині. Кожна стаття, на відміну від чинного КК, містить лише основний склад злочину, а всі кваліфікуючі ознаки (вони мають назву обставин, що знижують або підвищують ступінь тяжкості злочину) передбачені в Загальній частині КК. Крім того, у статтях Особливої частини КК відсутні санкції. Замість них визначається, що той, хто вчинив злочин, який передбачений тією чи іншою статтею Особливої частини КК, вчинив злочин певного ступеня тяжкості – від 1 до 10 ступеня. Самі ж типові санкції встановлені в Загальній частині, де кожна типова санкція «прив'язана» до злочину певного ступеня тяжкості. Причому альтернативні відносно-визначені санкції передбачені тільки для злочинів 1-3 ступенів тяжкості - штраф або ув'язнення на певний строк, і для злочинів 9 та 10 ступенів тяжкості – ув'язнення на певний строк або довічне ув'язнення, а для злочинів 4-8 ступенів тяжкості – тільки ув'язнення на певний строк. Такий підхід ставить у певні рамки законодавця, який позбавляється можливості на свій розсуд установлювати санкції при подальшому внесенні змін до КК, а суд має невеликі рамки дискреції, які передбачені в типових санкціях.

*Стрельцов Є.Л.,
професор, д.ю.н., д. теології,
завідувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
член Робочої групи з питань розвитку кримінального права
Комісії з правової реформи при Президентіві України*

ВІТЧИЗНЯНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, ґрунтується на Конституції України та загальноєвропейських принципах і нормах міжнародного права (ч.1 ст. 3 КК). Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом (ч.3 ст. 3 КК). Таким чином, загальний намір реформи кримінального законодавства України включає в себе, насамперед, реформу чинного Кримінального кодексу (далі КК). При цьому потрібно враховувати, що ґрунтування положень КК на Конституції України, загальноєвропейських принципах і нормах міжнародного права, їх відповідності чинним міжнародним договорам, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (ч.4 ст.4 КК), передбачає, що зміни в цих нормативно-правових актах теж можуть тягнути за собою відповідні зміни й у чинному КК. Але, і на це потрібно звернути окрему увагу, порядок таких змін був певною мірою впорядкований Верховною Радою України, коли в травні 2020 р. були внесені відповідні зміни до ст. 3 КК, згідно з якими зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення [1]. Положення цього закону, на що теж потрібно звернути увагу, «не погоджуються» з протиправною діяльністю багатьох зарубіжних держав, зокрема й розвинутих, де зміни до кримінального законодавства можуть вноситися положеннями «будь якого» галузевого законодавства, що свідчить (може свідчити) про те, що ідея створення так званого «додаткового» кримінального законодавства зараз не є актуальною в Україні.

5 квітня 2021р. виповнюється двадцять років із моменту прийняття чинного КК. Зміни, які вносились до нього за двадцять років, мали різний характер, починаючи від суто об'єктивних, що породжувались змінами в суспільному розвитку, та закінчуючи тими, що мали суто «миттєву», кон'юнктуру спрямованість. Звісно, динамічні зміни, які відбуваються на світовому рівні, на рівні певних регіонів (у нашому випадку), на європейському рівні, у нашій державі, ті труднощі, котрі їх супроводжують, пов'язані зі значними політичними конфліктами різного рівня, складнощами в глобалізаційних процесах, негативними тенденціями, пов'язаними з пандемією COVID-19, повинні знайти своє відображення в приписах кримінального законодавства з метою необхідної кримінально-правової охорони найбільш вагомих суспільних цінностей та інтересів, розробки тенденцій надання сучасному кримінальному законодавству функцій регламентування загальних засобів громадської безпеки. У зв'язку з цим, такі зміни мають необхідний, так би мовити, еволюційний характер.

Водночас кримінальне законодавство, як, утім, будь-яке галузеве зако-

нодавство, що вимагає свого реформування, має (повинно мати) обов'язкові складові, сукупність яких дозволяє заздалегідь забезпечувати необхідну якість у проведенні таких процесів. Однією з основних таких складових виступає наука в широкому розумінні цього поняття. Це може бути: концепція, доктрина, наукова теорія, сумісно узгоджені наукові погляди, окремі наукові позиції та ін. Важливо, щоб усі ці прояви наукової думки були спрямовані на неупереджене реформування КК. Незважаючи на зовнішню простоту, це складний процес, тому що наукове пізнання тісно пов'язане з розвитком сучасних та раніше висунутих політико-правових та кримінально-політичних ідей, наявністю відповідної Концепції реформування, яка, до речі, була відсутня на початковому етапі функціонування Робочої групи у вересні 2019 року, наявністю систематизованих порівняльно-правових досліджень, правотворчою практикою, що має певною мірою перманентний характер та ін. Але, незважаючи на ці труднощі, наукова думка все одно «прокладає» собі дорогу.

Звичайно, наукові дослідження, поза залежністю від їх остаточної сутності та спрямованості, повинні мати необхідний рівень. Варто нагадати, що не будь-яка сукупність відомостей і знань про право, зокрема й про кримінальне право, є науковою. Кримінально-правова наука завжди повинна характеризуватися певними ознаками - це системність наукових знань про кримінальне право/законодавство; їх об'єктивність та достовірність; можливість (допустимість) так званої перевірки таких знань практикою застосування кримінального законодавства; певною мірою історична зумовленість наукового знання про таке право/законодавство (традиційно сталі теоретичні положення) та ін. Водночас потрібно враховувати, що кожна галузь законодавства, насамперед кримінальне законодавство, у силу його «природної жорстокості», потребує в процесі свого наукового дослідження спрямованості на з'ясування його внутрішнього змісту, його зовнішніх зв'язків з іншими суспільними явищами, на перевірку дійсності загальних закономірностей буття в специфічній сфері пізнання та ін. Такий підхід, зокрема, виключає механічне «копіювання» положень зарубіжного кримінального законодавства, яке досить часто робиться без урахування всіх названих вище обставин, що дозволяє останнім часом все частіше говорити про процеси так званої «колонізації» права. У будь-якому разі наукове пізнання кримінального права/законодавства - це складний, об'ємний багатопрофільний процес, що потребує особливої уваги.

У зв'язку з цим, виділимо дві важливі, на нашу думку, обставини, змістові характеристики яких повинні визначати всі основні ознаки кримінального законодавства, зокрема його предмет, метод, функції та ін. Це цілі та завдання кримінального законодавства. Саме з'ясування цього дає можливість більш предметно аналізувати інші його ознаки [2].

Аналіз показує, що, незважаючи на важливість визначення цих обставин, на міжнародному рівні, на рівні групи держав, на рівні окремих зарубіжних держав, чий досвід видається цікавим, на національному рівні немає певної узгодженості в розкритті їх змісту. У цілому особисті спроби систематизувати ці відомості дають змогу виділити декілька таких груп. Одна група - це держави колишнього або певною мірою й теперішнього соціалістичного напрямку розвитку, у КК яких офіційно закріплені цілі та завдання. Для цього є, з нашої точки зору, насамперед ідеологічні підстави, пов'язані саме з напрямом їх соціального розвитку. Причому, на нашу думку, у цих кодексах є певна «плутанина», у зв'язку з чим змішуються й підміняються поняття «цілі КК» і «завдання КК». Це, у свою чергу, дозволяє вважати, що проголошені цілі (завдання), носять, зокрема для можливостей кримінального законодавства, у кращому випадку віртуальний характер.

Є низка держав, наприклад, європейських, у КК яких закріплено тільки їх завдання, що в цілому полягають у визначенні того, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, котрі їх вчинили (див., наприклад, ст. 111-2 КК Франції, ст. 1 КК Естонії).

Але все ж таки більшість держав через різні причини, які здебільшого можливо пояснити, не визначають в офіційному тексті КК цілі та завдання. Так, можна погодитись із тим, що кримінальне законодавство в багатьох зарубіжних, зокрема й розвинутих державах, має певні складнощі [3]; але, на нашу думку, і в цих державах перебільшуються реальні можливості цього законодавства: не точно визначається акцент у взаємовідносинах держави і кримінального законодавства. У будь-якому разі саме чітке визначення загальнодержавних цілей та «безпосереднього» завдання КК [4] повинно бути покладене в основу його реформування.

Список використаних джерел:

1. П.З Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури внесення змін» від 19 травня 2020 року, N 619-IX.
2. Див. більш детально: Є. Стрельцов. «Діагностичний довідник» з кримінального законодавства: зміст та спрямованість. Юридичний вісник України, № 38, 25 вересня – 1 жовтня; № 39, 2 – 8 жовтня 2020 року; Є.Л. Стрельцов. Про значення *malum prohibition* та *malum in se* у визначенні суспільної небезпеки та протиправності. Юридичний вісник України, № 42-43, 23 жовтня – 5 листопада 2020 року; Є. Стрельцов. Кримінальне законодавство: «гільйотина» чи «масажний прилад» - пошук компромісу. Юридичний вісник України, № 47, 27 листопада – 3 грудня, № 48, 4 – 10 грудня 2020 року.
3. Бернд Гайнріх. До питання сучасного стану кримінально-правової політики у Федеративній Республіці Німеччині. Вісник Кримінологічної асоціації України. Збірник наукових праць, № 2 (23), 2020, с. 177 – 191 с.
4. Див. більш детально: Є. Стрельцов. Що проголошують кримінальні кодекси: свої цілі, свої завдання або взагалі нічого? (Деякі авторські висновки). Юридичний вісник України № № 3-4, 24 січня – 4 лютого, № 5, 5-11 лютого 2021 р.

Навроцький В.О.,
професор, д.ю.н.,

*член Робочої групи з питань розвитку кримінального права
Комісії з питань правової реформи при Президентові України*

ПРО КРИТЕРІЙ ВИДІЛЕННЯ ПРОСТУПКІВ ЯК ОКРЕМИХ ВИДІВ ПУБЛІЧНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Зараз уже беззаперечним є виділення серед публічних правопорушень такого їх окремого виду, як проступки. Водночас дискусійними залишаються чи не більшість положень, які пов'язані з правовою регламентацією відповідальності за проступки:

- як їх називати: «проступки», «кримінальні проступки», «суспільно небезпечні проступки», «підсудні проступки», злочини відповідного ступеня тяжкості – очевидно, найменшого тощо;
- чи потрібно виділяти види проступків за ступенем тяжкості;
- передбачати відповідальність за проступки в окремому кодексі чи у за-

гальному КК України; а якщо обрати останній варіант, то чи варто проступкам присвячувати окремі книги або розділи Загальної та Особливої частин КК чи норми про них мають бути включені в книги та розділи, які регламентують відповідні положення щодо злочинів;

- які засоби правового впливу (види стягнень) встановлювати за проступки;
- наскільки широко щодо проступків варто запроваджувати різноманітні пільгові засоби (пробація тощо).

Але чи не найбільш гострим та складним є питання про те, за якими критеріями виділяти проступки з інших публічних правопорушень. Його вирішення не може бути здійснене шляхом прямої аналогії щодо встановлення відповідальності за інші види правопорушень. Адже вироблені теорією і більш-менш успішно застосовувані в правотворчій практиці критерії (засади, принципи, підстави *etc*) криміналізації здебільшого не можуть бути застосовані як критерії встановлення відповідальності за проступки у зв'язку з різною правовою природою злочину та проступку, про що буде сказано далі. А критерії встановлення відповідальності за адміністративні правопорушення взагалі, наскільки мені відомо, не розроблені в теорії - усе обмежується вкрай абстрактними та аморфними твердженнями про «антиуправлінську природу» таких деліктів.

Однозначно, проступки – це посягання, що займають проміжне місце між злочинами та іншими (менш тяжкими) публічними правопорушеннями. Оскільки коло проступків так чи інакше буде сформоване за рахунок віднесення до них частини діянь, які *de lege lato* становлять собою злочини та частину адміністративні правопорушення і проступки дисциплінарні (а також і діянь, які зараз не встановлена юридична відповідальність), то при визначенні такого кола неможливо обійти питання про критерії як криміналізації, так і критерії встановлення відповідальності за адміністративні та дисциплінарні правопорушення.

Очевидно, що існують посягання, які завжди і поза всяким сумнівом мають визнаватися злочинами. Це, насамперед, умисне заподіяння шкоди життю та здоров'ю, державна зрада. Водночас є посягання, які ніколи та за жодних умов не повинні бути віднесені до злочинів. Наприклад, необережне пошкодження майна. Труднощів і дискусій щодо визначення кола злочинів і першої групи, і другої не існує. Але проблематичним є віднесення чи до злочинів, чи до інших правопорушень широкого кола діянь, що перебувають «у прикордонній зоні». Саме щодо таких діянь є гострою нагальна необхідність визначення критеріїв установа відповідальності певного виду.

Відомо, що в основу розмежування між злочинами та іншими правопорушеннями традиційно прийнято ставити такий феномен, як суспільна небезпека. Відповідно до підходу одних авторів, наявність такої небезпеки щодо злочинів та її відсутність щодо адміністративних та інших правопорушень, а за уявленнями інших – ступінь суспільної небезпеки, які більша у злочинів, менша – у адміністративних правопорушень. Не вдаючись у суть цієї давньої дискусії, відзначаю, що вважаю її схоластичною, беззмістовною, пустою порожньою. Адже прихильники та противники кожної з наведених позицій протягом десятиліть не сформулювали критеріїв, базуючись на яких можна було б констатувати наявність чи відсутність або ж кількісні параметри суспільної небезпеки.

Членам Робочої групи з розвитку кримінального права, авторам проекту нового КК України, часто закидають те, що вони відмовилися від усталеного поняття суспільної небезпеки і водночас широко послуговуються поняттями «ступінь тяжкості злочину», «шкода відповідного розміру», які, мовляв, і означають

вказівку на все ту ж суспільну небезпеку. Здається, що автори таких докорів не враховують принаймні такі важливі обставини:

1) автори проекту нового КК не заперечують існування такого феномену, як «суспільна небезпека»; це явище існує об'єктивно і буде існувати незалежно від того, чи воно згадується в нормативно-правових актах, включаючи КК, чи не використовується в текстах законів;

2) суспільна небезпека становить собою ознаку, якою наділені всі діяння, передбачені КК; вона є загальною ознакою відповідних посягань. Передбаченість відповідальності за те чи інше діяння в КК апіорі свідчить про їх суспільну небезпеку, і цю ознаку немає потреби додатково встановлювати щодо кожного конкретного діяння, об'єктивні та суб'єктивні ознаки якого – ознаки складу злочину – доведені в ході досудового розслідування та судового розгляду;

3) установа наявності чи відсутності суспільної небезпеки покладається на законодавця, який повинен виконати його в ході криміналізації діяння. Водночас труднощі доведення наявності суспільної небезпеки мають бути позбавлені правозастосовчі органи хоча б тому, що це дає можливість піддавати ревізії рішення законодавця та суперечить засадам поділу влад;

4) окреме встановлення суспільної небезпеки певного роду діянь у ході правотворчості та щодо конкретного діяння під час правозастосування порушує діалектику співвідношення: а) конкретних фактів дійсності, які визнаються суспільно небезпечними з урахуванням шкоди, що заподіюється кожним із них зокрема та, з урахуванням поширеності, їх сукупністю; б) абстрактної правової норми, яка передбачає всі такого роду діяння суспільно небезпечними; в) конкретного інкримінованого певній особі діяння, що визнається злочином з урахуванням ознак, відображених в абстрактній правовій нормі. Адже конкретне так чи інакше має бути наділене ознаками абстрактного. У цьому випадку конкретний злочин, ознаки складу якого відповідають ознакам складу закріпленим у певній правовій нормі, наділений і тією рисою, яка впливає з сукупності таких ознак – суспільною небезпекою;

5) попри десятиліття наукових пошуків, у теорії кримінального права так і не запропоновано більш-менш конкретних та чітких критеріїв, з урахуванням яких можна було б встановити наявність чи відсутність суспільної небезпеки, а тим паче, її кількісні (ступінь) показники. Не виробила цих критеріїв і правозастосовча практика, що підтверджується хаотичністю в застосуванні норми про малозначність посягання (ч.2 ст.11 КК) Саме ця аморфність та невизначеність поняття суспільної небезпеки, неможливість запропонувати критерії для її встановлення в ході правозастосування й стали одними з головних аргументів для відмовим від використання цього поняття в тексті проекту нового КК;

6) ступінь тяжкості злочину, наявність шкоди відповідного розміру (істотна, значна, тяжка, особливо тяжка) у проекті пропонується визначати на підставі чітко вказаних критеріїв – наслідків, які заподіяні злочином у вигляді реальної шкоди, чи створення реальної загрози її настання (ст.ст.2.1.4., 2.1.5. проекту нового КК);

7) щодо проступку також мають бути визначена шкода (вочевидь, вона буде названа «неістотна шкода»), наявність якої визнаватиметься підставою встановлення відповідальності як за цей вид публічного правопорушення.

Наведене дає підставу вважати цілком обґрунтованою відмову від використання в тексті проекту нового КК поняття «суспільна небезпека» та від необхідності встановлення її наявності в ході правозастосування.

Зважаючи на зазначене вище, підкреслюю, що суспільна небезпека є одним з визначальних критеріїв, на підставі яких здійснюється криміналізація – визнання діяння злочином.

Водночас, проступок (як би його не називали і яке б місце в системі публічних правопорушень не відводили) не становить собою діяння, яке посягає на основи держави і суспільства, на основоположні права людини, не заподіює шкоду, яку неможливо чи вкрай важко усунути. Тому проступок варто відносити до діянь, що є не суспільно небезпечними, а соціально шкідливими. Причому йдеться про посягання на інтереси соціуму в цілому, а не якихось його територіальних чи галузевих сфер. Проступок полягає в порушенні правил, заборон, обмежень, установлених загальнодержавними та універсальними актами.

Натомість правопорушення, яке за чинним законодавством та усталеними науковими підходами прийнято відносити до адміністративних, є шкідливим для окремих територіальних громад, відомчих інтересів. Таке правопорушення пов'язане з відступом від вимог локальних правових актів, відомчих директив.

Навіть побіжний аналіз чинного законодавства показує, що коло проступків буде досить широким. Адже значна частина статей чинного КпАП України передбачає такі посягання, які заподіюють шкоду не місцевого чи відомчого характеру, а посягають на інтереси всього суспільства. Отже, вони мають перейти до розряду проступків. Те ж саме стосується й цілої низки дисциплінарних правопорушень, що аж ніяк не обмежуються заподіянням шкоди певній інституції, де працює чи проходить службу винний. Це, зокрема, діяння військовослужбовців, які «не дотягують» до злочинів у зв'язку з відсутністю критеріїв, установлених КК (наприклад, тривалість самовільного залишення місця служби). Тому такі правопорушення також мають поповнити коло проступків.

Не зупиняючись на інших критеріях виділення проступків як окремого виду публічних правопорушень, зверну увагу лише на один. Він стосується процесуальних можливостей швидкого та ефективного розслідування та судового розгляду. Відомо, що, вносячи зміни до чинного законодавства та запроваджуючи інститут проступків (кримінальних проступків), законодавець, перш за все, керувався потребами запровадити щодо таких правопорушень спрощену процедуру розгляду та прийняття рішення в справі. Не викликає сумніву, що ігнорувати такі потреби не можна й надалі.

Тому до проступків мають відноситися лише ті посягання, щодо яких можна швидко та ефективно встановити обставини їх вчинення та провести судовий розгляд; водночас неприпустимо відносити не до проступків, а до злочинів діяння з урахуванням того, що їх розслідування, зазвичай, поєднане з проведенням складних експертиз та вимагає тривалого часу. В основі розмежування між злочинами та проступками має бути розмір заподіяної (реальної чи потенційної) шкоди, а аж ніяк не тривалість процедури прийняття рішення.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У проєкті Кримінального кодексу України, який зараз розробляється Робочою групою з розвитку кримінального права в складі створеної Указом Президента України Комісії з правової реформи, передбачається окремий розділ Особливої частини «Злочини проти публічного здоров'я». У цьому розділі планується об'єднати злочини проти прав людини у сфері біоетики і біомедицини, а також у сфері медичної та фармацевтичної діяльності. Останні є важливою складовою кримінально-правової охорони публічного здоров'я.

Фармацевтична діяльність належить до найприбутковіших видів господарської діяльності, що динамічно розвивається, має високий рівень глобалізації й стала тенденцією до росту. Водночас, на жаль, цей вид надзвичайно важливої для здоров'я людини, господарської діяльності, він оцінюється фахівцями як об'єкт підвищеного криміногенного ризику. Так, зокрема, фахівці міжнародної організації Transparency International у проведеному 2016 року дослідженні «Корупція у фармацевтичному секторі» [1] оцінюють цей вид корупції як глобальну проблему, яка суттєво перешкоджає досягненню (ООН, 2015р.). Вони звертають увагу та такі обставини: а) неетична промоція ліків продовжує підривати довіру до лікарів, негативно впливає на результати лікування; б) фармацевтичні компанії, які дотримуються етичних норм, опиняються в невідгладному становищі, що підвищує ризики розширення корупційних маркетингових практик; в) для ефективної протидії цьому явищу потрібне компетенте і політична воля.

Розглядаючи відносини у сфері фармацевтичної діяльності як об'єкт кримінально-правової охорони, необхідно зазначити, що особливістю механізму заподіяння шкоди цьому об'єкту є те, що шкода може бути заподіяна як «зсередини», так і «ззовні» [2].

Заподіяння шкоди відносинам у сфері фармацевтичній діяльності «зсередини» характеризується тим, що ця шкода є результатом протиправної поведінки одного з учасників відповідних суспільних відносин, а саме особи, яка здійснює фармацевтичну діяльність. Такою може бути службова особа юридичної особи, яка здійснює таку діяльність, фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності в цій сфері - або особа, яка займається професійною діяльністю у сфері фармацевції (провізор, фармацевт).

Світовий досвід свідчить про те, що найбільш розповсюдженими видами правопорушень, які вчиняються представниками фармацевтичних компаній, є здійснення нечесного фармацевтичного маркетингу шляхом підкупу медичних працівників, а також порушення при проведенні клінічних досліджень лікарських засобів та оприлюдненні неправдивих відомостей про їх результати. Так канадський дослідник Марк-Андре Ганьон у своїй праці «Корупція на фармацевтичних ринках: вирішення проблеми невідповідності фінансових стимулів і

¹ Матеріал підготовлений на виконання фундаментальної теми «Національна безпека у сфері громадського здоров'я: правові засоби захисту від загроз», що досліджується в НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України (номер державної реєстрації в УкрІНТЕІ 0120U105608)

громадського здоров'я» [3] констатує, що в США фармацевтична індустрія витрачає \$42 мільярди щорічно на промоцію ліків серед лікарів, що у середньому складає \$61,000 на одного лікаря з метою вплинути на його рішення щодо виписування рецептів. Не є винятком й Україна, де підкуп медичних працівників з боку представників фармацевтичних компаній перетворився на звичайний вид фармацевтичного маркетингу [4].

До заподіяння шкоди відносинам у сфері фармацевтичної діяльності «зсереди», крім підкупу медичних працівників і порушення порядку проведення клінічних випробувань, також треба віднести неналежне виконання професійних обов'язків фармацевтичним працівником, якщо це призвело до заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю пацієнта або його смерті. Така ситуація можлива у випадках помилки провізора при аптечному виготовленні лікарського засобу, при відпуску лікарських засобів за рецептом лікаря тощо. Водночас Робоча група з розвитку кримінального права ще має визначитись, чи відрізняється тяжкість цього злочину від інших випадків заподіяння шкоди здоров'ю людини через необережність. Якщо відповідь буде негативною, то потреби в такій спеціальній нормі немає, а фармацевтичний працівник у цих випадках за невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків відповідатиме на підставі норми про заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю або заподіяння смерті через необережність.

Друга група злочинних посягань на відносини у сфері фармацевтичної діяльності пов'язана із заподіяння шкоди «ззовні», тобто особою, яка не є суб'єктом цих відносин. Зазначені посягання здійснюються шляхом виготовлення та обігу підробленої медичної продукції або здійснення фармацевтичної діяльності, що потребує ліцензування, особами, які не мають відповідної ліцензії.

Одним із найнебезпечніших злочинів проти публічного здоров'я є фальсифікація лікарських засобів та іншої медичної продукції. Цей вид найприбутковішого злочинного бізнесу є одним з основних видів діяльності транснаціональної організованої злочинності. Успішна протидія зазначеному виду злочинності можлива лише за умови об'єднання зусиль світового співтовариства. Усвідомлюючи це, 28 жовтня 2011 року була підписана Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я [5], яка була ратифікована Україною 07 червня 2012 року та набула чинності для нашої держави 01 січня 2016 року. Незважаючи на те, що держави, які підписали й ратифікували цей міжнародний документ, узяли на себе зобов'язання встановити кримінальну відповідальність за фальсифікацію та обіг фальсифікованої медичної продукції; до теперішнього часу КК України містить лише норму, яка передбачає відповідальність за такі дії тільки з фальсифікованими лікарськими засобами. Очевидно, що цей недолік потребує усунення.

Іншою прогалиною в кримінально-правовій охороні відносин у сфері фармацевтичної діяльності є відсутність норми, яка передбачала б відповідальність за незаконну фармацевтичну діяльність. Водночас в Україні широкого розповсюдження набула діяльність із контрабандного ввозу, зберігання і подальшої реалізації лікарських засобів особами, які не мають права на здійснення такої діяльності. Цей «чорний» ринок лікарських засобів пропонує споживачам ліки за ціною, яка є суттєво нижчою від тієї, що пропонують ліцензовані суб'єкти фармацевтичної діяльності. Незаконна фармацевтична діяльність є надзвичайно небезпечною, оскільки для значної кількості лікарських засобів порушення температурного та іншого режиму їх зберігання і транспортування призводить до їх непридатності, втрати лікувальних властивостей, а, в окремих випадках, небезпеки для життя і здоров'я. Тому, поряд зі встановленням відповідальності

за незаконну лікарську діяльність, така відповідальність має бути й за незаконну фармацевтичну діяльність.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що кримінально-правова охорона відносин у сфері фармацевтичної діяльності потребує комплексного підходу, який разом з вдосконаленням регуляторного законодавства в цій сфері має позитивно вплинути на підвищення рівня захисту публічного здоров'я від злочинних посягань.

Список використаних джерел:

1. Corruption in the Pharmaceutical Sector. Diagnosing the Challenges. Transparency International, 2016. Available at: <https://apps.who.int/medicinedocs/documents/s22500en/s22500en.pdf>
2. Гуторова Н.О. Механізм заподіяння шкоди об'єкту злочину: поняття, види, кримінально-правове значення // Право України, № 9, 2015, с. 128-134
3. Gagnon MA. Corruption of pharmaceutical markets: addressing the misalignment of financial incentives and public health. J Law Med Ethics. 2013 Fall;41(3):571-80. doi: 10.1111/jlme.12066.
4. Gutorova N., Soloviov O., Olejnik D. Improper Healthcare Marketing: German And Ukrainian Experience in Prevention. Wiadomości Lekarskie 2019, nr 12. doi: 10.36740/WLek201912202
5. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я від 28.10.2011. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a91

*Вишневська І.А.,
аспірантка кафедри кримінального права №1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
експерт з адміністрування діяльності
Робочої групи з питань розвитку кримінального права
Комісії з питань правової реформи при Президентові України*

КАТЕГОРІЯ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ ДІЯННЯ У ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ

1. Однією з новел проєкту КК України, що викликала палку дискусію, стало вилучення ознаки суспільної небезпечності діяння в понятті злочину. Згідно з частиною 1 статті 2.1.1. проєкту: “Злочином є діяння, яке: а) є протиправним, тобто порушує норму приватного або публічного права, та б) відповідає складу злочину, передбаченому цим Кодексом” [1]. Вочевидь, злочин характеризується трьома ознаками: 1) це - діяння, 2) діяння є протиправним, 3) діяння відповідає складу злочину, передбаченого цим Кодексом.

2. Ознака суспільної небезпечності діяння передбачена не тільки в чинному КК України, а й була притаманна поняттю злочину в кримінальному законодавстві радянського періоду. Саме її називають матеріальною ознакою злочину, системоутворюючою категорією, що лежить не лише в основі класифікації злочинів, а й є критерієм відмежування злочину від інших публічних правопорушень. Однак останнім часом усе частіше серед науковців виникає дискусія щодо

доцільності її збереження в законодавчому визначенні поняття злочину.

3. Багато науковців є прихильниками збереження ознаки суспільної небезпечності діяння у визначенні злочину. Суспільна небезпечність розкриває соціальну значущість злочину і означає заподіяння шкоди або можливість її заподіяння суспільним відносинам, охоронюваним КК України.

Л. Кривоченко, досліджуючи класифікацію злочинів, хоча і акцентувала увагу на визначальній ролі суспільної небезпечності, проте зазначала, що в класифікації злочинів на основі критерію суспільної небезпечності є суттєвий недолік: вона не піддається точному виміру, і через це доводиться звертатись до формального критерію - виду та розміру покарання [2, с. 56].

Проте окремі науковці зазначають, що в чинному КК суспільна небезпека не відображена належним чином, через що і виникають труднощі з її застосуванням на практиці. Так М. Рудковська вказує, що ознаку суспільної небезпеки потрібно наповнити реальним змістом і встановити її чіткі критерії для законодавця. На її думку, такими критеріями є характер і ступінь суспільної небезпечності діяння. У своїй роботі авторка визначає перелік об'єктів, посягання на які обов'язково мають визнаватись злочином і визначають характер його суспільної небезпечності, та низка факторів (вид шкоди, спосіб тощо), що впливають на ступінь суспільної небезпечності злочину [3, с. 8-9].

На думку В. Киричка, за умови правильного розроблення та відображення в КК ознаки суспільної небезпечності діяння його можливо якісно оновити та отримати перевагу над іншими КК зарубіжних країн. Для цього автор вбачає необхідним створення окремої статті, у якій треба визначити суспільну небезпечність діяння, а саме: "1. Діяння (дія або бездіяльність) визнається суспільно небезпечним, якщо воно заподіяло або могло заподіяти істотну шкоду фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі..." [4, с. 290-291].

М. Панов і С. Харитонов вказують на суспільну небезпечність як іманентну властивість кримінального правопорушення і зазначають, що ця ознака є соціальною основою таких ознак, як кримінальна протиправність та кримінальна караність діяння. Виключення суспільної небезпечності як фундаментальної ознаки із поняття кримінального правопорушення, на думку авторів, може призвести до одностороннього, занадто вузького за змістом і не визначеним за обсягом поняття кримінального правопорушення. Також це призведе до порушення логічно-структурних зв'язків між категоріями, поняттями та нормами Загальної і Особливої частини та іншими елементами кримінального права і законодавства [5, с. 133, 137].

4. Однак не усі науковці підтримують позицію щодо збереження в майбутньому КК України суспільної небезпечності діяння як ознаки злочину. Так В. Шаблістий називає її "рудиментом радянської правової системи", оскільки, на думку науковця, вона відображає пріоритет у захисті політичного режиму та влади, а сама людина відходить на другий план. Однак із визнанням у Конституції України людини найвищою соціальною цінністю, суспільна небезпечність, на думку автора, має бути виключена з КК України, а замість цієї ознаки доцільно використовувати формулювання "безпека людини, суспільства, держави та людства". Тому поняття злочину має бути суттєво переосмислено [6, с. 120].

Детальне дослідження суспільної небезпеки з використанням методу SWOT-аналізу провів Д. Азаров. Автору вдалось виявити суттєві недоліки щодо застосування та "життєздатності" цієї категорії на практиці. Зокрема науковець виділив низку істотних проблем з застосуванням у законодавчій та правозасто-

совчій практиці категорії суспільної небезпечності діяння: 1) відсутність обґрунтування законодавцем криміналізації або декриміналізації діянь, наприклад, у пояснювальних записках; а також необґрунтована диференціація виду та розміру покарання за певні види злочину; 2) складність у проведенні розмежування між злочинними та незлочинними діяннями і встановленні суспільної небезпечності конкретного діяння; 3) відсутність тесту, що дозволяв би констатувати певну ступінь суспільної небезпечності конкретного діяння, та невизначеність її критеріїв і структури. На думку автора, ознака суспільної небезпечності розмиває межі складів злочину і сприяє занадто широкій судовій та законодавчій дискреції. Саме через це суспільна небезпечність не може бути наріжною категорією кримінального законодавства. Д. Азаров вбачає за доцільне розробити правила криміналізації та декриміналізації, чітко сформулювати межі складів злочинів, уникати в описі діяння невизначених його якостей (зухвале, цинічне тощо), обмежити дискрецію правозастосувача [7, с. 15-17].

5. Аналізуючи положення чинного КК України, можна дійти висновку, що суспільна небезпечність діяння як фундаментальна категорія відображена не лише в понятті кримінального правопорушення, а і є критерієм їх класифікації, криміналізації та декриміналізації діянь, має важливе значення при звільненні особи від кримінальної відповідальності тощо. Тобто практично всі інститути кримінального права наділені ознакою суспільної небезпечності.

Водночас, незважаючи на фундаментальний характер цієї категорії, немає чітких критеріїв її визначення, що впливає на вирішення багатьох питань, якот: при класифікації кримінальних правопорушень основна увага акцентується не на самій суспільній небезпечності діяння, а на розмірі та виді покарання, що передбачене за те чи інше кримінальне правопорушення; при криміналізації та декриміналізації діянь використання категорії суспільної небезпечності ускладнюється через відсутність критеріїв її оцінки, що так само призводить до випадків надмірної криміналізації діянь тощо. Проблема використання категорії суспільної небезпечності діяння загострилась із впровадженням кримінальних проступків, що призвело, наприклад, до випадків, коли за наявності ідентичного посягання на один і той самий об'єкт одне діяння визнається злочином, а інше - кримінальним проступком (наприклад, ст. 145 та ч. 1 ст. 381 КК України).

6. Визначення поняття злочину в проекті КК України може призвести до уявлення про повну відмову від суспільної небезпечності діяння і залишення її лише для доктрини; однак у положеннях проекту КК вона знаходить своє відображення в категорії "ступінь тяжкості злочину", що є більш зрозумілим для застосування в законодавчій та правозастосовчій діяльності. Згідно зі ст. 2.1.5, умисні злочини поділяються на 10 ступенів тяжкості, а необережні - на 4 ступені тяжкості; критерієм тяжкості злочину визнається шкода, заподіяна певним об'єктам кримінально-правової охорони (істотна, значна, тяжка, особливо тяжка). На відміну від чинного КК, у ст. 2.1.4 проекту визначені ознаки кожного виду шкоди, що дозволяє законодавцю віднести певний вид злочину до конкретного ступеня тяжкості. У статті 3.1.7 передбачені типові санкції за злочин кожного ступеня тяжкості, при цьому визначається не лише максимальна, а й мінімальна межа розміру покарання. Це сприятиме уніфікації встановлення покарання законодавцем і дозволить звузити судову дискрецію при призначенні покарання.

При відмежуванні злочину від інших видів публічних правопорушень враховуються вид заподіяної шкоди, адже всі правопорушення, що заподіюють шкоду, яка є меншою за істотну, є або кримінальним проступком, або, у певних випадках, адміністративним правопорушенням.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України (проект) : контрольний текст (станом на 17 січня 2021 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
2. Кривоченко, Л. М. Поняття злочину (Глава IV). Кримінальне право України. Загальна частина: підручник - X. : Право / за ред.: М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, 1997. С. 43-56
3. Рудковська М.Р. Суспільна небезпека як ознака поняття злочину. Автореф. дис. канд. юрид. наук. за спец. Львів, 2017. 21 с.
4. Киричко В.М. Категорія “суспільна небезпечність” в новій редакції Кримінального кодексу України. Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України: матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 17-19 жовт. 2019 р.) Харків: Право, 2019. С. 289-294
5. Панов М.І., Харитонов С.О. Суспільна небезпечність діяння в системі ознак поняття “кримінальне правопорушення”. Проблеми законності. 2020. Вип. 150. С. 124-140.
6. Шаблистий В.В. Суспільна небезпека (небезпечність) у кримінальному праві в епоху постмодерну. Вісник кримінологічної асоціації України. 2015. Вип. 3 (11). С. 112–123.
7. Азаров Д. С. Розуміння суспільної небезпеки злочину (за результатами соціологічного експерименту). Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2019. Т. 3. С. 3-18.

РОЗДІЛ II. ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*Безгинський Б.Г.,
ад'юнкт кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ У ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У тексті проєкту нового КК України, опублікованого 02 січня 2021 року, передбачено розділ 1.2 «Принципи КК України», у якому закріплений принцип законності. Відповідно до ст. 1.2.1 проєкту нового КК України, не є злочином діяння, не передбачене цим Кодексом. Не можуть бути застосовані покарання й інші кримінально-правові засоби, не встановлені цим Кодексом. Застосування до не врегульованих цим Кодексом відносин його статей про подібні за змістом відносини (аналогія закону) не допускається щодо видів та ознак злочинів, видів та розмірів кримінально-правових засобів і підстав, за яких ці засоби застосовуються або не застосовуються [9].

Застосування принципу законності знайшло своє відображення в чинному національному законодавстві. Відповідно до ч. 2 ст. 58 Конституції України, ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення [1]. Зміст зазначеного принципу також розкривається в ч. 1 ст. 2 КК України. У зазначеній кримінально – правовій нормі передбачено, що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом [7]. Тобто, аналізуючи вимоги національного законодавства, можемо зробити висновок про те, що принцип законності впливає з вище зазначених правових норм. Подібна ситуація спостерігається в країнах Західної Європи. Так у КК Швейцарії принцип законності впливає зі ст. 1 КК Швейцарії, у якій передбачено, що кримінальне покарання та визначена міра покарання можуть бути призначені лише за діяння, яке законом прямо передбачене [8]. У ст. 1 КК Німеччини передбачено, що діяння може бути визнане караним лише в тому випадку, якщо кримінальна відповідальність була визначена законом до вчинення діяння [4]. Принцип законності за законодавством Австрії впливає зі ст. 1 КК Австрії «Немає відповідальності без закону», у якій передбачено, що покарання чи попереджувальна міра можуть бути визначені за вчинення такого діяння, яке підпадає під чітку законодавчу санкцію кримінально – правової норми та вже під час його вчинення знаходилося під загрозою покарання [2].

У країнах Середньої Азії спостерігається протилежна ситуація. Принципи законності в таких країнах, як Таджикистан, Киргизія, Узбекистан устанавлюється відповідною кримінально-правовою нормою. Відповідно до ст. 4 КК Таджикистану «Принцип законності», злочинність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються лише чинним Кодексом. Ніхто не може бути визнаним винним у вчиненні злочину, а також підданим кримінальному покаранню інакше як за вироком суду відповідно до закону. Застосування Кримінального закону за аналогією не допускається. Зміст КК треба розуміти

з точною відповідністю його тексту [5]. Відповідно до ст. 2 КК Киргизії «Принцип законності», злочинність діяння і його караність, а також інші кримінально-правові наслідки визначаються лише Кодексом. [3]. У ст. 4 КК Узбекистану «Принцип законності» зазначається: злочинність, караність діяння та інші правові наслідки визначаються лише Кримінальним кодексом. Жоден не може бути визнаним винним у вчиненні кримінального правопорушення та нести відповідальність інакше, як за вироком суду і відповідно до закону. Особа, визнана винною в скоєнні правопорушення, користується правами та обов'язками, визначеними законом [6].

Аналізуючи кримінальне законодавства зарубіжних країн, маємо можливість спостерігати різний підхід визначення принципу законності. М.І. Хавронюк, розглядаючи принцип законності в проекті нового КК України, вказував на те, що дискусійним є питання з приводу потреби, за зразком ч. 1 ст. 8 Цивільного кодексу України, визначити у КК України зміст аналогії закону: «якщо кримінально-правові відносини прямо не врегульовані цим Кодексом, вони регулюються тими нормами цього Кодексу, що регулюють подібні за змістом відносини» [10]. Недоліками запропонованого автором твердження є те, що у проекті нового КК України застосовується зміст аналогії закону за зразком цивільно-правових відносин. Законодавець у проекті нового КК України визначає, що відносини, які виникатимуть, повинні мати лише кримінально-правовий характер та бути визначені КК України.

Отже, принцип законності в проекті нового КК в цілому відповідає встановленим національним та міжнародним стандартам. Однак, на нашу думку, більш доцільним було б сформулювати ч. 3 ст. 1.2.1 проекту КК України в такій редакції: не допускається застосування заходів кримінально-правового характеру до неврегульованих та не встановлених цим Кодексом відносин.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс Австрії від 29 січ. 1974 р. [Електронний ресурс]: https://www.legislationline.org/download/id/8549/file/Austria_CPC_1975_am122019_de.pdf.
3. Кримінальний кодекс Киргизії від 01 січ. 1998 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527>
4. Кримінальний кодекс Німеччини від 15 трав. 1871 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>.
5. Кримінальний кодекс Таджикистану від 01 верес. 1998 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://minfin.tj/downloads/008%20ugol_kod_rus.pdf.
6. Кримінальний кодекс Узбекистану від 22 верес. 1994 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lex.uz/docs/111457>.
7. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
8. Кримінальний кодекс Швейцарії від 21 груд. 1937 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://business-swiss.ch/zakonodatel-stvo-shvejtsarii/ugolovnoe-pravo/ugolovny-jkodeks-shvejtsarii/>.
9. Проект нового Кримінального кодексу України опублікованого станом на 02 січ. 2021 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/04/kontrolnyj-proekt-kk-02-01-2021.pdf>
10. Хавронюк М.І. Принципи нового Кримінального кодексу України якими вони можуть бути. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/11/24/havronyuk-m-i-pryntsypy-novogo-kk-ukrayiny-tezy-dopovidi.pdf>

ПРОЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ КРИМІНАЛЬНОГО ЗЛОЧИНУ

Загалом корупційні злочини є конвенційними, їх існування визнається міжнародним кримінальним правом, зокрема: 1) про «злочини, пов'язані з корупцією» згадує Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), що прийнята 27 січня 1999 р. у Страсбурзі та ратифікована Україною 18 жовтня 2006 р.; 2) про «корупційні дії» згадує Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 174), що прийнята 04 листопада 1999 р. у Страсбурзі та ратифікована Україною 16 березня 2005 р.; 3) про «злочини, визнані (визначені) цією Конвенцією» згадує Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (ратифікована Україною із заявами 18 жовтня 2006 р.) та у Конвенції ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (ратифікована Україною із заявами 18 жовтня 2006 р.) зазначається про «злочини, визнані (визначені) цією Конвенцією».

Так ст. 8 «Криміналізація корупції» Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. (ратифікована Україною із застереженнями і заявами 4 лютого 2004 р.) вказує на необхідність *визнати як кримінально карані такі діяння, коли вони вчиняються навмисно*: а) обіцянка, пропозиція або надання публічній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної чи юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків; б) вимагання або прийняття публічною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків.

Ст. 6 Міжамериканської конвенції щодо боротьби з корупцією визначено такі види корупційних діянь:

- спроба отримання або отримання прямо чи опосередковано урядовим чиновником або особою, яка здійснює публічні функції, будь-яких предметів грошової вартості, а також іншої користі, як-от: подарунок, послуга, обіцянка або перевага для себе або для іншої особи або організації в обмін на будь-який акт або бездіяльність під час здійснення ним публічних функцій;

- пропозиція або надання прямо чи опосередковано урядовому чиновнику або особі, яка здійснює публічні функції, предметів грошової вартості, а також іншої користі, як-от: подарунок, послуга, обіцянка або перевага для себе або іншої особи або організації в обмін на будь-який акт або бездіяльність під час здійснення ним публічних функцій;

- будь-які дії або бездіяльність при виконанні своїх обов'язків урядовим чиновником або особою, яка здійснює публічні функції, з метою незаконного отримання прибутку для себе або третьої сторони;

- шахрайське використання або приховування майна, отриманого внаслідок скоєння одного з вищезазначених діянь.

В антикорупційному законодавстві більшості європейських країн та США під поняттям «*корупційні злочини*» розуміються посадові кримінальні правопорушення, насамперед, хабарництво, використання службового становища, зловживання владою, вимагання, крадіжки та шахрайство (Кримінальні кодекси Німеччини, Франції, Італії та США). До змісту *корупційних діянь* можна також віднести кримінальний лобізм, непотизм (заступництво на основі особистих зв'язків); незаконну участь у підприємницькій діяльності особою чи через близьких або довірених осіб; надання ексклюзивних прав з метою корисливо-го використання, придбання чи відволікання державних коштів і власності для своєї корпоративної групи; будь-яке використання чи маніпулювання службовою інформацією в особистих чи групових інтересах; прямі або непрямі внески в період виборчих компаній на користь визначених партій та осіб, а також і на інші політичні цілі; незаконний розподіл кредитів та інвестицій; проведення приватизації шляхом організації незаконних конкурсів, аукціонів.

Усе це орієнтує на те, що імплементація терміна «корупційний злочин» у національне кримінальне законодавство є цілком обґрунтованим і необхідним кроком.

У теорії національного кримінального права корупційні злочини визначаються по-різному:

– злочини, що полягають у неправомірному використанні (зловживанні) посадовими особами органів державної влади або органів місцевого самоврядування наданої їм влади або свого посадового становища в особистих інтересах або інтересах третіх осіб (М. І. Мельник);

– будь-який умисний злочин, що вчиняється посадовою особою органу державної влади чи місцевого самоврядування з використанням свого службового становища з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або для задоволення інтересів третіх осіб (О. М. Джужа);

– передбачене в Особливій частині КК України суспільно небезпечне діяння, що містить ознаки корупції та корупційного правопорушення (В. Куц, Я. Триньова).

Корупційним злочинам водночас властиві дві групи ознак: а) склад злочину, передбачений КК України; б) ознаки корупційного правопорушення (В. М. Киричка); під корупційним злочином законодавець розуміє передбачене в Особливій частині КК України суспільно небезпечне діяння, що містить ознаки корупції та корупційного правопорушення (І. Є. Мезенцева).

Нині існує пропозиція внесення в Проект Кримінального Кодексу України 2021 року статтю 1.3.1 Значення основних термінів Кримінального кодексу України, де зазначено визначення *корупційний злочин* – злочин, який характеризується двома обов'язковими ознаками: а) неправомірною вигодою як метою, предметом або засобом вчинення злочину і б) способом вчинення злочину, що полягає у незаконному використанні влади, службового становища чи певних повноважень або впливі на прийняття рішення особою, наділеною владою, службовим становищем чи певними повноваженнями. Вважаємо, що таке поняття, по-перше, не розкриває всього понятійного апарату «корупційного злочину», оскільки корупційні діяння різні за правовою природою, суспільною небезпечкою, складом суб'єктів, видами, що в одному визначені не охоплено; по-друге, формування даного визначення на практиці створить проблеми з кваліфікацією; по-третє, корупційний злочин не є таким, що містить єдиний склад, – це видове поняття; по-четверте, корупційні злочини – це певна група злочинів,

об'єднаних характерними для них ознаками корупції.

Отже, пропонуємо, урахуваючи викладене вище, під *корупційним злочином* розуміти передбачене в Особливій частині КК України суспільно небезпечне, протиправне, умисне, каране діяння, що містить ознаки корупції та корупційного правопорушення і вчиняється спеціальним суб'єктом; що полягає в незаконному використанні влади, службового становища, посади чи певних повноважень або впливі на прийняття рішення особою, наділеною владою з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або для задоволення інтересів третіх осіб для отримання неправомірної вигоди.

Список використаних джерел:

1. Мельник М. І. Корупційні злочини: сутність і поняття / М. І. Мельник // Право України. – 2000. – № 11. – С. 128.
2. Курс кримінології : Особлива частина : [підручник] : У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – С. 24–26.
3. Куц В. Поняття корупційних злочинів та їх види / В. Куц, Я. Триньова // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 4. – С. 33.
4. Мезенцева І. Визначення предмета корупційних злочинів / І. Мезенцева // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2014. – № 5(38). – С. 76.

Оболонецв В. Ф.,
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЦИФРОВА МОДЕЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Відповідно до теорії системотехніки, *модель* – це спеціально створений для зручності дослідження та вирішення проблеми об'єкт (матеріальний чи абстрактний), що має потрібний ступінь подібності до модельованого об'єкта[7, с.55].

Прагматичні моделі є формою відображення знань щодо передбачуваного (створюваного) об'єкта-системи. Прагматичні моделі або мають нормативний характер, або виконують роль стандарту, зразка, за якими створюються об'єкти. Такими є, зокрема, програми, статuti, нормативні акти[2, с.64].

Вербальні (словесні) моделі – це моделі, що являють собою вербальний опис об'єктів, створений мовними символами (слова, літери).

Відповідно до цього, є підстави стверджувати, що Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) являє собою прагматичну вербальну модель оновленої частини вітчизняної кримінальної юстиції, а його розробникам в нагоді мають стати напрацювання теорії системотехніки щодо моделювання системних об'єктів.

Наш попередній досвід створення цифрової моделі Конституції України[5] та інших нормативних актів[1; 6] показує, що перспективним засобом моделювання Кримінального кодексу України в цілому та окремих злочинів зокрема може вважатися нотація (регламент моделювання) IDEF0[7]. Відповідно до її

правил, функції (робота, ціль чи завдання) елементів системи графічно зображуються (на папері або в спеціальних комп'ютерних програмах) *функціональними блоками* у вигляді прямокутників. Щодо лівої сторони прямокутника відображають «вхід» (input) - вхідні величини, тобто об'єкти (матерію, енергію, інформацію), що надходять (входять) до блоку й перетворюються в ньому на вихідні величини (об'єкти). Щодо правої сторони прямокутника вказують «вихід» (output) - результати діяльності функціонального блока (елемента системи) з перетворення вхідних величин. Щодо верхньої сторони окреслюють «керування» (control) - конкретні керуючі дії, документи, правила, стандарти, обмеження та ін., що зумовлюють виконання блоком своїх функцій. На нижній стороні наводять «механізми» (mechanism), якими є те, що в даній системі забезпечує виконання функцій, - обладнання, спеціалісти, потрібні ресурси та ін. Отже, зображення функціонального блока в нотації IDEF0 найбільш повно відображає процес виконання роботи системою щодо деяких вхідних об'єктів з перетворенням їх на вихідні згідно з обставинами керування (регламенту) наявними механізмами.

Регламент нотації IDEF0 є універсальним, тож може бути застосований і для моделювання в проєкті Кримінального кодексу України систем злочинів з його Особливої частини[4]. У цьому випадку основна функція злочинного посягання графічно має бути зображена функціональним блоком у вигляді прямокутника з текстом про об'єктивну сторону злочину, окреслену у відповідних статтях ККУ. Біля лівої сторони відображається вхід (input) – об'єкт або предмет злочину. Відповідно права сторона - вихід (output), результати - наслідки злочину. Щодо верхньої сторони окреслюється керування, тобто обставини суб'єктивної сторони злочину, що зумовлюють виконання злочинних дій. На нижній стороні вказуються механізми (те, що в даній системі забезпечує виконання її функцій) - суб'єкти злочину та знаряддя.

Показово, що наведене моделювання систем злочинів раніше дозволило нам графічно відобразити їх взаємодію як базових структурних елементів системи злочинності в цілому [3, с.109-114].

Для опису структурної ієрархії та взаємодії систем злочинів, що моделюються в ККУ, має використовуватися інший елемент нотації IDEF0 – так звані «дуги». За теорією, вони відображають інформацію або матеріальні об'єкти, що необхідні для виконання функцій чи з'являються в результаті їх виконання. Ці елементи зображуються стрілками (arrow) і показують зв'язки між функціональними блоками відповідно до логіки функціонування системи.

В остаточному варіанті IDEF0-моделі систем завжди являють собою деревоподібну топологічну структуру схем-діаграм у паперовому або електронному вигляді із супровідною документацією. Вони відображають функціональну декомпозицію (тобто деталізацію) цілей та завдань змодельованої системи – від найвищого (загального) рівня, до елементарного. Згідно з цим, щодо ККУ змодельованого в розглянутій нотації можна передбачити три рівні декомпозиції. Перший рівень - діаграма частини системи кримінальної юстиції, урегульованої нормами цього нормативного акта. Другий рівень - діаграма з описом функціональності його розділів. Третій рівень – діаграми з моделями окремих статей.

При моделюванні ККУ має визначатися: 1) контекст моделі; 2) точка зору автора; 3) мета моделювання[7].

Запропонований варіант моделювання у випадку його застосування буде являти собою цифровий формат Кримінального кодексу. Його позитивними властивостями стануть декілька обставин:

1.Можливість перевірки повноти та алгоритмічності за допомогою спеціального програмного забезпечення.

2.Перспектива інтеграції в загальну цифрову модель законодавства України.

3.Невичерпні можливості on-line й гіперпосилань для оперативного пояснення змісту всіх елементів моделі та перевірки їх стану в реальності.

4.Перспективи створення IDEF0 (Icat DEFINition) - функціональної моделі системи, IDEF3 - логічної моделі послідовності робіт, DFD (Data Flow Diagrams) - моделі потоків даних, IDEF1x - логічної і фізичної моделі даних, ERD (Entity-Relationship Diagrams) - моделі «сутність - зв'язок»[7, с. 119].

5.На практиці - можливість більш точного розпізнавання «образів» злочинів-систем у діях злочинців за допомогою технологій «штучного інтелекту» (наприклад –системи кримінального аналізу RICAS) [8].

Список використаних джерел.

1. Obolentsev, V. F., Hutsa O.M., Demchenko O.B. Information technology of verification of algorithmic of medical regulations. Wiadomosci lekarskie. 2019. Vol. 72, Issue:12 cz. 2. P.2427-2433. URL: http://library.nlu.edu.ua/Biblioteka/sait/publ-3_2020.pdf

2. Лямець В.І., Тевашев А.Д. Системний аналіз. Вступний курс. /2-ге вид. Харків: ХНУРЕ, 2004. 448 с.

3. Оболенцев В.Ф. Базові засади системного аналізу злочинності та віктимізації в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 116 с. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/12015/1/Obolencev_2016_mon.pdf

4. Оболенцев В.Ф. Моделювання системи злочину. Сучасна університетська правова освіта і наука: матер. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 23 лютого 2018 р.). К. : Нац. авіац. універ., 2015. С. 100-101.

5. Оболенцев В.Ф., Гуца О.М., Єрьоменко В.В. Досвід цифрового моделювання Конституції України у нотації IDEF0. Теорія і практика правознавства. 2020. Вип 1 (17). doi: 10.21564/2225-6555.2020.18.218892 <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/download/218892/218854>

6. Оболенцев В.Ф., Гуца О.Н., Демченко О.Б. Інформаційна технологія перевірки алгоритмічності нормативних актів медичної сфери. Конституційні засади медичної реформи в Україні : матеріали Медико-правового форуму (м. Харків, 6 груд. 2019 р.). Харків : Право, 2019. 104 с.

7. Сорока К. О. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посіб. 2-ге вид. Харків : ФОР Тимченко, 2005. 291 с.

8. Узлов Д.Ю., Струков В.Н., Оболенцев В.Ф. та ін. Прикладний кримінальний аналіз на базі інформаційно-аналітичної системи «РІКАС». Харків: Юрайт, 2018. 92 с.

*Бабич А. О.,
аспірант відділу дослідження
проблем кримінального та
кримінально-виконавчого права
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса НАПрН України*

ПОНЯТТЯ НЕОБЕРЕЖНОГО СПІВЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ У ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ

У цілому проблема необережного співзаподіяння була порушена в кримінально-правовій науці ще на початку XIX ст. Упродовж наступних десятиліть різні групи науковців намагалися концептуально вирішити питання кримінальної відповідальності за необережне заподіяння шкоди кількома суб'єктами, тому почали власні наукові пошуки саме з теорії співучасті. Однак обґрунтованого завершення дослідження так і не відбулося, а надмірна фрагментарність теоретичних положень призвела до ще більших суперечностей у розумінні даного правового явища.

Останні десятиліття питання необережного співзаподіяння залишилися на сторінках кримінально-правової літератури, а вітчизняні дослідження обмежилися лише окремим згадками в навчальних підручниках, окремих монографіях, присвячених співучасті, чи наукових статтях. Чинний КК України 2001 року й зовсім не передбачав виділення подібної конструкції. Однак варто звернути увагу, що необережне співзаподіяння є самостійним кримінально-правовим явищем, вивчення якого необхідно проводити відмежовуючись від інституту співучасті в кримінальному правопорушенні (злочині). Не дивно, що сучасні реалії, розвиток кримінально-правової науки та процес реформування кримінального законодавства посприяли врегулюванню питання необережної діяльності кількох суб'єктів у проєкті нового КК України.

Вибір розробників нового КК України щодо поміщення визначення «необережного співзаподіяння» до Розділу 2.5 «Співучасть у злочині. Причетність до злочині» є очевидним, хоча й виникають певні зауваження щодо назви розділу у зв'язку з використанням такої антономічної конструкції, як «необережне співзаподіяння шкоди» до розділу, який регулюватиме факти спільного вчинення умисного злочину. Проте більшу увагу необхідно звернути на саме формулювання «необережного співзаподіяння» в проєкті Закону, оскільки це можна вважати першим кроком розробників до ймовірного майбутнього легального врегулювання даного правового явища.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 2.5.7 проєкту КК України, не є співучастю необережне співзаподіяння шкоди, тобто вчинення двома або більше суб'єктами злочину взаємопов'язаних діянь, що через необережність спричинили єдиний наслідок, передбачений цим Кодексом. На перший погляд визначення здається лаконічним, чітким та, насамперед, відображає основні концептуальні ознаки необережного співзаподіяння, вироблені теорією та практикою. Розробники спочатку підкреслюють, що необережне співзаподіяння не є співучастю. Проте є окремі моменти, на які варто звернути увагу у формулюванні, оскільки вони можуть вносити суперечності в розуміння сутності досліджуваної конструкції.

Перш за все, здається прогресивним використання розробниками при формулюванні дефініції напрацювань дослідників різних часів, які, повторюючись,

безперечно, виділяють такі ознаки необережного співзаподіяння, як множинність учасників; настання єдиного наслідку для співзаподіювачів; наявність причинного зв'язку між діяннями та єдиним наслідком; вчинення посягання з необережною формою вини. Однак особливу увагу треба звернути на вказівку розробників на так звану «взаємопов'язаність діянь» співзаподіювачів шкоди з необережності. Цікаво, що наведене формулювання тією чи іншою мірою повторюється в працях різних науковців для пояснення характеру зв'язків між суб'єктами співзаподіяння. Однак варто мати на увазі, що використання такого терміна, як «взаємопов'язаність» (а в літературі навіть зустрічається й вказівка на «взаємообумовленість діянь» [1, с. 150; 2, с. 22-25]) є здебільшого усталеним розумінням сутності спільності як окремої ознаки співучасті в злочині, що, зокрема, використання її в аспекті необережного співзаподіяння призводитиме до ототожнення їх змісту в зовсім різних проявах множинності суб'єктів злочину. Хоча й можна припустити, що розробники могли при конструюванні дефініції надихнутися досвідом зарубіжного законодавства, як це, наприклад, зроблено в КК Сан-Марино [1], де теж у ст. 73 «Співучасть і співзаподіяння» було вдало використано формулювання «взаємопов'язана поведінка кількох осіб», проте із вказівкою саме на об'єктивну взаємопов'язаність. Так само з проекту норми статті КК України не до кінця зрозуміло, якою має бути взаємопов'язаність діянь – об'єктивною чи суб'єктивною, чи можливі обидва випадки. Водночас необхідно мати на увазі, що наведене питання вирізняється чималою дискусійністю в теорії і практиці, а отже, надалі може спричинити ускладнення не лише для розуміння такої норми закону. Тому є пропозиція про використання саме формулювання «взаємодія між суб'єктами необережного співзаподіяння» на позначення зв'язку між діяннями окремих співзаподіювачів, що певною мірою дозволить відмежувати наведену конструкцію від співучасті. Терміносполучення «взаємодія між співзаподіювачами шкоди» необхідно буде наповнити власними змістом з розкриттям всіх необхідних форм прояву зв'язків між суб'єктами необережного співзаподіяння, що має стати самостійним предметом наукових пошуків.

Враховуючи наведене вище, є пропозиція викласти ч. 1 ст. 2.5.7 проекту КК України так: «Не є співучастю необережне співзаподіяння шкоди, тобто участь декількох суб'єктів злочину в спричиненні через необережність суспільно небезпечного наслідку, передбаченого цим Кодексом, унаслідок взаємодії вчинених ними протиправних діянь». У цілому варто погодитися, що випадки необережного співзаподіяння мають віднайти своє правове регулювання в нормах КК України, і намагання розробників проекту втілити це уже має значний успіх.

Список використаних джерел:

1. Курсаев А. В. Неосторожное сопричинение в российском уголовном праве: монография. Москва: Юрлитинформ, 2015. 280 с.
2. Безбородов Д. А. Совместность деяния в неосторожном преступлении: о целесообразности изменения подходов к исследованию. Российская юстиция, 2005. № 6. С. 22-25.
3. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино / Перевод с итальянского. В. Г. Максимова; науч. ред. С. В. Максимова. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. 253 с.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ

Одним із дискусійних у кримінальному праві залишається питання стадій вчинення умисного кримінального правопорушення, зокрема й готування до нього. З метою вдосконалення норм про відповідальність за готування до кримінального правопорушення, розглянемо окремі погляди, що існують у доктрині кримінального права, положення чинного Кримінального кодексу України (далі – КК) [1] та проекту КК Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи [2].

Так, як зазначає В.О. Навроцький, найпоширенішими законодавчими прийомами встановлення відповідальності за готування до злочину та замах на нього є такі:

1. Відповідальність за готування до злочину; замах на нього настає не за всі злочини, а лише за певні їх категорії залежно від ступеня тяжкості.
2. Відповідальність за готування до злочину, замах на нього настає лише у випадках, прямо передбачених статтею Особливої частини.
3. Перелік злочинів, готування та замах на які тягне кримінальну відповідальність, установлюється в спеціальній статті Загальної частини [3, с. 154-156].

У чинному КК та запропонованому проекті використано перший прийом встановлення відповідальності за готування до злочину.

Нині в КК зазначено, що готуванням до кримінального правопорушення є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 14). Готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини цього Кодексу передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 14).

У запропонованому проекті КК готування до злочину закріплено в статті 2.4.2., що має таку редакцію:

«1. Готування до злочину вчинила особа, яка, діючи з прямим умислом, створила умови для вчинення злочину, а саме:

- а) створила, підшукала або пристосувала засіб чи знаряддя вчинення злочину,
- б) підшукала співучасника чи досягла змови на вчинення злочину, або
- в) усунула перешкоду для вчинення злочину.

2. Готування до злочину 1–4 ступенів тяжкості не тягне застосування засобів кримінальної відповідальності».

Отже, проект містить повний перелік можливих видів готування до злочину на відміну від чинного КК, де передбачено також інше умисне створення

умов для вчинення кримінального правопорушення, що може охоплювати різноманітні дії. Як зазначає Н.В. Маслак у монографії «Кримінальна відповідальність за готування до злочину», наприклад, підготовку місця вчинення злочину, підготовку безкарності чи приготування засобів для приховання злочину або уникнення покарання, підготовку користування плодами злочину чи іншими його вигодами тощо [4, с. 41].

На практиці можуть мати місце різні варіанти готування до кримінального правопорушення, що становлять суспільну небезпеку, а тому доцільно залишити в законодавстві можливість притягнення до відповідальності в разі їх вчинення, не обмежуючи повним переліком видів створення умов для вчинення злочину, як передбачено в проєкті.

Посприяло б вдосконаленню кримінального законодавства також закріплення чіткого розмежування готування до злочину та виявлення наміру на його вчинення.

Крім того, КК містить положення щодо призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення. Суд, керуючись загальними положеннями призначення покарання, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення кримінально протиправного наміру та причини, унаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця (ч. 1 ст. 68). Також у ч. 2 ст. 68 КК спеціально передбачено, що за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Проєкт містить статтю 3.2.3 «Призначення покарання за незакінчений злочин», де зазначено:

«1. При призначенні покарання за незакінчений злочин суд враховує ступінь здійснення злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

2. Покарання призначається:

а) за готування до злочинів 5–10 ступеня тяжкості – у межах санкції за злочин, який є менш тяжким на два ступеня;

б) за замах на злочин 3–8 ступеня тяжкості – у межах санкції за злочин, який є менш тяжким на один ступінь;

в) за замах на злочин 9 та 10 ступенів тяжкості – у межах санкції за відповідний злочин, при цьому довічне ув'язнення не призначається».

Отже, у чинному КК простежується дублювання загальних засад призначення покарання (ст. 65) та спеціальних для незакінченого кримінального правопорушення, передбачених ст. 68. Більш вдало викладено у проєкті, що суд враховує ступінь здійснення злочинного наміру та причини, унаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

Окремого дослідження потребує запропонована авторами законопроєкту класифікація злочинів за ступенем тяжкості, її узгодження з кримінальним процесуальним законодавством. Водночас запропонований законопроєкт є важливим кроком у напрямку вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства, а також приведення його у відповідність до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Текст проекту нового кримінального Кодексу. URL: <http://https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>.
3. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
4. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2010/Maslak_2010.pdf

Жук І. В.,
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

СИСТЕМА ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ, ЩО НЕ Є ПОКАРАННЯМ, У ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ

Відповідно до ч. 3 ст. 3 Кримінального кодексу (далі – КК) України, кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються КК. Тобто, у чинному кримінальному законі заходи державного примусу умовно поділені на два види: покарання та інші заходи, що не є покаранням. Систему таких заходів, що не є покаранням, наразі складають: обмежувальні заходи (ст. 91-1 КК), примусові заходи медичного характеру (статті 92-95), примусове лікування (ст. 96), спеціальна конфіскація (статті 96-1, 96-2), заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб (статті 96-3 – 96-11) та примусові заходи виховного характеру (ст. 105 КК). У проєкті КК, підготовленому робочою групою, передбачено більш складну та розгалужену систему заходів кримінально-правового характеру, що підлягають застосуванню до особи у зв'язку із вчиненням нею злочину або суспільно небезпечного діяння. Так, згідно зі ст. 1.3.1 «Значення основних термінів КК», кримінально-правові засоби поділяються на: а) засоби кримінальної відповідальності (покарання, пробація, судимість) та б) інші кримінально-правові засоби (засоби безпеки, реституція та компенсація, конфіскація майна та вилучення речі, кримінально-правові засоби щодо юридичної особи). Реституція та компенсація – відомі з цивільного права засоби захисту порушених прав та інтересів. Вони були включені авторами до проєкту КК як кримінально-правові інструменти поновлення порушених прав потерпілої особи. Доцільність такого рішення наразі важко оцінити, враховуючи наявну систему цивільно-правових та процесуальних норм, спрямованих на захист майнових та немайнових прав особи, наприклад, можливість пред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні тощо.

Інститути пробації та засобів безпеки є відносно новими для вітчизняного кримінального законодавства, хоча добре відомі в зарубіжному кримінальному праві, насамперед, у країнах Західної Європи та США. Наведені в проєкті КК визначення цих заходів є майже ідентичними – вони полягають в обмеженні реалізації прав чи свобод людини, застосовується до особи, засудженої обвинувальним вироком суду за вчинення злочину (протиправного діяння) з метою забезпечення суспільства. Вочевидь, засоби безпеки та пробації є схожими за

правовою природою, підставами та метою застосування. Водночас, як уже зазначалося, засоби пробації (разом з покаранням та судимістю) розробниками проекту віднесені до засобів кримінальної відповідальності. Однак не до кінця зрозуміло, за якими критеріями ті чи інші заходи (подекуди подібні) віднесені до засобів пробації та до засобів безпеки і яка в цьому доцільність. У цілому до цих інститутів включені наявні в чинному КК заходи державного примусу, зокрема, деякі види покарань, що були переведені в «статус» засобів пробації чи засобів безпеки. Наприклад, громадські роботи та арешт (як суспільно корисні роботи та пробаційний арешт) віднесені до пробації, а обмеження прав щодо обіймання певних посад, здійснення певних видів діяльності, зокрема керування транспортними засобами, – до засобів безпеки. Загалом система зазначених засобів пробації та безпеки є складною, тому виникає питання про можливість її спрощення та уніфікації, наприклад, об'єднання вказаних інститутів.

Отже, відповідно до ст. 3.4.2 проекту, пробація включає тринадцять різних засобів, які, зокрема, поділені на контрольні, реінтеграційні та наглядові. Зміст контрольних та реінтеграційних заходів у цілому відповідає закріпленому в ст. 76 КК переліку обов'язків, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. До наглядових засобів віднесені зазначені вище види покарань, а також покладення обов'язку перебувати під електронним моніторингом. Наразі використання електронних засобів контролю регулюється кримінальним процесуальним законодавством (ст. 181 КПК), і, за нашим переконанням, є заходом суто процесуального примусу, а тому немає потреби включати його до КК.

Відповідно до ст. 3.6.1. проекту, засоби безпеки поділено на три види: а) примусова психіатрична допомога; б) обмежувальні засоби; в) оприлюднення інформації про особу, яка вчинила злочин. Обмежувальні засоби (загалом їх одинадцять) деякою мірою охоплюють закріплені в ст. 91-1 КК обмежувальні заходи, а також вже згадані види покарань. Новелами є встановлення прямого обмеження права брати участь у виборах або референдумі та обмеження іноземця або особи без громадянства, яка постійно не проживає в Україні, права перебування на її території.

Щодо примусової психіатричної допомоги, то її застосування майже не регламентовано. Виділяють амбулаторну та стаціонарну психіатричну допомогу. При цьому типи закладів із надання психіатричної допомоги (вид режиму тримання), як і порядок її застосування, у проекті не конкретизуються на відміну від чинного закону. Розробники зазначають: «зміст примусової психіатричної допомоги та тривалість її надання судом не визначається». Не зовсім зрозуміло, що маєтись на увазі під «змістом допомоги»: вид психіатричного закладу, програма лікування та реабілітації? Ми переконані, що підхід до законодавчого закріплення застосування примусової психіатричної допомоги має бути більш виваженим з огляду на ту категорію осіб, до якої вона застосовується. Вочевидь, особи, які страждають на психічні розлади, відносяться до найбільш уразливої категорії громадян, а тому потребують надійного правового захисту, на забезпечення якого й спрямований закріплений у чинному КК порядок застосування примусових заходів медичного характеру. Наприклад, установлений ст. 95 КК обов'язок проведення не рідше одного разу на шість місяців комісійного огляду особи, що знаходиться на примусовому психіатричному лікуванні, для вирішення питання про продовження застосування примусового медичного заходу, його зміни або припинення перешкоджає необґрунтованому перебуванню особи в психіатричному закладі. Отже, запропонована модель правового закріплення застосування примусової психіатричної допомоги може створити підґрунтя для різного роду

зловживань з боку працівників правоохоронних органів та лікарів, а відтак не відповідає засадам реформування кримінального законодавства, в основі якого покладено забезпечення прав людини на захист від свавільного втручання держави при вчиненні правопорушення.

У проєкті КК не відображений інститут примусових заходів виховного характеру (ст. 105 КК), зокрема, такий важливий захід, як направлення неповнолітнього до навчально-виховної установи. Мабуть, дане упущення є випадковим. Також з проєкту КК виключений інститут примусового лікування. Однак, враховуючи епідемічну ситуацію в країні в цілому та зокрема в установах виконання покарань, де захворюваність на небезпечні хвороби (ВІЛ, туберкульоз, гепатит, інфекції, що передаються статевим шляхом, тощо) у декілька разів вища, таке рішення вважаємо помилковим. Засуджений, який має небезпечне для оточуючих захворювання та відмовляється від лікування, так чи інакше буде направлений на примусове лікування. Це відповідає нормам законодавства у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Зважаючи на те, що застосування примусового лікування відбувається в межах кримінально-правових відносин, вважаємо доцільним закріплення цього інституту в системі заходів кримінально-правового характеру. Наприклад, примусове лікування передбачене кримінальними законами переважної більшості країн Європи, і зазвичай розглядається як різновид “заходів безпеки”. Зазначений інститут зарекомендував себе ефективним та дієвим інструментом превентивного, виправного та лікувального впливу на осіб із кримінальною поведінкою в багатьох зарубіжних країнах, і, на відміну від українського законодавства, застосовується більш широко, включаючи осіб, які страждають на алкоголізм, наркоманію чи токсикоманію.

*Туляков В.О.,
професор, д.ю.н.,
професор кафедри кримінального права
проректор Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАСОБИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДОЦІЛЬНОСТІ САНКЦІЙ

*«Когда великий комбинатор прибыл к месту происшествия,
Корейко уже не было, но вокруг Паниковского
колыхалась великая толпа, перегородившая улицу. ...
Решиительно вздохнув, Бендер втиснулся в толпу:
«Пардон, – говорил он, – еще пардон! Простите, мадам, это не вы потеря-
ли на углу талон на повидло, скорей бегите, он еще там лежит!»
Пропустите экспертов, вы, мужчина. Пусти, тебе говорят, **лишенец!**»
И.Ильф, Е.Петров. Золотой теленок.*

«Лишенець» - особа, позбавлена права. Оксиморон часів радянської епохи, який дедалі стає все більш популярним у правових реаліях сьогодення. Коли радянські юристи, керуючись принципом революційної доцільності, позбавили відповідних прав мільйони осіб, які користувалися найманною працею з корисною метою; осіб, які жили на нетрудові прибутки, зокрема прибутки з підпри-

ємства, з маєтків тощо; приватних торгівців, комерційних посередників; ченців, духовних настоятелів церков і релігійних культів; служачів й агентів колишньої поліції окремого корпусу жандармів й охоронних відділів, а також членів панівного в Росії дому; осіб, визнаних належним чином божевільними, а також осіб, які перебувають під опікою; осіб, засуджених за корисливі та ганебні вчинки на , усталений законом, або судовим вироком [1, ст. 21], не уявляли собі, наскільки ця модель може виявитися ефективною.

Майже всі сучасні Кримінальні кодекси застосовували розподіл кримінально-правового впливу на покарання та інші засоби на практиці [2] Заходи соціального захисту замість покарань, превентивне ув'язнення, заходи безпеки, соціальний захист, реституції та компенсації [3] - ось далеко не повний перелік примусових заходів, які держава використовує до кримінальних правопорушників, додатково доповнюючи відповідне покарання чи загалом замінюючи його у випадках застосування засобів соціального захисту до осіб, які не є суб'єктами кримінальної відповідальності. Розробники проекту нового Кримінального Кодексу в ст. 3.6.5 «Обмежувальні засоби» запропонували, що обмежувальні засоби полягають у забороні вчинення особою певних діянь, а також у обмеженні її прав та свобод з метою забезпечення суспільства від зловживання ними, надавши достатньо диференційований та адекватний перелік останніх [4].

Водночас існують окремі проблеми доцільності застосування примусу як обмежувального засобу. 1705 року Бернард Мандевіль, один з мислителів епохи Просвітництва, написав «Байку про бджіл, або пороки приватних осіб - блага для суспільства», основний меседж якої базувався на постулаті, що аморальна діяльність окремих індивідів служить добробуту суспільства в цілому. Згідно з парадоксом Мандевіля, злочинне прагнення наживи і нормальне ринкове господарство виростають, по суті, із одного кореня, а тому викорінення злочинності неможливе без підризу економіки. Коруція в суспільстві дає «паливо», що дозволяє суспільству розвиватися та виживати. Через сотні років лауреат Нобелівської премії Гері Беккер за допомогою економічного аналізу показав функціональні зв'язки між економікою та злочинністю як на рівні індивідуальної мотивації, так і на рівні глобальних дисбалансів [5]. Тобто злочинність як соціальний інститут іманентно інтегрована в сучасне світове господарство. Особам, групам, соціуму, державам у певні часи свого розвитку вигідніше діяти девіантно; саме некарана девіантна поведінка є невід'ємним елементом розвитку суспільства. Тому не завжди використання покарання чи інших кримінально-правових засобів є ефективним методом нейтралізації зловживань.

Протіше, у порушення положень ст.ст. 6, 7, ст.ст.1,2 Першого протоколу, ст.7 Четвертого протоколу до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, без відповідного рішення суду застосовувати заходи державного примусу, кваліфікуючи останні як дисциплінарні чи адміністративні санкції . Це, наприклад, примусове обмеження права власності, обмеження свободи пересування згідно з Законом України «Про санкції» [6]; забезпечуване позбавлення власності згідно з Законом України «Про виключну (морську) економічну зону» [7]; обмеження права на освіту та підготовку кадрів згідно з Законом України «Про вищу освіту» [8] тощо. Положення славнозвісного Закону «Про санкції» сьогодні не цитує тільки ледар. Не менш цікавим є й позбавлення акредитації вищого навчального закладу чи права на освіту аспірантів та здобувачів освіти, наукових керівників або здійснення конфіскації судна як забезпечуваного засобу. Прикладів застосування дисциплінарних санкцій поза судовою гілкою влади існує достатньо.

До речі, при відсутності доказів винності відповідних осіб, санкції теоретично можливо скасувати. Але, як правило, для цього потрібні роки. Варто зау-

важити, що колізійне законодавство не є, як правило, предметом розгляду судів. Відоме знакове рішення Європейського суду справедливості (справа Аклагарен від 26.02.2013 р.), яким Суд встановив, що ефективність інтеграційної кримінальної політики при існуванні адміністративних та кримінальних санкцій у національному законодавстві за кримінальну поведінку гарантується залежністю від прерогативи Національного судді використовувати в національному судочинстві для визначення сутності кримінального правопорушення критерії Ангеля Європейського суду з прав людини [9]. Тобто інтерпретаційні характеристики у випадках конкуренції санкцій передаються національним юрисдикціям при визнанні, як правило, субсидіарності, додатковості міждержавних інституційних механізмів.

Зрозуміло, що судове тлумачення відповідних норм у деяких європейських державах у наведеному контексті не буде сприяти нейтралізації зловживань владою.

Викладене вище дозволяє запропонувати провести додатковий моніторинг питання щодо розповсюженості адміністративних та інших санкцій, які відповідають критеріям «кримінальності» за правилами ЄСПЛ. Насамперед, «обмеження права власності», «обмеження права інвестиційної діяльності» як специфічні дисциплінарні санкції потребують розгляду з точки зору необхідності включення до ст. 3.6.5 Проекту.

Список використаних джерел:

1. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки. 1919, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19#Text>
2. Шпіляревич В. В. Заходи соціального захисту та кримінально-правові заходи безпеки: погляд у минуле та вимоги сьогодення. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2016. Вип. 40. С. 156-167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arpvchzu_2016_40_19
3. Туляков В. О. Заходи безпеки у кримінальному праві як засіб протидії організованій злочинності Теоретико-прикладні проблеми протидії організованій злочинності та злочинам терористичної спрямованості. Львів, 2005. Ч. 1. С. 47–52
4. Проект Нового Кримінального кодексу України URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>
5. Becker G.S. Crime and Punishment: An Economic Approach *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. N 2. P. 169 – 217.
6. «Про санкції» Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
7. «Про виключну (морську) економічну зону» Закон України від 16 травня 1995 року № 162/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр#Text>
8. Про вищу освіту Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
9. Åklagaren v Hans Åkerberg Fransson. ICJ Case C-617/10. 23 February 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0617>

*Лисодед О.В.,
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПРОБАЦІЙНОГО АРЕШТУ

Однією з новел КК України 2001 р. було доповнення чинної на той час системи кримінальних покарань чотирма новими видами покарань, а саме: 1) громадськими роботами; 2) арештом; 3) обмеженням волі; 4) довічним позбавленням волі. Проте з часом порядок і умови виконання таких видів покарань, як обмеження волі і арешт показали, що ці покарання за своєю суттю стали певними різновидами позбавлення волі: арешт – короткостроковим позбавленням волі; обмеження волі – полегшеним варіантом позбавлення волі. Наразі з цим погоджуються більшість правників, і відмова у проєкті нового КК України від цих видів покарань, на нашу думку, є цілком правильною.

Водночас у проєкті КК України серед кримінально-правових засобів поряд з ув'язненням на певний строк як видом покарання (ст. 3.1.2) з'явився і пробаційний арешт (ст. 3.4.7) як наглядовий засіб пробації. Пробаційний арешт пропонується розглядати як часткову ізоляцію особи від суспільства шляхом виконання нею обов'язку у вихідні, святкові дні та/або в нічний час у будні дні. Пробаційний арешт буде встановлюватися на строк від 1 до 12 місяців та поділятися на домашній пробаційний арешт (не залишати житло, яке є місцем проживання) та пенітенціарний пробаційний арешт (перебувати в пенітенціарній установі).

Значимо, що ізоляція – це найбільш суттєве обмеження прав та свобод людини і громадянина. Ізоляція – це обмеження у вільному виборі місця проживання, вільному пересуванні, вільному визначенні свого способу життя. Ізоляція є невід'ємним атрибутом виконання покарання у виді позбавлення волі і полягає в поміщенні засудженого до спецустанови з постійним наглядом, суворо нормованим розпорядком дня, у виконанні низки додаткових обов'язків, не притаманних законослухняним громадянам. За допомогою ізоляції гарантується безпека інших членів суспільства хоча б через невчинення щодо них засудженою особою нових злочинів на певний строк. Проте навіть і при позбавленні волі ізоляція є частковою, тому що засуджений не позбавляється права спілкування з зовнішнім світом (листування, газети, радіо, телебачення, Інтернет, побачення, короточасні виходи, виїзди й відпустки за межі установ виконання покарань).

Тому, на нашу думку, поміщення особи, яка вчинила злочин, до пенітенціарної установи з частковою ізоляцією – це все одно позбавлення волі, або обмеження волі, або арешт (у розумінні термінології чинного КК України), або ув'язнення (за термінологією проєкту КК України).

Так за ст. 61 КК України покарання у виді обмеження волі полягає в триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства за умов здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Такими установами, згідно з Законом України від 11.07.2001 р. № 2636-III «Про внесення змін до Виправно-трудоного кодексу України», стали виправні центри. Проте жодного виправного центру для виконання покарання у виді обмеження волі в країні не було побудовано; виправними центрами за рі-

шенням Державного департаменту України з питань виконання покарань стали колонії-поселення (наказ від 12.12.2003 р. № 251). Ці колонії були побудовані ще за радянських часів за типовими проектами для відбuvання покарання у виді позбавлення волі, і будь-яке інженерно-технічне їх переобладнання у виправні центри як у нові установи виконання покарань не здійснено. Тому на сьогодні виправні центри територіально й організаційно не відрізняються від колоній мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання; порядок і умови виконання в них покарання у виді обмеження волі аналогічні порядку й умовам виконання покарання у виді позбавлення волі в колоніях. І ізоляцію, і нагляд в них ніхто не відміняв. На це було звернуто увагу ще 2007 року під час перевірки виправних центрів Генеральною прокуратурою України [1, с. 4-7], але, як кажуть, «віз і досі там». 2008 року І. Г. Богатирьов запропонував розробити модель виправного центру, яка була б відмінною від існуючих виправних колоній [2, с. 89]; минуло більше 10 років, проте ні він, ні хто-небудь інший таку модель до цього часу так і не розробив, бо при існуючому порядку та умовах виконання покарання у виді обмеження волі створити її неможливо.

Згідно з вищевказаними змінами до ВТК України, установами для виконання покарання у виді арешту були визначені арештні доми. Ураховуючи те, що арештних домів в Україні теж не було, відповідно до Інструкції про організацію виконання покарання у виді арешту в установах кримінально-виконавчої системи, затвердженої наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 31.08.2001 р. № 158, особи, засуджені до арешту, тимчасово, до створення арештних домів, почали відбувати покарання в слідчих ізоляторах за місцем проживання. Надалі були створені «на папері» арештні доми при слідчих ізоляторах, потім додатково ще й арештні доми при виправних колоніях; але, насправді, це окремі камери на території цих установ, і порядок та умови відбuvання в них арешту досить схожі на відбuvання покарання у виді позбавлення волі в тюрмі.

Незрозуміло, про які пенітенціарні установи для виконання пенітенціарного пробаційного арешту йде мова. Про виконання ув'язнення на певний строк заявлено, що воно полягає в строковому триманні засудженого в установі виконання покарання (ст. 3.1.5). Отже, якщо для пенітенціарного арешту застосовується термін «пенітенціарні установи», то це щось інше, ніж установи виконання покарання для ув'язнення. Приклад створення виправних центрів і арештних домів показує, що те ж саме з досить великою часткою ймовірності спіткає й пенітенціарні установи для виконання пенітенціарного пробаційного арешту, якщо вони будуть створюватися як нові установи, до цього часу не відомі системі установ виконання покарань. На нашу думку, нічого іншого, крім існуючої зараз системи органів і установ виконання кримінальних покарань, у найближчому і віддаленому майбутньому держава запровадити не зможе, тому що вона мінімально фінансує існуючу Державну кримінально-виконавчу службу України. Хіба що знову створять якісь «нові» фіктивні установи.

Зауважимо, що й виправних центрів найближчим часом не стане більше. Міністерство юстиції України вже розробило й обіцяє терміново направити до Верховної Ради України два законопроекти, якими передбачається запровадити новий вид кримінального покарання – пробаційний нагляд замість існуючого обмеження волі. А це означає ліквідацію виправних центрів і повний розпродаж їхнього майна. До речі, перший такий проект вже стартував у серпні 2020 р.: на продаж виставлений Ірпінський виправний центр.

Тобто, виправні центри й арештні доми застосувати для виконання пенітенціарного пробаційного арешту в майбутньому буде неможливо через їх відсут-

ність. Якщо ж пенітенціарний пробаційний арешт буде виконуватися в існуючих виправних колоніях чи в якихось приміщеннях при виправних колоніях, це все одно буде закамфльоване короткострокове позбавлення волі; якщо ж існуючі виправні колонії все ж таки перебудують у тюрми, як це зробили окремі країни пострадянського простору, це буде короткострокове тюремне ув'язнення. На реальне ж будівництво якихось нових установ у країні просто немає коштів.

Значимо, що й використання в проєкті КК України терміна «пенітенціарний» не є вдалим. На наше глибоке переконання, в Україні не було, немає і найближчим часом не буде пенітенціарної системи. Пенітенціарні системи існують у розвинутих країнах світу, де засудженим гарантуються основні права і свободи людини та громадянина, де відсутнє перевиховання засуджених, що тривалий час безуспішно застосовувалося у нас, особливо в поєднанні з примусовою суспільно корисною працею, де створені неналежні умови тримання, побуту, харчування, медичного обслуговування тощо. У нас же не гарантуються права і свободи навіть законослухняних членів громадянського суспільства, тому говорити про пенітенціарну систему і пенітенціарні установи в Україні ще зарано.

Виникнення ж цього терміна в науковому обігу і законодавстві в 90-х роках ХХ століття спричинене намаганням видати бажане за дійсне та своєрідним уведенням в оману європейських партнерів, які допомагають нам втілити міжнародні та європейські стандарти поведіння із засудженими в діяльність вітчизняної системи виконання покарань. А втім протягом 2005-2006 р.р. разом із заміною в законодавстві терміна «кримінально-виконавча-система» на «державна кримінально-виконавча служба» термін «пенітенціарна система» із законодавства все ж таки був вилучений [3; 4], хоча наразі, на жаль, він та похідні від нього знову з'являються в нормативно-правових актах без належного на те обґрунтування.

Зауважимо, що й сама ідея поєднання, так би мовити, «свободи» і «несвободи» не є новою. 2015 року К. А. Новікова запропонувала застосувати до виконання покарання у виді обмеження волі два режими: перший має полягати в триманні особи в окремі дні в кримінально-виконавчих установах з мінімальним рівнем правообмежень її особистої свободи; другий – мати місце в інші дні і полягати у залишенні особи у суспільстві з максимальним рівнем правообмежень [5, с. 8]. Ця ідея не знайшла підтримки в законодавця.

У зв'язку з викладеним вище, вважаємо, що робочій групі варто ще раз переглянути всі аргументи «за» і «проти» щодо запровадження пенітенціарного пробаційного арешту, узявши до уваги економічну доцільність його запровадження та проблеми його виконання в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Шинальський О. Додержання вимог під час виконання кримінального покарання у вигляді обмеження волі та тримання осіб в приймальниках-розподільниках для осіб, які заподозрені у зайнятті бродяжництвом. Вісник прокуратури. 2007. № 6. С. 3-13.
2. Богатирьов І. Покарання у виді обмеження волі: кримінально-виконавча характеристика. Вісник прокуратури. 2008. № 9. С. 83-89.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 20.01.2005 р. № 2377-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 11. Ст. 198.
4. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності органів і установ виконання покарань: постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2006 р. № 1074. Офіційний вісник України. 2006. № 31. Ст. 2233.
5. Новікова К. А. Обмеження волі як вид покарання: автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2015. 20 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ДО ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУ- ШЕННЯ ВІД 18 ДО 21 РОКУ, У ПРОЄКТІ КК

У контрольному проєкті КК України, що розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального права, яка працює в складі Комісії з питань правової реформи при Президентові України, станом на 17 січня 2021 р. у ч. 5, ст. 2.2.6 «Вік суб'єкта злочину» зазначається, що до особи, яка вчинила злочин до досягнення 21-річного віку, засоби кримінальної відповідальності застосовуються з урахуванням особливостей, передбачених Розділом 3.10 цього Кодексу «Особливості кримінально-правових засобів щодо особи, яка вчинила злочин у неповнолітньому або молодому віці». Цілком підтримуючи позицію авторів законопроекту з цього питання, а також враховуючи дискусію, що має місце серед наукової спільноти нашої держави із зазначеного приводу, вважаю за доцільне висловити низку аргументів для її обґрунтування.

Ідея розповсюдження приписів розділу XV «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх» чинного КК України також й на осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у віці від 18 до 21 року науці не нова. Доцільність такого поширення, за наявності певних умов, була доведена в дисертаційному дослідженні А.Ю.Дзюби «Запобігання злочинності неповнолітніх у ФРН» [1, с. 7]. До таких умов авторка відносить: 1) визнання особи у віці від 18 до 21 року такою, яка за своїм інтелектуальним, соціально-психологічним та моральним рівнем відповідає ступеню розвитку неповнолітнього; 2) особою вчинено типовий для неповнолітнього злочин [1, с. 12].

Зауважимо, що у ФРН можливість розповсюдження дії спеціального Закону «Про відправлення правосуддя у справах неповнолітніх та молоді» (JGG) також й на осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у віці від 18 до 21 року, існує з 1953 року і передбачена в тексті самого закону (§ 105 абз. 1 JGG). Таке можливе в разі, якщо:

1) загальна оцінка особи злочинця з урахуванням умов зовнішнього середовища свідчить про те, що він під час вчинення злочину за своїм розумовим і моральним розвитком знаходився на одному рівні з неповнолітнім;

2) за своїм виглядом, обставинами й мотивами злочин видається правопорушенням, типовим для неповнолітнього. Причому до таких діянь можуть бути віднесені злочини незалежно від ступеня тяжкості [2, с. 51] (наприклад, угон автотранспортного засобу для тимчасового користування, нанесення тілесних ушкоджень під час бійки тощо).

Так само, як у КК України (ст. 22 КК), у кримінальному законодавстві ФРН сформульовано приписи, що встановлюють вік кримінальної відповідальності. Особи неповнолітнього віку та молодь (тобто особи у віці від 18 до 21 року) мають право на захист своїх інтересів в особливому порядку, який врегульовано JGG. Вік, з якого настає кримінальна відповідальність неповнолітніх, у КК ФРН сформульовано в § 19 «Неосудність дитини». У цій статті вказується, що особи,

які не досягли 14-річного віку, визнаються неосудними за чинним КК Німеччини. Вік також визначають приписи, що містяться в низці інших норм [4, с. 41-42]. Зокрема, у самому КК ФРН у § 10 StGB «Особливі положення щодо неповнолітніх та осіб молодіжного віку» та згаданому нами § 1 (абз. 2) JGG. Чинність КК ФРН (StGB) поширюється на діяння, вчинені неповнолітніми та молодими дорослими, лише в обсязі, який не суперечить JGG. Відповідне положення прямо зазначене в § 10 КК ФРН. Отже, КК ФРН (StGB) пріоритетним у застосуванні щодо згаданих категорій осіб визначає саме JGG [3, с. 85].

КК ФРН не відносить до суб'єктів злочину осіб у віці до 14 років (§ 19 КК (RStGB)) [2, с. 42]. В ювенальному кримінальному законодавстві ФРН (§ 1 JGG) виокремлюють кілька категорій осіб: тих, які є суб'єктами кримінального правопорушення та підпадають під дію цього Закону, а також тих, які в жодному разі не можуть притягатися до кримінальної відповідальності. При цьому можлива співучасть (обмежена аксесорність співучасті – § 29 КК ФРН) у правопорушеннях, що вчиняються особами до 14 років; караними визнаються діяння можливих співучасників. Якщо злочинець знав про вік особи та її неосудність, то таке діяння визнається як посереднє спричинення. [3, с. 91].

Обґрунтовуванням можливості притягнення до кримінальної відповідальності за JGG молодих дорослих (у віці від 18 до 21 року) є те, що останнім часом збільшилася тривалість фази розвитку людини від підліткового віку до формування повною мірою дорослої людини. Останнє зумовлює необхідність отримання освіти, інтеграції в професійну сферу, здатності до самостійного сімейного життя. Крім того, наголошується, що психологічні кризові ситуації, пов'язані з розвитком і проблеми перехідного періоду в доросле життя, є типовими *навіть для осіб у віці до 25 років* [3, с. 93].

Для визначення наявності ознак, що дозволяють застосовувати JGG до осіб у віці від 18 до 21 року, використовуються так звані Марбурзькі рамкові розпорядження, у яких наголошується на необхідності застосування норм ювенального кримінального права, якщо унаслідок розумового й етичного розвитку підлітка мають місце: неповне формування особистості, наївно-довірливе ставлення, мрійливість тощо. Виходячи із зазначених на Марбурзькому засіданні положень, у неповнолітніх відсутні властиві дорослим такі риси характеру: планування життя; здібність до незалежної думки і прийняття рішень; уміння раціонально підкріплювати висновки, зроблені на підставі відчуттів; відсутність серйозного ставлення до праці тощо. Вказані розпорядження та рекомендації про застосування § 105 JGG були вироблені й прийняті на Марбурзькому засіданні німецької спільноти молодіжної психіатрії у 1954 р. [3, с. 94].

Суддя за своїм внутрішнім переконанням приймає рішення про застосування JGG щодо молодого дорослого в кожному конкретному випадку окремо. Для цього на перший план виходить спроможність особи повною мірою усвідомлювати протиправність та суспільну небезпечність власної поведінки, а також можливість діяти відповідно до такого усвідомлення (§ 3 JGG).

Велику роль у злочинній поведінці неповнолітніх відіграє дефіцит соціалізації, оскільки саме обмежені в соціальному плані підлітки та інша молодь найбільш часто реєструються поліцією як правопорушники. Виходячи з частки молодих правопорушників у загальній кількості населення, бачимо, що на них припадає непропорційно велика частина зареєстрованих злочинів; причому йдеться переважно про злочини невеликої та середньої тяжкості.

Орієнтуючись на таку специфіку злочинності неповнолітніх, німецька доктрина при реагуванні на підліткову злочинність не задовільнилася відносно об-

меженими та невідповідними з точки зору цієї вікової категорії видами кримінальних покарань та засобами кримінально-правового характеру, що застосовуються до дорослих злочинців згідно з КК ФРН. [3, с. 95].

Список використаних джерел:

1. Дзюба А. Ю. Запобігання злочинності неповнолітніх у ФРН. – Автореф. дис. канд. юрид. наук. – Харків, 2020. – 20 с.
2. Schaffstein F., Beulke W. Jugendstrafrecht: eine systematische Darstellung, 14. Aufl., Stuttgart, 2002. – 327 S.
3. Дзюба А. Ю. Запобігання злочинності неповнолітніх у ФРН. – Дисертація канд. юрид. наук. – Харків, 2020. – 239 с.
4. Ostendorf H. Jugendstrafrecht (Nomoslehrbuch) Taschenbuch. 8 Auflage: Nomos, 2015. – 332 S.

РОЗДІЛ ІІІ. ПИТАННЯ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ ПРОЄКТУ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*Акімов М.О.,
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

«ВОЛЯ» ЧИ «СВОБОДА»: ЩО ПОВИНЕН ЗАХИЩАТИ ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ?

Докорінні структурні зміни, що їх має зазнати вітчизняний закон про кримінальну відповідальність (за задумом робочої групи з питань розвитку кримінального права), сприймаються правничою спільнотою вельми неоднозначно. Не ставлячи під сумнів потребу та концептуальні засади удосконалення Кримінального кодексу (далі – КК) України в цілому, убачається за доцільне висловити щодо даного приводу деякі міркування.

Проект нового КК України (станом на 17 січня 2021 року) [5] передбачає серед інших розділ 4.4 «Злочини проти волі людини» книги 4 «Злочини проти прав людини» Особливої частини. У цій частині проект наслідує чинний закон про кримінальну відповідальність (розділ ІІІ «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини КК України 2001 року [2]). Такий розділ, зокрема, з'явився у вітчизняному кримінальному законодавстві вперше – відповідні норми раніше містилися в главі ІІІ «Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи» Особливої частини КК УРСР 1960 р. [3].

Отже, об'єктом злочинів, про які йдеться, визнається (визнавалася та визнаватиметься) сукупність суспільних відносин волі, честі та гідності особи. Виокремлення цих норм у відповідний розділ обумовлене реалізацією положень Конституції України в частині обов'язку держави утверджувати та забезпечувати права і свободи людини, її недоторканість і безпеку, честь і гідність (ст. 3), прав кожного на повагу до його гідності та на заборону жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження (ст. 28), на свободу та особисту недоторканість (ст. 29) [1].

Крім цих прав, ст. 33 Конституції України [1] також гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, що встановлюються законом (зміст цих свобод детально розкрито в Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [4]).

Зрозуміло, що можливість вільного розвитку особистості, повноцінна реалізація прав, свобод, законних інтересів кожного є основою побудови та існування громадянського суспільства. Викладене вище й обумовило запровадження кримінально-правової охорони зазначених цінностей.

Свідомо залишаючи поза межами розгляду питання доцільності кримінально-правової охорони честі та гідності особи, звернемо увагу на те, що Конституція України оперує поняттям «свобода» (у контексті особистої, пересування, вибору місця перебування, а також слова, зібрань тощо). Натомість і попередній, і чинний КК України, і проєкт, що розробляється, декларують кримінально-пра-

вову охорону «волі».

Чи є ці поняття тотожними? Чи достатньо вони відповідають одне одному? Учені-криміналісти схильні відповісти негативно на обидва запитання. Представники різних наукових шкіл у своїх працях уже неодноразово наголошували на тому, що між конституційним поняттям «свобода» та кримінально-правовим визначенням низки протиправних діянь як вчинених «проти волі особи» є термінологічна невідповідність.

Аналіз наявних поглядів дозволяє визначити, що свобода – це суб'єктивна можливість фізичної особи здійснювати на власний розсуд певну активну чи пасивну поведінку (діяти або бездіяти) відповідно до наявних у неї конституційних прав та свобод. При цьому воля – це здатність фізичної особи до обрання мети власної діяльності та концентрації зусиль (фізичних, моральних тощо), необхідних для її досягнення. Отже, кримінальний закон, замість суб'єктивної можливості особи робити / не робити те, що ґрунтується на її конституційних правах та свободах, обмежує охорону лише ситуаціями, коли особа визначає для себе певну мету і прагне її досягти.

Конституція України, зокрема ст. 21, закріплює невідчужуваність та непопущність прав і свобод людини, ст. 23 – право кожної людини на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей [1]. Інакше кажучи, ніхто не уповноважений визначати (зокрема, зменшувати) ступінь (рівень) охорони певної соціальної цінності, що передбачена як така Основним Законом. Право та свобода повинні охоронятися в цілому та в повному обсязі, навіть якщо особа не вчиняє певних дій, спрямованих на їх реалізацію.

Зважаючи на викладене вище, можна констатувати, що конституційно-правове поняття «свобода» та кримінально-правове поняття «воля» різні за змістом, при цьому «свобода» ієрархічно вища, ніж «воля» (адже згідно ст. 8 Конституції України остання має найвищу юридичну силу, і всі інші закони та нормативно-правові акти приймаються на її основі і повинні відповідати їй [1]). Крім того, і ст. 3 чинного КК України [2], і ст. 1.1.1 проекту нового КК України [5] передбачають, що закон про кримінальну відповідальність ґрунтується на Конституції України.

Отже, вважаємо за необхідне приведення термінології проекту КК України у відповідність до Конституції України та використовувати в ньому конституційно закріплений (та більш точний за змістом) термін «свобода».

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.01.2021).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2314-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.01.2021).
3. Кримінальний кодекс України : Закон від 28 грудня 1960 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text> (дата звернення: 19.01.2021).
4. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення: 19.01.2021).
5. Проект Кримінального кодексу України (підготовлений робочою групою з питань розвитку кримінального права) : текст станом на 17 січня 2021 року. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf> (дата звернення: 19.01.2021).

ПІДМІНА МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ

1. Дитина не може бути цілком прирівняна до дорослої людини, зокрема й у правовому аспекті; їй повинні бути гарантовані не тільки загальні, а й особливі права, що мають часовий критерій і спеціальне призначення.

Не випадково ч. 1 ст. 24 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права встановлює: «Кожна дитина без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану чи народження має право на такі заходи захисту, що потрібні в її становищі як малолітнього з боку її сім'ї, суспільства та держави» [1, с. 17]. Ці положення закріплені й у Конвенції про права дитини 1989 р. (ч. 1 ст. 2) – найважливішому міжнародному договорі, норми якого охоплюють весь комплекс громадянських і соціально-політичних прав дитини [2]. У даній Конвенції сформульовані положення про права та свободи дітей з урахуванням того, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони та піклування, включаючи належний правовий захист» [2, с. 4].

Отже, захист прав дітей треба розглядати як особливий самостійний інститут у системі міжнародно-правового захисту прав людини, а права та свободи дітей – як самостійний об'єкт правового захисту, зокрема кримінально-правового.

2. Аналізуючи проєкт КК України, що розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального права, до складу якої увійшли відомі вчені-фахівці галузі кримінального права Ю. Баулін, М. Хавронюк, П. Андрушко, В. Бурдін, О. Горох, Н. Гуторова, В. Навроцький, Ю. Пономаренко, Є. Стрельцов, необхідно констатувати, що його позитивним моментом є врахування досвіду кримінального законодавства зарубіжних країн і виділення окремого Розділу 4.6. Злочини проти сім'ї, дітей та вразливих осіб.

2. Беззаперечно, суспільна небезпечність підміни дитини (у редакції ст. 148 КК України 2001 року) полягає в тому, що ці дії розривають родинні зв'язки та порушують невід'ємне право батьків мати власну дитину, що призводить до глибоких душевних травм. Крім того, обмеження суспільної небезпечності підміни дитини виключно родинними відносинами не має підстав, оскільки така підміна можлива і щодо *нерідних дітей* (усиновлених, прийомних). Також пов'язування суспільної небезпечності підміни дитини тільки з порушенням інтересів сім'ї відсуває на друге місце проблему забезпечення прав самої дитини, заперечує її самостійну цінність дитини як об'єкта кримінально-правової охорони.

Виходячи із вищевикладеного, можна з впевненістю стверджувати, що суспільна небезпечність підміни дитини полягає також і в порушенні процесу формування дитини як особистості, що збіднює її духовне життя, а у деяких випадках порушує майнові та фізичні інтереси [3, с. 43].

3. У проєкті КК України від 17.01.2021р. Стаття 4.6.10 *Підміна малолітньої дитини* має таку редакцію:

«Особа, яка

а) підмінила чужу малолітню дитину іншою чужою чи своєю дитиною, унас-

лідок чого була змінена сім'я дитини, або

б) знищила докази походження підміненої дитини, – вчинила злочин 3 ступеня» [4].

Вважаємо дискусійним питання щодо вказівки потерпілої особи як *малолітньої дитини*, оскільки, відповідно до чинного законодавства, вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Виходячи із такої редакції статті, підміна дитини можлива і в 10 років, і в 12 років.

Водночас проведений нами аналіз деяких КК зарубіжних країн дозволяє стверджувати про відсутність вказівки на вік потерпілої особи та вживання терміна «дитина».

Так, наприклад, КК ФРН в розділі XII «Злочинні діяння проти громадянського стану шлюбу та сім'ї» §169 «Порушення особистого статусу» встановлює відповідальність за такі діяння, як: «підміна *дитини* або надання помилкових відомостей про громадянський стан іншої особи компетентним органам, що ведуть книгу записів актів громадянського стану і встановлює акти громадянського стану, або приховує ці відомості» [5].

КК Іспанії встановлює відповідальність за підміну дитини, зокрема не тільки за навмисну (ч. 3 ст. 221), але й за необережну. У ч. 4 ст. 221 КК Іспанії передбачено: «Підміна однієї *дитини* іншою в медичних або соціально-медичних установах, що відбулася внаслідок грубої необережності осіб, відповідальних за охорону дітей, карається позбавленням волі на термін від шести місяців до року» [6].

Можна стверджувати, що, виходячи із змісту цих норм, дитиною вважається особа віком до 14-ти років; проте потерпілою вік цього злочину можна визнати лише немовля, індивідуальні ознаки якого не усвідомлюються повною мірою батьками чи законними представниками. Варто зазначити, що нами було проаналізовано Єдиний державний реєстр судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) і жодного вироку за ст. 148 КК України нами не знайдено.

Отже, пропонуємо в редакції статті 4.6.10. залишити поняття «дитина», не відзначаючи її вікові особливості.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. К.: Укр. Правнична Фундація. Вид-во Право, 1995. 40 с. (Сер. «Міжнародні документи ООН з прав людини»).
2. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. К.: Укр. Правнична Фундація. Вид-во Право, 1995. 32 с. (Сер. «Міжнародні документи ООН з прав людини»).
3. Пудовочкин Ю. Уголовная ответственность за подмену ребенка. Уголовное право. 2001. №3. С.43-44.
4. Проект Кримінального кодексу України. Станом на 17.01.2021. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>. (дата звернення 01.02.2021)
5. Уголовный кодекс ФРГ / Пер. с нем. М.: Зерцало, 2000. 208 с.
6. Уголовный кодекс Испании / Под ред. Кузнецовой Н.Ф. и Решетникова Ф.М. М.: Зерцало, 1998. 218 с.

*Михайліченко Т.О.,
доцент, к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та кримінально-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ТА МЕТА – ЕКСПЛУАТАЦІЯ ЛЮДИНИ: PRO ET CONTRA

Загальновідомою є теза, що чинний Кримінальний кодекс (далі – КК) України передбачає мету – експлуатацію людини як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони в складі торгівлі людьми (ст. 149 КК України) у випадку вчинення особою однієї з таких альтернативних форм діяння: вербування, переміщення, переховування, передача та одержання людини.

Натомість проект нового КК України (далі – Проект) [1] у статті 4.4.7 визначає, що формами торгівлі людиною будуть визнаватися: а) вербування, б) переміщення, в) передача, г) приховування або д) одержання людини, які здійснюються шляхом: і) насильства, ii) примушування, iii) обману чи зловживання довірою, iv) використання уразливого стану людини або v) підкupu третьої особи, яка контролює людину. Тобто в диспозиції пропонованої норми вказані 5 альтернативних форм діяння, що поєднані з одним із шести альтернативних способів. Вказівка на суб'єктивні ознаки складу злочину при цьому відсутня, хоча й зрозуміло, що такий злочин вчиняється лише умисно. Тобто суттєвою новелою зазначеної норми є відсутність вказівки на мету, якою є експлуатація людини. Водночас автори Проекту пропонують самостійний склад злочину «Експлуатація людини» (ст. 4.4.10) [1].

Постає питання: чи дійсно доцільно відмовитися від вказівки в ст. 4.4.7 Проекту щодо цього злочину? Адже, відповідно до Проекту, у разі вчинення особою торгівлі людиною і її подальшої експлуатації покарання буде призначатися за сукупністю і перевага надаватиметься саме принципам складання, а не поглинення покарань; тобто в результаті потерпіла особа буде належним чином захищена, а винна особа покарана. Крім того, як зазначає М.І. Хавронюк у коментарі до ст. 149 КК України, «за допомогою існуючих процесуальних засобів практично неможливо довести, що винною особою факт подальшої після продажу або іншої передачі експлуатації людини усвідомлювався як неминучий. Указана мета реально може бути доведена лише у випадках, коли винна особа систематично поставляє певним покупцям дітей для використання їх як жебраків або жінок для сексуальної експлуатації тощо. У більшості ж випадків продавцю байдуже - буде покупець використовувати продану йому особу в порнобізнесі чи одружиться з нею» [2, с. 443]. Звісно, певною мірою дослідник має рацію, тому що іноді на практиці досить складно буває довести, що особа, яка вербує, передає чи переховує, точно знає, яким чином потерпілого в подальшому будуть експлуатувати. До того ж, твердження, що «у більшості ж випадків продавцю байдуже – буде покупець використовувати продану йому особу в порнобізнесі чи одружиться з нею» [2, с. 443], потребує уточнення. Так, з одного боку, для продавця має значення саме одержання винагороди за постачання живого товару, а не ті дії, які вчинить із цією особою покупець. Тобто продавця не цікавить подальша доля жертви торгівлі людьми. Проте, з іншого боку, особа-продавець чи вербувальник розуміють, що купують потерпілу саме для її експлуатації. Навіть подальше одруження проти волі або з ігноруванням волі потерпілої особи

теж є проявом її експлуатації, але не в «чистій» формі, а в «змішаній», адже надалі ця особа буде вимушена вступати в статеві зносини (сексуальна експлуатація), виконувати домашню роботу (трудова експлуатація), імовірно народжувати дітей (примусова вагітність, або більш вдалим буде термін – «біологічна експлуатація», який запропонував А. Орлеан [3]). Хіба людина за таких умов не буде експлуатуватися? Чи наявність офіційного, хоча й не добровільного, шлюбу нівелює її використання? До того ж суб'єкт за таких підстав отримує ще низку переваг та прибуток, адже він, наприклад, не утримує коханку, не наймає домогосподарку тощо. Тому, на нашу думку, це не досить переконливий аргумент і невдалий варіант формулювання цієї норми. Крім цього, аргументи на користь існування в новій ст. 4.4.7 Проекту вказівки на мету є такі:

1. Така мета обов'язково прямо або опосередковано вказана в більшості міжнародних актів, що забороняють торгівлю людьми. Згідно з Протоколом про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) «торгівля людьми» – це здійснювані з метою експлуатації (курсив тут і далі наш – Т.М.): 1) вербування; 2) перевезення; 3) передача; 4) приховування або 5) одержання людей шляхом погрози силою, її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю становища, або шляхом підкупу (у вигляді платежів або вигод), для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Конвенція РЄ про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005) теж, визначаючи, що є торгівлею людьми (пункт а ст. 4), вказує на експлуатацію як обов'язкову ознаку. Окремо в ст. 19 цієї Конвенції наголошується, що особа є жертвою торгівлі людьми, якщо вона була предметом експлуатації. На мету – експлуатація людини, прямо не вказуючи, ст. 3 Факультативного протоколу до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (2000) зазначає, що у контексті торгівлі дітьми пропозиція, передача чи отримання будь-якими засобами дитини з метою: а. сексуальної експлуатації дитини; б. передачі органів дитини за винагороду; с. використання дитини на примусових роботах є кримінально караним діянням.

2. Відсутність такої вказівки *de facto* створює лише колізії, бо, з одного боку, полегшить процес притягнення осіб до відповідальності, але водночас й ускладнить процес доведення, що насправді рекрутер (особа, яка шукає/підбирає працівників) не є вербувальником. Наприклад, підбираючи персонал для роботи за кордоном добросовісний рекрутер може й не знати, не зрададуватися, що роботодавці, з якими він тільки-но почав працювати, можуть експлуатувати працівників. Як за таких умов розмежувати рекрутинг від вербування як форми торгівлі людиною? Де ця межа? Нині вона червоною ниткою проходить під назвою «експлуатація людини».

Виникають питання й щодо караності цього злочину. Уявімо, що особа Х шляхом обману та з використанням уразливого стану завербувала та в подальшому передала іншій людині Y (торгівля людиною) потерпілу особу. За такої умови сама особа Х не застосовувала до потерпілої ніякого насильства і не здійснювала її експлуатації, хоча й знала чи свідомо припускала про такі цілі Y. Автори Проекту пропонують вважати злочин, передбачений ст. 4.4.7 Проекту, злочиним 3 ступеня. Виходячи із положень ст. 3.1.7 Проекту, це означає, що особі Х можуть призначити штраф у розмірі від 2000 до 3000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від 3 до 4 років. І навіть враховуючи положення ч. 1 ст. 2.1.10 Проекту, ступінь тяжкості такого злочину може бути збільшений лише на один, адже серед обтяжуючих обставин у цій ситуації можна встановити лише наяв-

ності простої групи осіб (пункт «к» цієї статті) та корисливого мотиву (пункт «п» цієї статті). Тобто в результаті це буде злочин 4 ступеня, за який пропонується покарання у виді ув'язнення на строк від 4 до 6 років (див. ст. 3.1.7 Проекту). Чинна ж редакція санкції ст. 149 КК України за аналогічних обставин передбачає позбавлення волі на строк від 3 до 8 років. Ще проблематичнішою є ситуація з неповнолітніми, адже ст. 4.4.8 Проекту передбачає, що торгівля неповнолітньою людиною є лише злочином 4 ступеня. За аналогічних обставин (обман, уразливий стан та корисливий мотив винного) це стає лише злочином 5 ступеня, тобто, згідно з ст. 3.1.7 Проекту, може каратися ув'язненням на строк від 6 до 8 років. Чинна ж редакція санкції ст. 149 КК України передбачає покарання за такі дії у виді позбавлення волі на строк від 5 до 12 років. І це за умови, що низкою міжнародних конвенцій, які зокрема підписала та/або ратифікувала Україна, навпаки проголошується, що держави мають прагнути до кращого захисту дітей. Тому пропонується переглянути «базовий» ступінь торгівлі неповнолітньою людиною та підвищити його принаймні на один.

Виходячи з вищенаведеного, вважаємо за доцільне, по-перше, доповнити диспозицію ст. 4.4.7 Проекту вказівкою про мету експлуатації людини, по-друге, розглянути питання щодо підвищення ступеня досліджуваних злочинів.

Список використаних джерел:

1. Проект Кримінального кодексу України: контрольний текст станом на 17.01.2021 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf> (дата звернення: 25.01.2021).
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: ВД «Дакор». 2018. 1360 с.
3. Орлеан А. Концепція кримінально-правового забезпечення охорони людини від експлуатації. Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 3(41). 63–68.

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЛЮДИНИ (АНАЛІЗ СТ. 4.4.10 ПРОЄКТУ НОВОГО КК УКРАЇНИ)

Минуло вже більше ніж півроку з дня, коли робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи представила для обговорення перший Проєкт нового Кримінального кодексу України (далі – Проєкт), який складався із Загальної частини та окремих Розділів Особливої частини. На сьогодні Проєкт зазнав чимало змін та доповнень: одні з них стали результатом подальшої плідної роботи його авторів, тоді як інші – результатом виваженого врахування найбільш слушних зауважень. Але чим більше нормативних приписів з'являються в тексті майбутнього Кримінального кодексу України (далі – КК України), тим більш помітними стають положення, що потребують подальшого вдосконалення або додаткового осмислення.

Зокрема, у ст. 4.4.10 Проєкту пропонується встановити кримінальну відповідальність за дії, що становлять експлуатацію людини: “особа, яка примушувала іншу людину до: а) сексуальних дій у будь-якій формі (сексуальна експлуатація), б) участі в порнобізнесі, в) праці чи надання послуг без оплати або з оплатою, яка явно не відповідає інтенсивності й характеру праці чи надання послуг, г) підкорення рабству або звичаям, подібних до рабства, д) підневільного стану, е) перебування в борговій кабалі, ж) надання згоди на вилучення в неї органів, з) надання згоди на проведення над нею дослідів, и) її усиновлення (удочеріння) з метою наживи, к) запліднення, л) переривання вагітності, м) зайняття жебрацтвом, н) злочинної діяльності, або к) участі у збройному конфлікті, – вчинила злочин 3 ступеня” [1]. Проте в нормах Особливої частини чинного КК України аналогічний склад злочину відсутній. Аналіз положень ст. 149 КК України, у якій встановлена відповідальність за торгівлю людьми, свідчить, що сьогодні експлуатація людини є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони даного складу – метою, яка властива для таких форм діянь, як: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання. У зв'язку із цим, постає питання: чи доцільною буде криміналізація примушування до дій, що становлять експлуатацію людини?

Розглянемо цю ситуацію за чинним кримінальним законодавством. Так вчинення дій, що є метою як обов'язковою ознакою конкретного складу кримінального правопорушення, завжди перебувають за межами такого складу. Проте більшість дій, що становлять експлуатацію людини (див. примітку 1 до ст. 149 КК України), сьогодні утворюють самостійні склади правопорушень, які розташовані в різних Розділах Особливої частини КК. Торгівля людьми, поєднана з подальшим втягненням потерпілої особи в проституцію чи примушування її до заняття проституцією, кваліфікується за сукупністю злочинів, передбачених статтями 149 та 303” [2, с. 444]. Вербування повнолітньої людини з метою використання її в збройному конфлікті, якщо такі дії вчинені з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, або з використанням службового становища, або особою, від

якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, потребує кваліфікації за ст. 149 та ч. 1 ст. 477 [2, с. 445]. Також варто згадати, що у ст. 142 КК встановлена відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною (що є такою формою експлуатації, як проведення дослідів над людиною без її згоди); у ч. 2 ст. 143 – за вилучення в людини шляхом примушування або обману її анатомічних матеріалів з метою їх трансплантації (що є вилученням органів як форми експлуатації); у ст. 151-2 – за примусове одруження (ці дії є одноіменною формою експлуатації); у ст. 304 – за втягнення неповнолітніх в протиправну діяльність та у зайняття жебрацтвом (втягнення у злочинну діяльність) тощо. Отже, у переважній більшості випадків, коли винна особа вчинила торгівлю людьми, а далі експлуатує потерпілу особу, відповідальність наставатиме за сукупністю кримінальних правопорушень. Саме тому за чинним кримінальним законодавством експлуатація людини правомірно не визнається самостійним складом злочину. Його наявність лише б створювало зайву конкуренцію норм, що заплутало б судову практику.

Натомість така конкуренція вже закладена в Проекті нового КК України, про що свідчить аналіз окремих його положень. Крім того, у ст. 4.4.10 Проекту йдеться про відповідальність особи, “яка *примушувала* іншу людину” до вчинення певних дій, що є формами її експлуатації. Інакше кажучи, йдеться про протиправний вплив на потерпілу особу з метою подолання її волі, що в окремих випадках варто розглядати як готування до окремих злочинів у формі усунення перешкод. Ці тези яскраво ілюструють такі приклади. Відповідно до п. “а” ст. 4.4.10 Проекту, експлуатація людини, що полягає в примушуванні іншої людини до сексуальних дій у будь-якій формі (сексуальна експлуатація), є нічим іншим, як вчиненням одного з таких запропонованих авторами злочинів: 1) сутенерські та інші дії, пов’язані з дитячою проституцією (п. “в” ст. 4.5.5 – особа, яка примушувала неповнолітнього до проституції, вчинила злочин 4 ступеня); 2) сексуальне примушування (ст. 4.5.6 особа, яка примушувала потерпілу особу до дій сексуального характеру з третьою особою, вчинила злочин 3 ступеня); 3) готування до згвалтування (ст. 4.5.2). Згідно із п. “б” ст. 4.4.10 Проекту, примушування іншої особи до участі в порнобізнесі в окремих випадках може визнаватися готуванням до такого злочину, як “дії, пов’язані із дитячою порнографією” (стаття, яку пропонують включити до злочинів проти суспільної моральності). Водночас, згідно з п. “в” ст. 4.4.10 Проекту, примушування іншої особи до праці чи надання послуг без оплати або з оплатою, яка явно не відповідає інтенсивності її характеру праці чи надання послуг, становить готування до використання в жебрацтві (ст. 4.6.4. Проекту). За таких умов стає зрозумілим, що з розширенням переліку злочинів у Проекті збільшиться й кількість норм, що конкуруватимуть із ст. 4.4.10. При цьому відсутні чіткі ознаки, які б дозволили їх розмежовувати. Недоцільно кваліфікувати випадки експлуатації людини й за їх сукупністю, адже тоді одне й те ж діяння буде каратися двічі.

Водночас аналіз судової практики застосування ст. 149 КК України в період з 01.01.2015 р. до 01.06.2020 р. свідчить, що торгівля людьми вже давно набула ознак транснаціональної злочинності. У 72 обвинувальних вироків із 126 проаналізованих, що становить 57 % від їх загальної кількості, йшлося про вербування та переміщення українок за кордон з метою їх подальшої сексуальної експлуатації, тобто про зовнішню торгівлю людьми. Відповідно і особи, які одержують та переховують потерпілих від цього злочину, а потім і будуть їх експлуатувати, є іноземцями. У матеріалах кримінальних проваджень вони зазвичай фігурують як “особи, не встановлені слідством”, а отже, про притягнення їх до кримінальної відповідальності не йдеться. То чи не створить поява такого складу злочину

в новому КК України ще й “мертву норму”, адже за внутрішню торгівлю людьми (зокрема і експлуатацію людини в межах території нашої держави) відповідальність наставатиме за іншими нормами кримінального закону, тоді як при зовнішній торгівлі, коли потерпіла особа буде передаватися за кордон, притягнення до відповідальності за її подальшу експлуатацію буде неможливим через місцезнаходження винної особи та її невстановлення?

Потрібно звернути увагу й на той факт, що серед Конвенцій, присвячених протидії торгівлі людьми, які були ратифіковані Верховною Радою України, прямо вимогу карати особу за схилення іншої людини до її експлуатації (а примус є одним із способів схилення) містить лише Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв подібних до рабства (1956 р.). Так у п. 2 ст. 6 цього міжнародного акта зазначено про доцільність визнавати кримінальним злочином дії, які полягають у “схиленні іншої особи до передачі себе або особи, яка є залежною від цієї іншої особи, в підневільний стан, що є результатом інститутів або звичаїв, згаданих у статті 1 (цієї Конвенції – 3.Ю.), до всякого замаху на вчинення такого злочину, до співучасті в ньому або участі в таємній змові для вчинення будь-якого з цих злочинів”. Однак, як показало дослідження чинного КК України, такі дії є кримінально караними, але не однією нормою, а їх низкою. Натомість у ст. 3 Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.), а також у ст. 4 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005 р.), у яких надано визначення поняття “торгівля людьми”, передбачено, що експлуатація є лише метою цього діяння, а не самостійним складом злочину. Водночас зазначені норми містять мінімальний перелік діянь, що становлять саму експлуатацію.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що доцільність криміналізації експлуатації людини потребує переосмислення, адже наявність такого складу злочину в новому кримінальному законі, по-перше, створить конкуренцію з іншими кримінально-правовими нормами (якщо експлуатувати людину будуть на території України) або призведе до появи “мертвої норми” (якщо такі дії будуть вчинятися за кордоном). По-друге, вимоги щодо криміналізації експлуатації людини відсутні в більшості Конвенцій, присвячених протидії торгівлі людьми, які ратифіковані Україною, а тому така криміналізація буде надмірною.

Список використаних джерел:

1. Проект Кримінального кодексу України: контрольний текст станом на 17.01.2021 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/> (дата звернення: 25.01.2021).
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К.: ВД «Дакор». 2018. 1360 с.

*Короленко І.В.,
молодший науковий співробітник
Лабораторії дослідження проблем
національної безпеки в сфері громадського здоров'я
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України*

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ АБО ОБІГ ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проблема фальсифікації лікарських засобів за умов продовження пандемії набуває особливого значення не тільки на локальному, державному рівнях, а й на міжнародному в цілому, виявляючи таким чином істотний вплив на визначення вектора національної політики у сфері регулювання ринку фармацевтичної/медичної продукції. Так, згідно з затвердженою розпорядженням КМУ від 03 квітня 2019 р. № 301-р Концепцією реалізації державної політики щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів, зазначене негативне явище призводить не тільки до людських втрат, а й сприяє виникненню нових форм недобросовісної конкуренції [1]. Зокрема йдеться про формування штучного завідомо несприятливого для добросовісних суб'єктів підприємницької діяльності «конкурентного» середовища, оскільки фальсифікат реалізується, як правило, через мережу Internet за суттєво заниженою ціною. На практиці це породжує попит населення щодо того чи іншого виду фальсифікованого лікарського засобу, унаслідок чого збільшується кількість осіб, охочих незаконно отримати надприбутки. Результатом такої «гри» є зниження рівня довіри до системи охорони громадського здоров'я, а також виникнення суттєвих фінансових втрат добросовісних реалізаторів; крім того, опиняється під загрозою репутація самих виробників лікарських засобів, з'являються позовні вимоги до суб'єктів, які за змістом їх діяльності є неналежними відповідачами.

Така несприятлива ситуація на ринку фармацевтичної продукції фіксується у всіх країнах, проте особливо виразно простежується в державах з низьким та середнім рівнями отриманих доходів. Згідно з даними World Health Organization, у вище згаданих країнах 10,5 % лікарських засобів є фальсифікованими, установити ж реальні обсяги такого фальсифікату в Україні неможливо у зв'язку з відсутністю єдиної системи моніторингу обігу лікарських засобів [1].

Отже, наведені аргументи підтверджують існування нагальної необхідності закріплення вище зазначеного складу кримінального правопорушення в новому Кримінальному кодексі України (далі-КК) як результату плідної роботи робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України. Водночас, ураховуючи рівень загрози для дотримання безпеки у сфері охорони громадського здоров'я, доцільним є закріплення вказаного протиправного діяння саме в КК, де, згідно з проєктом, передбачені тільки злочини. Розміщення ж вказаного складу в кодексі про кримінальні проступки не дозволить на практиці запобігти виробництву та/або розповсюдженню медичного фальсифікату.

Виходячи із запропонованої в проєкті структури КК, такий склад із врахуванням об'єкта протиправного посягання, доцільно закріпити в розділі 5.5 Книги 5 «Злочини проти публічного здоров'я» [2]. Під публічним здоров'ям World

Health Organization розуміє стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту населення в цілому [1]. Керуючись положеннями Концепції реалізації державної політики щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів, Конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я (т.зв. Конвенція Медікрім), можна дійти до висновку про заподіяння або створення загрози заподіяння шкоди внаслідок вчинення цього злочину саме здоров'ю населення.

З метою узгодження термінології, варто першочергово звернути увагу на поняття «фальсифікація лікарських засобів», що використовується у чинному КК. На наш погляд, використання такої категорії законодавцем не відповідає визначенню, сформульованому в ратифікованій Верховною Радою України конвенції Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я від 01.01.2016р., що є першим міжнародним договором, який встановлює кримінальну відповідальність за фальсифікацію, виготовлення і продаж медичної продукції без дозволу або при недотриманні відповідних норм безпеки [3]. Так у згаданій Конвенції вживається поняття «медичний продукт», яке охоплює поняття «лікарські препарати» та «пристрої медичного призначення» [3]. Відповідно до п.б,е ст.4 Конвенції, «лікарський препарат» означає лікарські засоби для людського та ветеринарного використання, а «пристрій медичного призначення» - будь-який інструмент, апарат, обладнання, програмне забезпечення, матеріальний або інший предмет, який використовується самостійно або в поєднанні, зокрема програмне забезпечення, яке призначене його виробником для використання спеціально для діагностичних та (або) терапевтичних цілей та яке є необхідним для його належного застосування, та який призначений виробником для людського використання [3].

Уніфікація термінології сприятиме уникненню випадків множинного тлумачення вказаної категорії, що полегшить правозастосування з одного боку, а з іншого – не виникатиме запитань у разі встановлення факту фальсифікації пристроїв медичного призначення, які, згідно з ст.2 закону України «Про лікарські засоби», не охоплюються поняттям «лікарський засіб» [5]. Відповідні зміни доцільно відобразити не тільки в новому КК, а й у суміжних нормативно-правових актах, що також регулюють сферу виробництва та/або обігу медичної продукції. Враховуючи те, що одним із способів фальсифікації медичної продукції є підроблення, у запропонованому робочою групою переліку термінів треба зазначити визначення й поняття «підроблення». З метою уніфікації національного кримінального законодавства, пропонуємо вдатися до рецепції п.ј ст.4 Конвенції Медікрім, де «підроблення» тлумачиться як умисне введення в оману щодо дійсності та (або) джерела [3].

Отже, однією з гарантій недопущення випадків фальсифікації медичної продукції є закріплення в новому КК такого злочину проти публічного здоров'я, як фальсифікація медичної продукції або обіг фальсифікованої медичної продукції. Такий крок є повністю виправданим за умов зростання значимості створення справді якісного конкурентного ринку медичної продукції.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження КМУ від 3 квітня 2019 р. № 301-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2019-%D1%80#Text>
2. Проект кримінального кодексу України станом на 17.01.2021 р. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>

3. Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я від 01.01.2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a91#Text

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. Пролікарські засоби: закон України від 4 квітня 1996 року № 123/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>

*Вартилицька І.А.,
доцент, к.ю.н.,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

ДО ПОНЯТТЯ «ПСИХОАКТИВНІ РЕЧОВИНИ» В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ

Суспільство живе, розвивається. А разом із суспільним життям процес законотворчості невпинний. Зміни в політичній, соціально-економічній сферах вимагають адекватного ефективного правового регулювання.

Водночас сама ідея прийняття Кримінального кодексу України в запропонованій принципово новій редакції нормативно-правового акта виглядає як революційний крок у сучасній законотворчій діяльності.

Звертають на себе увагу й окремі запропоновані авторами законопроекту положення. Значні зауваження є щодо змісту понять і визначень, що включені до розділу 1.2 Проекту: Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України в статті 1.3.1 (Значення основних термінів Кримінального кодексу України).

Зокрема в пункті 35 статті 1.3.1 Проекту надано визначення терміна «*психоактивна речовина*», що описується як «*речовина, потрапляння в організм якої призводить до змін психічної діяльності людини, що може проявлятися в частковій або повній втраті людиною здатності здійснювати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою*».

Довідкові джерела інформації надають дані, що психоактивні речовини – це загальне поняття, що об'єднує такі категорії, як наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори. Зазначається, що всі психоактивні речовини впливають на роботу головного мозку людини: прискорюють передачу сенсорних сигналів або перешкоджають нервовим центрам виконувати свої функції. В основі ефектів, обумовлених дією психотропних речовин, — їх вплив на нейромедіатори — речовини, що передають сигнали від одного нейрона до іншого. Наприклад, кокаїн блокує біохімічну «кнопку», що обмежує виділення нейромедіаторів, - і їх в організмі з'являється більше норми. Це призводить до ейфорії, надзвичайного припливу енергії, сил, гострих відчуттів. Проте за тривалого використання кокаїну запаси нейромедіаторів виснажуються, і тоді, замість ейфорії, з'являється тривога та депресія.

Згідно з міжнародним класифікатором хвороб МКХ-10, усі види залежності від психоактивних речовин кодуються в рамках діагностичного модуля F10 F19, що об'єднує «Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання психоактив-

них речовин».

Основні види ПАР визначені Міжнародним класифікатором хвороб – МКХ-10. Такими є: канабіноїди (наркотики, виготовлені з конопель); опіюїдні наркотики (мак, його похідні або інші наркотики, діючі подібним чином); психостимулятори (кокаїн, амфетаміни і т.д.); галюциногени (синтетичні – ЛСД, природні – гриби); снодійно-седативні; летючі розчинники (бензин, клей і т.д.); алкоголь; нікотин.

Про значну категорію психоактивних речовин, небезпеку від їх розповсюдження йде мова в нормативних документах ООН, зокрема це: Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р.; Конвенція про психотропні речовини 1971 р. та Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р., що регулюють виробництво, продаж, розповсюдження та використання багатьох цих речовин з метою запобігання негативним впливам, які могли б істотно підірвати здоров'я та безпеку (UN, 1961, 1971, 1988). Психоактивні речовини традиційно вважалися переважно речовинами рослинного походження, як-от: кокаїн, героїн та канабіс, що вживалися в регіонах, де їх вирощували, або уздовж торговельних шляхів до їхнього кінцевого ринку продажу. Зростання глобальної торгівлі й подорожей глобалізують ринок рослинних речовин, які раніше були істотно обмежені конкретними регіонами. В останні десятиліття нові психоактивні речовини, синтезовані в нелегальних лабораторіях, стали більш доступними і вживаються в кожному регіоні. Психоактивні речовини (далі - ПАР) можна поділити на опіюїди, стимулятори, галюциногени, канабіноїди, снодійно-седативні речовини, інгалянти. ПАР можна вживати в різний спосіб, зокрема через куріння, ковтання, нюхання, внутрішньовенне та внутрішньом'язове введення.

Термін «психоактивні речовини» відсутній в чинних кримінально-правових нормах, не є широко розповсюдженим у вітчизняному законодавстві й зустрічається переважно в підзаконних актах. Зокрема, психотропними речовинами є речовини, що викликають звикання та (або) залежність за умов систематичного вживання особою (алкоголь, наркотичні речовини, лікарські та інші засоби) та внаслідок приймання яких змінюється поведінка людини [1]. І надається перелік таких речовин: алкоголь, опіюїди, канабіноїди, седативні засоби, гіпнотичні препарати, кокаїн, інші психостимулювальні засоби, галюциногени та летючі розчинники, за винятком тютюну й кави [2].

Прикладом використання зазначеного терміна в законотворчості є проект Закону Польщі від 29 липня 2005 року «Про протидію наркоманії», де в статті 53а зазначено, що «Той, хто, всупереч положенням Закону, виробляє, переробляє нові психоактивні речовини, підлягає штрафу, позбавлення волі або позбавлення волі на строк до 3 років» [3].

Також в Проекті Закону України від 18.05.2018 р. № 8378 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу» говориться, що від адміністративної відповідальності звільняється також особа з розладами психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин, яка добровільно звернулася до лікувально-профілактичного закладу і розпочала лікування [4].

У проекті Кримінального кодексу його автори не використовують термін «психоактивні речовини» в жодному можливому значенні: ні як предмет злочину, ні як засіб його вчинення тощо. Тому логічно виникає питання: яка доцільність включення в перелік основних термінів Кримінального кодексу України

поняття «психоактивні речовини»? Поняття «психоактивні речовини», крім переліку наркотичних засобів та психотропних речовин, включає алкоголь, летючі розчинники (речовини господарського призначення) тощо. І такий занадто розширений перелік психоактивних речовин, який обумовлюється внесенням зазначеного терміна до кримінально правової норми, не сприятиме виявленню ознак складу конкретних кримінальних правопорушень, визначенню меж кримінальної відповідальності.

Крім того, не можна повною мірою погодитись із запропонованим описом психоактивних речовин як речовин, що «призводять до змін психічної діяльності людини у випадку потрапляння в організм людини, що може проявлятися в частковій або повній втраті людиною здатності здійснювати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою». Звичайно, викликана вживанням низки психоактивних речовин залежність виявляється в значному бажанні/почутті непереборного потягу до прийому таких речовин, у порушенні здатності контролювати поведінку, у виникненні абстинентного стану, що виникає, коли прийом психоактивної речовини зменшити або припинити; у вживанні психоактивних речовин усупереч явним ознаками шкідливих наслідків для здоров'я, роботи/навчання, для стосунків з друзями, членами родини тощо.

Однак не всі відомі психоактивні речовини мають згубний вплив на фізичний та психічний стан людини. І «часткова або повна втрата людиною здатності здійснювати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою» це лише ймовірний, а не обов'язковий наслідок впливу цих речовин на особу.

Хотілось би бачити в будь-якому законодавчому або нормативно-правовому акті, зокрема в Кримінальному кодексі України, термінологію однозначного змісту, із чіткими характеристиками та ознаками, що не допускать їх широкого тлумачення.

Список використаних джерел

1. «Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження військової служби за контрактом на посадах солдатів (матросів), сержантів і старшин у Державній прикордонній службі України»: Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби від 15.06.2006 р. № 457.

2. «Про затвердження Авіаційних правил України «Загальні правила польотів у повітряному просторі України»: Наказ Державної авіаційної служби Міноборони України від 06.02.2017 р. № 66/73.

3. Проект закону Польщі від 29 липня 2005 року «Про протидію наркоманії». Режим доступу: http://insat.org.ua/files/menu/law/dodatok_6.pdf

4. Проект закону України від 18.05.2018 р. № 8378 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу». Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6GQ00A.html

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОКУМЕНТА В ПРОЄКТІ НОВОГО КК УКРАЇНИ

Аналіз чинного КК України дозволяє зробити висновок про те, що при конструюванні значної кількості кримінально-правових норм законодавець як предмети відповідних кримінальних правопорушень зазначає різні види документів. Насамперед, це норми, що забезпечують кримінально-правову охорону документообігу в Україні шляхом встановлення відповідальності за викрадення, привласнення, вимагання документів, заволодіння ними шляхом шахрайства та зловживання службовим становищем; їх знищення та пошкодження (ст. 357 КК); підроблення документів; їх збут та використання (ст. 358 КК); службове підроблення (ст. 366 КК). Крім того, законодавець встановив кримінальну відповідальність за окремі види кримінальних правопорушень, що вчиняються в різних сферах громадського життя, нормальне функціонування яких пов'язане з чітким дотриманням вимог документообігу.

До них, зокрема, належить ст. 158² КК «Незаконне знищення або пошкодження виборчої документації або документації референдуму»; ст. 200 КК «Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення»; ст. 205¹ КК «Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців»; ст. 220² КК «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи»; ст. 223¹ КК «Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів»; ст. 298¹ КК «Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду»; ст. 318 КК «Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів»; ст. 329 КК «Втрата документів, що містять державну таємницю»; ст. 253 КК «Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля»; ст. 376⁻¹ КК «Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду»; ст. 422 КК «Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості».

Низка кримінальних правопорушень вчиняється з використанням викрадених або підроблених документів, що знаходить відображення в конструкції відповідних кримінальних правопорушень: зокрема, у ст. 206² КК «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації»; ст. 233 КК «Незаконна приватизація державного, комунального майна»; ст. 256 КК «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності»; ст. 409 КК «Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом» тощо.

В окремих випадках певні види документів використовуються для підтвердження відповідного статусу, що визначає характер суспільних відносин, які

охороняються відповідними кримінально-правовими нормами : зокрема, у ст. 345¹ КК «Погроза або насильство щодо журналіста»; ст. 332² КК «Незаконне перетинання державного кордону України»; ст. 240¹ КК «Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину» тощо.

У будь-якому разі поняття документа, як і окремих його різновидів, широко використовується в чинному кримінальному законодавстві. Зокрема, виборчі документи та документи про референдум є предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 158 КК; документи на переказ – предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 200 КК; такі, що містять державну таємницю – предметом злочину, передбаченого ст. 329 КК; а ті з них, що містять відомості військового характеру, – предметом злочину, передбаченого ч. 2. ст. 422 КК; офіційні документи – предметом кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 357, 358 та 366 КК. У всіх цих випадках документи як предмети конкретних кримінальних правопорушень мають низку спеціальних ознак, детермінованих (обумовлених) об'єктами складів відповідних кримінальних правопорушень, їх об'єктивними та суб'єктивними ознаками. Водночас, незалежно від сфери застосування, документ – предмет кримінального правопорушення – як родове поняття має низку ознак, відсутність хоча б однієї з яких виключає можливість визнання відповідного предмета документом, що є обов'язковою ознакою складу відповідного кримінального правопорушення. Саме тому визначення в новому КК родового поняття документа видається вкрай важливим.

У контрольному проекті КК України, що розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального права, яка працює в складі Комісії з питань правової реформи при Президентові України, станом на 17 січня 2021 р., у книзі 1 «Про кримінальний кодекс України» передбачений розділ 1.3 «Роз'яснення термінів кримінального кодексу України». У ч. 2, ст. 1.3.1 «Значення основних термінів Кримінального кодексу України» авторами викладається значення відповідних термінів КК. Крім того, роз'яснення термінів дається і в розроблених (станом на 17.01.2021 р.) розділах Особливої частини. Зокрема, у Книзі 4 «Злочини проти прав людини, у розділі 4.4 «Злочини проти волі людини» сформульовано ст. 4.4.1 «Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України».

Виходячи з того, що, як було зазначено вище, поняття документа широко використовується в чинному кримінальному законодавстві України, необхідність його законодавчого визначення давно назріла. Вважаємо за доцільне сформулювати поняття документа у відповідній статті нового КК України. Пропонуємо таке визначення поняття документа в тексті кримінального закону:

Документ – це матеріальний (електронний) предмет, що виходить від органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян, підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших повноважних суб'єктів, має необхідні реквізити та містить інформацію, яка засвідчує (підтверджує) факти, що мають юридичне значення.

Кримінальний кодекс України (проект)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Книга 1. ПРО КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

- Розділ 1.1. Вихідні положення
- Розділ 1.2. Принципи Кримінального кодексу України
- Розділ 1.3. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України
- Розділ 1.4. Дія Кримінального кодексу України в часі, просторі і за колом осіб

Книга 2. ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

- Розділ 2.1. Кримінальне правопорушення. Склад кримінального правопорушення. Класифікація кримінальних правопорушень за їх тяжкістю
- Розділ 2.2. Суб'єкт кримінального правопорушення
- Розділ 2.3. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення
- Розділ 2.4. Незакінчений злочин
- Розділ 2.5. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Причетність до кримінального правопорушення
- Розділ 2.6. Множинність кримінальних правопорушень
- Розділ 2.7. Обставини, що виключають протиправність діяння
- Розділ 2.8. Кримінально-правова кваліфікація

Книга 3. ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

- Розділ 3.1. Покарання
- Розділ 3.2. Призначення покарання
- Розділ 3.3. Звільнення від покарання
- Розділ 3.4. Пробація
- Розділ 3.5. Амністія та помилування
- Розділ 3.6. Засоби безпеки
- Розділ 3.7. Реституція та компенсація
- Розділ 3.8. Конфіскація майна та вилучення речі

Розділ 3.9. Судимість

Розділ 3.10. Особливості кримінально-правових засобів щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у неповнолітньому або молодому віці

Розділ 3.11. Кримінально-правові засоби щодо юридичної особи

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Книга 4. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Розділ 4.1. Злочини проти життя людини

Розділ 4.2. Злочини проти здоров'я людини

Розділ 4.3. _____ ?

Розділ 4.4. Злочини проти волі людини

Розділ 4.5. Злочини проти статевої свободи, статевої недоторканості та статевої моральності

Розділ 4.6. Злочини проти сім'ї, дітей та вразливих осіб

Розділ 4.7. Злочини проти приватності та соціально-економічних прав людини

Розділ 4.8. Злочини проти інших особистих прав людини

Розділ 4.9. Злочини проти виборчих прав та референдумного права громадян

Розділ 4.10. Злочини проти рівноправності та інших політичних прав громадян

Книга 5. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СУСПІЛЬСТВА

Розділ 5.1. Злочини проти безпеки суспільства від діяльності злочинних організацій

Розділ 5.2. Злочини проти безпеки суспільства від тероризму

Розділ 5.3. Злочини проти безпеки поведінки з небезпечними предметами та об'єктами підвищеної небезпеки

Розділ 5.4. Злочини проти публічного порядку

Розділ 5.5. Злочини проти публічного здоров'я

Розділ 5.6. Злочини проти порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів

Розділ 5.7. Злочини проти безпеки виробництва і будівництва

Розділ 5.8. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Розділ 5.9. Злочини проти екологічної безпеки

Розділ 5.10. Злочини проти порядку використання землі, її надр, повітря і вод

Розділ 5.11. Злочини проти рослинного і тваринного світу

Розділ 5.12. Злочини проти культурної спадщини

Розділ 5.13. Злочини проти моральності

Розділ 5.14. Злочини проти інформаційної безпеки

Розділ 5.15. Злочини проти достовірності документів

Книга 6. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, ФІНАНСІВ І ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розділ 6.1. Злочини проти власності, пов'язані з незаконним привласненням майна

Розділ 6.2. Злочини проти власності, не пов'язані з незаконним привласненням майна

Розділ 6.3. Некорисливі злочини проти власності

Розділ 6.4. Злочини проти інтелектуальної власності

Розділ 6.5. Злочини проти фінансової системи. «Відмивання» (легалізація) коштів та інші дії з майном, одержаним злочинним шляхом

Розділ 6.6. Злочини проти порядку господарювання

Розділ 6.7. Злочини проти інтересів споживачів

Книга 7. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДЕРЖАВИ

Розділ 7.1. Злочини проти основ безпеки держави

Розділ 7.2. Злочини проти забезпечення таємниці інформації, що належить державі

Розділ 7.3. Злочини проти забезпечення державного кордону

Розділ 7.4. Злочини проти правосуддя

Розділ 7.5. Злочини проти сприяння правосуддю та діяльності органів правопорядку

Розділ 7.6. Злочини проти порядку виконання судового рішення

Розділ 7.7. Злочини проти публічної служби

Розділ 7.8. Злочини проти публічного управління та авторитету держави

Розділ 7.9. Злочини проти призову, мобілізації та альтернативної служби

Розділ 7.10. Злочини проти порядку несення військової служби у мирний час

Розділ 7.11. Злочини проти порядку несення військової служби у воєнний час

Книга 8. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Розділ 8.1. Геноцид

Розділ 8.2. Злочини проти людяності

Розділ 8.3. Злочин агресії

Розділ 8.4. Воєнні злочини

Розділ 8.5. Злочини проти міжнародного правопорядку

Книга 9. КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Розділ 9.1. Кримінальні проступки проти людини і громадянина

Розділ 9.2. Кримінальні проступки проти суспільства

Розділ 9.3. Кримінальні проступки проти власності, фінансів і господарської діяльності

Розділ 9.4. Кримінальні проступки проти держави

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Книга 1.

ПРО КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Розділ 1.1. ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1.1.1. Кримінальний кодекс України

1. Кримінальний кодекс України є єдиним законом України, який на засадах верховенства права регулює суспільні відносини між державою, потерпілими особами та особами, які вчиняють передбачені цим Кодексом діяння, шляхом встановлення:

- а) вичерпного переліку видів та ознак кримінальних правопорушень – злочинів і кримінальних проступків (далі у цьому Кодексі – проступки);
- б) видів і розмірів кримінально-правових засобів;
- в) підстав та умов, за яких ці засоби застосовуються або не застосовуються.

2. Цей Кодекс ґрунтується на Конституції України. Якщо в інших нормативно-правових актах України питання, визначені у частині 1 цієї статті, вирішуються інакше, ніж цим Кодексом, то застосовуються положення цього Кодексу.

3. У разі суперечності положень Загальної та Особливої частин цього Кодексу застосовуються положення його Загальної частини.

Стаття 1.1.2. Завдання Кримінального кодексу України

1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням забезпечення правовими засобами прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства, держави і міжнародного співтовариства від кримінальних правопорушень.

2. Завдання Кримінального кодексу України досягається шляхом:

- а) стимулювання осіб до правомірної поведінки;
- б) застосування кримінально-правових засобів;
- в) ресоціалізації і реінтеграції осіб, які вчинили злочини.

Стаття 1.1.3. Презумпція знання та стабільність Кримінального кодексу України

1. В Україні діє презумпція знання положень Кримінального кодексу України.

2. З метою забезпечення знання положень та стабільності Кримінального кодексу України:

- а) цей Кодекс, а також закони про внесення змін до нього офіційно оприлюднюються в порядку, встановленому законом;
- б) зміни до цього Кодексу вносяться виключно шляхом прийняття окремого закону про внесення змін до цього Кодексу, який також може містити положення про зміни до Кримінального процесуального кодексу України, Кримінально-виконавчого кодексу України;
- в) зміни до цього Кодексу вносяться не частіше одного разу протягом ка-

лендарного року, крім випадків скасування кримінальної відповідальності за діяння або поліпшення правового статусу особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

г) одна і та сама стаття (частина статті, пункт статті) цього Кодексу не може бути змінена раніше, ніж після спливу дванадцяти місяців з дня набрання чинності законом про попередні зміни до неї;

д) зміни до цього Кодексу не можуть набрати чинності раніше, ніж через тридцять днів з дня, наступного за днем їх офіційного оприлюднення. Як виняток, закон, який скасовує кримінальну відповідальність за діяння або поліпшує правовий статус особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, набуває чинності з дня, наступного за днем його офіційного оприлюднення, а закон, яким змінюється розмір розрахункової одиниці, – з 1 січня року, наступного за роком, у якому цей закон був офіційно оприлюднений.

3. Закон про внесення змін до цього Кодексу, що порушує вимоги частини 2 цієї статті, є нечинним.

4. Закон про внесення змін до Кримінального кодексу України включається до цього Кодексу з моменту набрання чинності таким законом.

Розділ 1.2. ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стаття 1.2.1. Законність

1. Не є кримінальним правопорушенням діяння, не передбачене цим Кодексом.

2. Не можуть бути застосовані кримінально-правові засоби, не встановлені цим Кодексом.

3. Застосування до нерегульованих цим Кодексом відносин його статей про подібні за змістом відносини (аналогія закону) не допускається стосовно:

а) видів та ознак кримінальних правопорушень,

б) видів та розмірів кримінально-правових засобів і

в) підстав, за яких ці засоби застосовуються або не застосовуються.

Стаття 1.2.2. Юридична визначеність

1. Положення цього Кодексу мають відповідати вимогам достатньої чіткості, зрозумілості та передбачуваності, щоб давати особі можливість заздалегідь знати, які діяння є кримінальними правопорушеннями та які кримінально-правові засоби передбачені за їх вчинення.

Стаття 1.2.3. Рівність перед Кримінальним кодексом України

1. Всі особи є рівними перед цим Кодексом.

2. Цим Кодексом визначаються особливості кримінально-правових засобів щодо неповнолітніх та молодих осіб, осіб, які досягли 70-річного віку, обмежено осудних осіб, вагітних жінок, іноземців, осіб, які раніше вчинили кримінальне правопорушення, осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у співучасті, а також службових осіб.

Стаття 1.2.4. Пропорційність

1. Кримінально-правові засоби є крайніми засобами реагування держави на протиправні діяння.

2. Пропорційність є основою класифікації кримінальних правопорушень.

3. Засоби кримінальної відповідальності встановлюються пропорційно до ступеня тяжкості кримінального правопорушення і застосовуються відповідно до ступеня його тяжкості та особи винного.

4. Більш суворий кримінально-правовий засіб встановлюється та застосовується тільки тоді, коли менш суворого засобу недостатньо для виконання завдання цього Кодексу.

Стаття 1.2.5. Індивідуальність

1. Кримінально-правові засоби мають індивідуальний характер. Не допускаються колективна відповідальність і відповідальність за діяння інших осіб.

2. Не вважаються порушенням принципу індивідуальності застосування кримінально-правових засобів до співучасників кримінального правопорушення, а також до юридичних осіб.

Стаття 1.2.6. Гуманізм

1. Цей Кодекс передбачає гуманне обмеження прав і свобод особи, яка вчинила протиправне діяння.

2. Цей Кодекс забезпечує визнання та дотримання прав, свобод і законних інтересів потерпілої особи, у тому числі права на реституцію та компенсацію.

3. Покарання та інші кримінально-правові засоби не мають на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

4. Здійснення прав особою, яка вчинила діяння, передбачене цим Кодексом, не має шкодити правам потерпілої особи та інтересам суспільства.

Стаття 1.2.7. Однократність

1. Особа не може бути піддана покаранню та іншим кримінально-правовим засобам за цим Кодексом більше одного разу за те саме діяння.

2. Не вважається порушенням принципу однократності застосування судом України покарання та інших кримінально-правових засобів до особи, засудженої іноземним судом за те саме діяння.

Стаття 1.2.8. Сумлінне виконання міжнародних зобов'язань

1. Цей Кодекс має відповідати чинним міжнародним договорам, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Якщо для надання згоди на обов'язковість для України подається міжнародний договір, виконання якого потребує змін до цього Кодексу, то проект закону про внесення таких змін вноситься на розгляд Верховної Ради України разом з проектом закону про ратифікацію (приєднання) і вони приймаються одночасно.

3. Цей Кодекс застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини щодо України.

Стаття 1.2.9. Застосування Кримінального кодексу України відповідно до його принципів

1. Цей Кодекс застосовується відповідно до принципів, визначених у його статтях 1.2.1 – 1.2.8.

Стаття 1.2.10. Забезпечення відповідності змін до Кримінального кодексу України його принципам

1. Проект Закону про внесення змін до цього Кодексу розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Пленуму Верховного Суду щодо його відповідності вимогам статей 1.2.1–1.2.8 цього Кодексу.

Розділ 1.3. РОЗ'ЯСНЕННЯ ТЕРМІНІВ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стаття 1.3.1. Значення основних термінів Кримінального кодексу України

1. Терміни, вжиті у цьому Кодексі, які мають визначення в іншому законі України, застосовуються відповідно до свого нормативного визначення, крім випадків, передбачених частиною 2 цієї статті.

2. У цьому Кодексі відповідні терміни мають таке значення:

1) базовий ступінь тяжкості злочину – 1, 3, 5 або 7 ступінь тяжкості злочину, визначений на підставі виду шкоди (стаття 2.1.4 цього Кодексу), без урахування ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину, та зазначений у статті книг 4–8 цього Кодексу;

2) близька особа – близький родич, член сім'ї (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням) або колишній член сім'ї, якщо:

а) шляхом заподіяння шкоди чи погрози заподіяння шкоди цій особі здійснюється вплив на поведінку потерпілої особи або

б) на користь або в інтересах цієї особи вчинюється кримінальне правопорушення;

3) боеприпас – предмет, призначений для здійснення пострілів з вогнепальної переносної ствольної, артилерійської зброї та враження людини чи заподіяння шкоди її здоров'ю або знищення чи пошкодження матеріального об'єкта включаючи:

а) патрон у комплекті, постріл для гранатомета для вогнепальної переносної ствольної зброї;

б) снаряд у комплекті для артилерійської зброї;

в) складова патрона або снаряда до вогнепальної переносної ствольної та артилерійської зброї (гільза, капсуль, пороховий заряд, куля або інший вистрілюваний заряд);

4) бойова обстановка – обстановка застосування військової зброї і техніки військовим супротивником або стосовно нього, що розпочинається з отриман-

ня наказу про вступ у бій або з фактичного початку бою і закінчується з наказу про припинення бою або з фактичного завершення бою;

5) вагітна жінка – жінка від моменту внутрішнього або екстракорпорального запліднення і до закінчення пологів;

6) вибуховий пристрій – спеціально виготовлений у промислових умовах чи саморобний пристрій одноразового застосуванням), спроможний до вибуху та враження людини чи заподіяння шкоди її здоров'ю або знищення чи пошкодження матеріального об'єкта енергією вибухової хвилі хімічного (внаслідок детонації вибухової речовини) або фізичного (від внутрішнього тиску, електричного розряду, швидкого нагрівання, кінетичного зіткнення) походження, включаючи:

а) пристрій в цілому, придатний для здійснення вибуху (бомба, граната, міна, торпеда, фугас);

б) хімічну вибухову речовину або засіб, який накопичує та вивільняє енергію фізичного вибуху;

в) засіб приведення в дію вибухового пристрою;

г) засіб ініціації вибуху;

7) виконання професійних функцій – виконання обов'язків та реалізація особою прав, що обумовлені її трудовими, цивільно-правовими відносинами чи самозайнятою діяльністю;

8) виконання службових повноважень – правомірне здійснення службовою особою покладених на неї повноважень;

9) вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з реалізацією потерпілою особою суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя – вчинення його:

а) з метою перешкодити реалізації потерпілою особою її суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя,

б) з метою змінити характер такої діяльності або

в) з помсти за таку діяльність, незалежно від часу, що минув з моменту реалізації потерпілою особою її суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя;

10) володіння особи – місце, де будь-хто може перебувати або отримати доступ в яке можна лише з дозволу власника, володільця, органу влади:

а) житло – будь-яке приміщення, яке перебуває у постійному чи тимчасовому володінні чи користуванні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення, або

б) інше володіння – транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інша будівля чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого чи іншого призначення, що перебуває у володінні чи користуванні особи;

11) дія сексуального характеру – дія, спрямована на задоволення статевого потягу;

12) завідомість – усвідомлення особою, яка вчиняє кримінальне правопорушення, певного факту як явного, очевидного, такого, що не підлягає сумніву. Завідомість означає, що кримінальне правопорушення вчинено з прямим умис-

лом;

13) загальнонебезпечний спосіб – спосіб, який спричиняє шкоду чи створює загрозу спричинення шкоди невизначеній кількості осіб (вчинення вибуху, підпалу, затоплення, використання радіоактивних матеріалів, отруйних речовин, збудників інфекційних захворювань);

14) засіб вчинення кримінального правопорушення – річ (зброя, інструмент, транспортний засіб, пристрій, речовина тощо), інформація або явище (електричний струм, радіація тощо), які використовуються для полегшення його вчинення;

15) залякування – умисне викликання почуття страху в іншій особі;

16) зброя – предмет (засіб, пристрій), який:

а) придатний або може бути пристосований для смертельного враження людини чи заподіяння шкоди її здоров'ю, поєднаного або не поєднаного із знищенням чи пошкодженням матеріального об'єкта,

б) має спеціальний правовий режим – вилучений з цивільного обороту або є предметом дозвільної системи та

в) відноситься до одного з видів зброї, якими є:

- вогнепальна переносна ствольна зброя, здатна викидати кулю, снаряд, стрілу діаметром більше 4,5 мм і вагою понад 1 грам із початковою швидкістю 100 чи більше м/сек;

- артилерійська зброя, ракетна зброя;

- холодна зброя, включаючи ріжуче чи колюче знаряддя з довжиною леза понад 8 см та товщиною леза біля руків'я понад 4 мм (зокрема, шабля, меч, штик, кинджал, ніж), ударне чи роздроблююче знаряддя (кастет, нунчаки, булава тощо), яке приводиться у дію м'язовою силою людини при безпосередньому контакті з іншою особою;

- метална зброя, здатна вражати на відстані, без безпосереднього контакту з іншою особою та заснована на використанні м'язової сили людини, пружних властивостей металу, дерева, пластику або енергії скручених волокон, що забезпечує кінетичну енергію на момент вильоту кулі, металюного снаряду, стріли 10 Дж і більше (лук, арбалет, металюний спис, праща, бумеранг та подібні знаряддя);

- пристрій, вражаюча дія якого базується на використанні фізичних факторів (електромагнітного випромінювання, ультра- чи інфра- звуку, лазерного проміння, плазми, радіаційного або теплового випромінювання), дії хімічних речовин чи біологічних агентів;

- складова частина чи компонент вогнепальної переносної ствольної, артилерійської чи ракетної зброї, без використання яких неможливе здійснення пострілу зі ствольної зброї чи пуску ракети;

15) зловживання – використання влади, службових, професійних чи інших повноважень або юридично значущого становища на шкоду правомірним інтересам іншого суб'єкта права;

16) знаряддя вчинення кримінального правопорушення – річ, інформація або явище, які використовуються для впливу на його предмет чи потерпілу особу;

17) знищення – приведення речі або інформації у повну непридатність щодо

цільового використання;

18) конклюдентні дії – поведінка особи, характер якої, за відсутності усного чи письмового волевиявлення, свідчить про її бажання вчинити певне діяння;

19) корисливий мотив – усвідомлене прагнення особи одержати внаслідок вчинення кримінального правопорушення матеріальні блага для себе чи інших осіб, одержати або зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат, досягти іншої матеріальної вигоди;

20) корупційне кримінальне правопорушення – таке, що характеризується двома обов'язковими ознаками складу злочину:

а) неправомірною вигодою як метою, предметом або засобом його вчинення і

б) способом вчинення, що полягає у незаконному використанні влади, службового становища чи певних повноважень або впливі на прийняття рішення особою, наділеною владою, службовим становищем чи певними повноваженнями;

21) кримінальна відповідальність – засудження особи за вчинення кримінального правопорушення обвинувальним вироком суду із застосуванням покарання чи пробації, а також перебування особи у стані судимості;

22) кримінально-правові засоби – встановлені цим Кодексом:

а) засоби кримінальної відповідальності (покарання, пробація, судимість) та

б) інші кримінально-правові засоби (засоби безпеки, реституція та компенсація, конфіскація майна та вилучення речі, кримінально-правові засоби щодо юридичної особи);

23) малолітня особа – особа, яка не досягла 14-річного віку;

24) молода особа – особа, яка досягла 18-річного віку, але не досягла 21-річного віку;

25) насильство – фізичний вплив на іншу людину, зокрема шляхом нанесення удару, побоїв, застосування акустичних, світлових, термічних чи хімічних факторів або обмеження її особистої свободи;

26) неналежна потерпіла особа – потерпіла особа, ознаки якої не відповідають ознакам, визначеним у статті цього Кодексу, що передбачає кримінальне правопорушення, на вчинення якого спрямований умисел особи;

27) неналежний предмет – предмет, ознаки якого не відповідають ознакам, визначеним у статті цього Кодексу, що передбачає кримінальне правопорушення, на вчинення якого спрямований умисел особи;

28) неповнолітня особа – особа, яка досягла 14-річного віку, але не досягла 18-річного віку;

28-1) неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають, просять, вимагають або одержують без законних на те підстав;

29) обман – повідомлення завідомо неправдивих відомостей або приховування певних відомостей, які особа зобов'язана була повідомити;

30) ознака складу злочину, яка змінює ступінь тяжкості злочину, – ознака,

яка, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, знижує або підвищує тяжкість злочину та передбачена у статтях цього Кодексу як ознака складу злочину:

а) що підвищує ступінь тяжкості злочину, наслідком якого є майнова шкода (стаття 2.1.6);

б) що знижує або підвищує ступінь тяжкості злочину (відповідна стаття книг 4–8, яка містить спеціальні ознаки складу злочину);

в) що знижує або підвищує ступінь тяжкості злочину (статті 2.1.7–2.1.10 та статті _____ книг 4–8);

г) незакінченого злочину (частина 3 статті 2.4.2 та частина 4 статті 2.4.3).

31) опір – фізична протидія здійсненню представником влади своїх законних обов'язків чи реалізації ним своїх повноважень або реалізації представником громадськості свого суб'єктивного права в інтересах суспільства;

32) особливе мучення – заподіяння шкоди життю або здоров'ю, яке:

а) супроводжувалось особливим фізичним, психічним чи моральним стражданням потерпілої особи або

б) вчинене в присутності особи, близької потерпілій особі, який в такий спосіб завдано особливого психічного чи морального страждання;

33) переміщення – дія, результатом якої є зміна місця перебування людини чи будь-якого предмету в просторі з використанням транспорту або без такого, зокрема перевезення, перенесення, пересилання, експорт, імпорт чи транзит;

34) перешкоджання – створення перепон для реалізації особою її прав, свобод, законних інтересів чи повноважень;

35) підкуп – пропозиція або надання фізичній чи юридичній особі неправомірної вигоди за вчинення нею певної дії чи бездіяльності;

36) погроза – усне, письмове чи конклюдентними діями залякування особи застосуванням насильства, зґвалтуванням чи сексуальним насильством, знищенням чи пошкодженням майна або заподіянням їй будь-якої іншої шкоди (звільнення з роботи, позбавлення засобів до існування, виселення із житла, відібрання дитини, розголошення відомостей, які особа бажає зберегти у таємниці, тощо);

37) потерпіла особа – фізична чи юридична особа, яка безпосередньо зазнала шкоди від кримінального правопорушення;

38) пошкодження – приведення речі або інформації у часткову непридатність щодо цільового використання;

39) працівник – особа, яка виконує роботу або надає послугу іншому суб'єкту відповідно до трудового або цивільно-правового договору;

40) психоактивна речовина – речовина, потрапляння в організм якої призводить до змін психічної діяльності людини, що може проявлятися в частковій або повній втраті людиною здатності здійснювати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою;

41) орган правопорядку – орган прокуратури, Національної поліції, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;

42) предмет кримінального правопорушення – річ або нематеріальний

об'єкт, що мають інтелектуальну чи майнову цінність, з приводу яких або щодо яких воно вчинюється;

43) представник влади – службова особа органу державної влади або органу місцевого самоврядування, уповноважена у межах своєї компетенції пред'являти вимоги та приймати рішення, обов'язкові для виконання будь-якою юридичною чи фізичною особою;

44) ризик вчинення нового злочину – ймовірність вчинення особою нового злочину, що впливає на застосування виду та міри кримінально-правового заходу, визначена з урахуванням психологічних, соціальних та правових характеристик особи;

45) розголошення інформації – діяння особи, яка володіє інформацією з обмеженим доступом у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю або якій ця інформація була довірена її володільцем, що полягає у:

а) повідомленні такої інформації хоча б одній сторонній особі, або

б) наданні можливості ознайомитися з відповідною інформацією шляхом створення умов для цього хоча б для однієї сторонньої особи;

46) сексуальна експлуатація – використання дій сексуального характеру, вчинюваних іншою особою за матеріальну чи іншу винагороду:

а) систематично (проституція) або

б) не систематично;

47) складові частини (компоненти) вогнепальної зброї) – будь-які елементи або запасні деталі, спеціально призначені для вогнепальної зброї та необхідні для її функціонування, у тому числі ствол, корпус або ствольна коробка, затвор або барабан, вісь затвору або казенник, а також будь-який пристрій, призначений або адаптований для зменшення звуку, спричиненого пострілом;

48) сприяння розкриттю кримінального правопорушення та отриманню доказів його вчинення – дії особи, спрямовані на надання допомоги органам досудового розслідування або суду у всебічному, повному та неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального правопорушення, зокрема шляхом повідомлення всієї відомої інформації про обставини його вчинення, викриття інших співучасників та осіб, причетних до кримінального правопорушення, визначення ролі кожного зі співучасників у його вчиненні та форми причетності до нього, повідомлення про місцезнаходження зазначених осіб або видачі знарядь, засобів вчинення кримінального правопорушення та майна, здобутого шляхом його вчинення;

49) стан сп'яніння – зміни в організмі, викликані вживанням алкогольних напоїв, наркотичних засобів, психотропних або інших психоактивних речовин, які не виключають осудності, але характеризуються послабленням інтелектуальної і волевої сфери психічної діяльності людини.

50) суд – державний орган, що входить до визначеної законом судової системи України та здійснює правосуддя, ухвалюючи загальнообов'язкові судові рішення Іменем України, і юрисдикція якого поширюється на будь-який юридичний спір чи будь-яке кримінальне обвинувачення, а в передбачених законом випадках – і на інші справи;

51) суддя – громадянин України, який відповідно до Конституції України та закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду у Верховному Суді, Вищому спеціалізованому суді, апеляційному суді або місцевому загально-

му суді і на професійній основі уповноважений здійснювати правосуддя одноосібно чи в колегії суддів, а також присяжний;

52) тяжка хвороба – хвороба, яка:

а) унеможливує виконання покарання засудженою особою або у разі захворювання члена її сім'ї створює підставу для відстрочення виконання покарання щодо засудженої особи і

б) включена до визначеного законодавством переліку тяжких хвороб;

53) уразливий стан особи – зумовлений фізичними чи психічними властивостями, матеріальною чи іншою залежністю або іншими зовнішніми обставинами стан особи, поєднаний зі збігом скрутних особистих, сімейних чи інших обставин, який обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим протиправним діям;

54) фальсифікація – підроблення, зміна вигляду або властивостей предмету і надання йому такого зовнішнього вигляду, який не відповідає його справжній суті;

55) холодна зброя – предмет, спеціально виготовлений для спричинення тілесних ушкоджень і призначений для нападу чи активного захисту в рукопашному бою (шабля, рапіра, кинджал, кортик, фінка, армійський чи мисливський ніж, нунчаки, стилет, кастет тощо);

56) хуліганський мотив – вияв явної неповаги до суспільства, демонстрація зневаги до загальнолюдських норм і правил співжиття, намагання утвердитися в очах оточуючих завдяки приниженню інших осіб чи їх почуттів;

57) шкода здоров'ю – викликане протиправним діянням особи порушення анатомічної цілості або функціональної придатності тканини чи органу тіла іншої особи (потерпілої особи), яке обмежує працездатність чи іншу життєдіяльність порівняно з тією, яка мала місце до посягання;

58) щире каяття – оцінка особою своєї протиправної поведінки, яка характеризується:

а) визнанням своєї винуватості,

б) осудом своєї протиправної поведінки,

в) висловленням жалю щодо такої поведінки і

г) здійсненням реституції та/або компенсації.

Стаття 1.3.2. Розрахункова одиниця

1. У цьому Кодексі розрахункова одиниця, яка застосовується для визначення розмірів предмета або засобу вчинення кримінального правопорушення, а також спричиненої ним майнової шкоди і розміру штрафу та грошового стягнення, дорівнює 200 гривням.

2. Після набрання чинності цим Кодексом розмір розрахункової одиниці може змінюватися не частіше, ніж один раз на календарний рік.

Стаття 1.3.3. Розміри майнової шкоди

1. У цьому Кодексі майнова шкода має такі значення:

а) неістотна – майнова шкода, яка в десять і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці, встановленої цим Кодексом;

б) істотна – майнова шкода, яка в сто і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці, встановленої цим Кодексом;

в) значна – майнова шкода, яка в одну тисячу і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці, встановленої цим Кодексом;

г) тяжка – майнова шкода, яка в десять тисяч і більше разів перевищує розмір розрахункової одиниці, встановленої цим Кодексом.

Стаття 1.3.4. Розміри шкоди здоров'ю

1. У цьому Кодексі шкода здоров'ю має такі значення:

а) істотна шкода здоров'ю – шкода здоров'ю, що характеризується розладом здоров'я тривалістю до 21 дня або стійкою втратою загальної працездатності у розмірі до 10 відсотків;

б) значна шкода здоров'ю – шкода здоров'ю, якій не властиві ознаки тяжкої шкоди здоров'ю, але яка характеризується розладом здоров'я тривалістю 21 день і більше або стійкою втратою загальної працездатності у розмірі, включно, від 10 до 33 відсотків;

в) тяжка шкода здоров'ю – шкода здоров'ю, яка характеризується: втратою будь-якого органу чи його функції; каліцтвом статевого органу; стійким розладом психіки; розладом здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою загальної працездатності понад 33 відсотки або повною втратою професійної працездатності; перериванням вагітності; непоправним спотворенням обличчя чи тіла або іншими наслідками, наявність яких становить небезпеку для життя особи.

Розділ 1.4. ДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В ЧАСІ, ПРОСТОРИ І ЗА КОЛОМ ОСІБ

Стаття 1.4.1. Пряма дія Кримінального кодексу України в часі

1. До особи, яка вчинила передбачене цим Кодексом діяння, застосовуються його положення, чинні на час вчинення діяння.

Стаття 1.4.2. Зворотна дія Кримінального кодексу України в часі

1. Зворотною дією цього Кодексу в часі є застосування до особи положень цього Кодексу, що набули чинності після вчинення особою діяння, якщо кримінально-правові відносини цієї особи з державою ще не припинені.

2. Положення цього Кодексу, якими скасовано кримінальну відповідальність за діяння, пом'якшено покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином поліпшено правовий статус особи, має зворотну дію в часі.

3. Положення цього Кодексу, якими встановлено кримінальну відповідальність за діяння, посилено покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином погіршено правовий статус особи, не має зворотної дії в часі.

4. Положення цього Кодексу, якими частково пом'якшено покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином поліпшено правовий статус особи, а частково посилено їх або іншим чином погіршено правовий статус особи, має зворотну дію в часі тільки в тій частині, в якій він пом'якшує покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином поліпшує правовий ста-

тус особи.

5. Якщо після вчинення особою діяння, передбаченого цим Кодексом, його положення змінювалися кілька разів, зворотну дію в часі мають ті положення, якими скасовано кримінальну відповідальність за діяння, пом'якшено покарання чи інші кримінально-правові засоби або іншим чином поліпшено правовий статус особи.

Стаття 1.4.3. Час вчинення діяння

1. У випадках, передбачених статтями 1.4.1 і 1.4.2 цього Кодексу, часом вчинення діяння визнається момент початку передбаченої цим Кодексом дії чи бездіяльності.

Стаття 1.4.4. Дія Кримінального кодексу України щодо діяння, вчиненого на території України

1. До особи, яка вчинила діяння на території України, застосовується цей Кодекс.

Стаття 1.4.5. Дія Кримінального кодексу України щодо злочину, вчиненого за межами території України

1. Цей Кодекс підлягає застосуванню до громадянина України або особи без громадянства, що постійно проживає в Україні, якщо вони вчинили злочин за межами території України.

2. Цей Кодекс підлягає застосуванню до іноземця або особи без громадянства, що постійно не проживає в Україні, якщо вони вчинили за межами території України діяння, що відповідно до статті 2.1.5 цього Кодексу визнається злочином:

- а) 6–10 ступенів, потерпілою особою від якого є громадянин України,
- б) 8–10 ступенів або корупційний злочин у співучасті з громадянином України,
- в) проти основ національної безпеки України,
- г) за яке можливість притягнення до відповідальності в Україні передбачена міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

3. У випадку, передбаченому частиною 2 статті 1.2.8 цього Кодексу, суд України може пом'якшити призначене ним покарання або звільнити особу від його відбування з урахуванням виду і розміру покарання та інших кримінально-правових засобів, застосованих за вироком іноземного суду.

Стаття 1.4.6. Місце вчинення діяння

1. Для цілей застосування статті 1.4.4 цього Кодексу діяння визнається вчиненим на території України, якщо:

- а) його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України, або
- б) на території України вчинив дію чи бездіяльність хоча б один із співучасників діяння.

2. Якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, цей Кодекс застосовується до особи, яка вчинила передбачене ним діяння на:

а) території чи об'єкті дипломатичного або консульського представництва України закордоном,

б) території військового підрозділу України, дислокованого закордоном,

в) державному повітряному судні, військовому кораблі чи судні, судні прикордонної служби, служби цивільного захисту, органу Національної поліції чи органу доходів і зборів,

г) іншому морському, річковому чи повітряному судні, що зареєстроване в Україні і знаходиться у відкритому морі чи відкритому повітряному просторі або територіальних водах чи повітряному просторі іншої держави, яка не встановила свою юрисдикцію щодо вчиненого діяння, або

д) об'єкті, що належить Україні і знаходиться на території, що не належить до території жодної держави.

3. У випадках, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, цей Кодекс застосовується до особи, яка вчинила передбачене ним діяння у виключній морській економічній зоні України чи на континентальному шельфі України.

Стаття 1.4.7. Наявність дипломатичного або іншого імунітету

1. Наявність імунітету, передбаченого Конституцією України або міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, виключає застосування засобів кримінальної відповідальності до особи, яка наділена таким імунітетом, за вчинене нею діяння.

2. До особи, зазначеної у частині першій цієї статті, засоби кримінальної відповідальності застосовуються на загальних підставах, якщо:

а) імунітет подоланий у порядку, встановленому Конституцією України або міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або

б) минув строк дії такого імунітету.

Книга 2. ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Розділ 2.1. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ. СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ. КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ЇХ ТЯЖКІСТЮ

Стаття 2.1.1. Кримінальне правопорушення

1. Кримінальним правопорушенням є діяння, яке:

а) є протиправним, тобто порушує норму приватного або публічного права, та

б) відповідає складу кримінального правопорушення, передбаченому цим Кодексом.

2. Не є кримінальним правопорушенням протиправне діяння, яке хоча формально і відповідає певному складу кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не заподіяло і не могло заподіяти шкоди, передбаченої статтею 2.1.4 цього Кодексу.

3. Малозначним не може бути визнане діяння, склад якого містить кількісні ознаки, мінімальний розмір яких визначено цим Кодексом.

Стаття 2.1.2. Склад кримінального правопорушення

1. Складом кримінального правопорушення є сукупність обов'язкових ознак, що визначають об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону кримінального правопорушення та передбачені у:

а) статті Особливої частини цього Кодексу, яка визначає спеціальні ознаки складу кримінального правопорушення та

б) статтях Загальної частини цього Кодексу, які визначають загальні ознаки складу кримінального правопорушення.

2. Склад злочину може включати, крім ознак складу кримінального правопорушення, передбачених частиною 1 цієї статті, також ознаки складу злочину, передбачені у статтях 2.1.7–2.1.10 та/або статтях ___ книг 4–8 цього Кодексу.

3. Ознаки складу кримінального правопорушення встановлюються тільки цим Кодексом, а їх зміст визначається на підставі положень цього Кодексу та інших джерел права.

Стаття 2.1.3. Діяння

1. З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення вчиняється шляхом діяння – дії або бездіяльності.

2. Дія або бездіяльність відсутні у випадках непереборної сили, рефлекторних та інших неконтрольованих реакцій організму людини.

3. Бездіяльність становить ознаку складу кримінального правопорушення тільки у випадках, коли суб'єкт кримінального правопорушення:

а) мав юридичний обов'язок та можливість діяти певним чином, але не вчинив необхідного діяння,

б) мав юридичний обов'язок та можливість діяти певним чином, щоб не допустити настання наслідку, передбаченого цим Кодексом, але не запобіг настанню цього наслідку, або

в) створив небезпеку своєю попередньою поведінкою і міг запобігти, але не запобіг настанню наслідку, передбаченого цим Кодексом.

Стаття 2.1.4. Наслідок дії або бездіяльності

1. Наслідком діяння, яке відповідає:

а) складу проступку, передбаченому цим Кодексом, є неістотна шкода,

б) складу злочину, передбаченому цим Кодексом, є істотна, значна, тяжка чи особливо тяжка шкода, а у випадках, передбачених статтями ___ книг 4–8 цього Кодексу, – реальна загроза (небезпека) настання тяжкої шкоди здоров'ю чи особливо тяжкої шкоди.

2. Видами неістотної шкоди є:

а) неістотна майнова шкода (пункт (а) частини 1 статті 1.3.3 цього Кодексу);

б) порушення прав і свобод людини чи громадянина, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як істотна, значна чи тяжка шкода;

в) порушення інтересів держави або суспільства, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як істотна, значна чи тяжка шкода.

3. Видами істотної шкоди є:

а) істотна шкода здоров'ю (пункт (б) частини 1 статті 1.3.4 цього Кодексу);

б) істотна майнова шкода (пункт (б) частини 1 статті 1.3.3 цього Кодексу);

в) порушення прав і свобод людини чи громадянина, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як значна чи тяжка шкода;

г) порушення порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або рослин (чи їх частин), що їх містять, не пов'язане з їх поширенням, або порушення порядку обігу прекурсорів, обладнання, призначених для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини;

д) порушення суспільної моральності;

е) порушення інтересів держави або суспільства, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як значна чи тяжка шкода.

4. Видами значної шкоди є:

а) значна шкода здоров'ю (пункт (в) частини 1 статті 1.3.4 цього Кодексу);

б) порушення статевої свободи, статевої недоторканості особи або статевої моралі, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як тяжка шкода;

в) значна майнова шкода (пункт (в) частини 1 статті 1.3.3 цього Кодексу);

г) порушення прав і свобод людини чи громадянина, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як тяжка шкода;

д) порушення громадського порядку;

е) порушення порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або рослин (чи їх частин), що їх містять, пов'язане з їх поширенням;

є) порушення інтересів публічної служби, правосуддя, військового чи міжнародного правопорядку, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як тяж-

ка шкода;

ж) порушення безпеки руху та експлуатації транспорту або безпеки виробництва ;

з) порушення безпеки поводження з небезпечними предметами чи критично важливими об'єктами інфраструктури;

и) порушення інтересів держави або суспільства, якщо така шкода не визначена у цьому Кодексі як тяжка шкода.

5. Видами тяжкої шкоди є:

а) тяжка шкода здоров'ю (пункт (г) частини 1 статті 1.3.4 цього Кодексу) людини чи плоду людини, у тому числі зараження особливо небезпечною інфекційною хворобою;

б) порушення статевої свободи, пов'язане з проникненням, без добровільної згоди потерпілої особи;

в) тяжка майнова шкода (пункт (г) частини 1 статті 1.3.3 цього Кодексу);

г) порушення громадської безпеки, екологічної безпеки або безпеки держави;

д) порушення міжнародного гуманітарного права.

6. Видами особливо тяжкої шкоди є:

а) смерть людини;

б) смерть двох чи більше людей;

в) загибель плоду людини, починаючи з двадцять другого тижня вагітності.

Стаття 2.1.5. Класифікація кримінальних правопорушень

1. Кримінальні правопорушення залежно від ступеня тяжкості поділяються на проступки і злочини, а залежно від форми вини – на умисні та необережні.

2. Умисні злочини мають десять ступенів тяжкості з урахуванням:

а) виду заподіяної ними шкоди (частини 3–6 статті 2.1.4 цього Кодексу) та

б) ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину.

3. Необережні злочини мають два ступеня тяжкості з урахуванням виду заподіяної ними шкоди.

4. Встановлюється таке співвідношення між заподіяною шкодою та ступенем тяжкості вчиненого умисного кримінального правопорушення:

Шкода, яка є визначальною для встановлення ступеня тяжкості вчиненого умисного кримінального правопорушення	Ступені тяжкості вчинених умисних кримінальних правопорушень
Неістотна шкода	Проступок
Істотна шкода	
Значна шкода за ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня	1
Істотна шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь	
Тяжка шкода за ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на три ступеня	2
Істотна шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня	
Значна шкода	3
Тяжка шкода за ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня	
Значна шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь	
Особливо тяжка шкода за ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на три ступеня	4
Значна шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня	
Тяжка шкода	5
Особливо тяжка шкода за ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня	
Тяжка шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь	6
Тяжка шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня	7
Особливо тяжка шкода	
Особливо тяжка шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь	8
Особливо тяжка шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня	9
Особливо тяжка шкода за ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня, заподіяна злочинином проти міжнародного гуманітарного права	10

5. Встановлюється таке співвідношення між заподіяною шкодою та ступенем тяжкості вчиненого необережного кримінального правопорушення:

Шкода, яка є визначальною для встановлення ступеня тяжкості вчиненого необережного кримінального правопорушення	Ступені тяжкості вчинених необережних кримінальних правопорушень
Значна шкода	Проступок
Тяжка шкода	3
Особливо тяжка шкода	5

6. У статтях книг 4–8 цього Кодексу необережні злочини визначаються як злочини 3 і 5, а умисні злочини – як злочини 1, 3, 5 або 7 ступенів тяжкості (базові ступені тяжкості злочину).

7. Необережні злочини 5 ступеня та умисні злочини 5–6 ступенів визнаються тяжкими, а умисні злочини 7–10 ступенів – особливо тяжкими злочинами².

8. Під час кримінально-правової кваліфікації ступені тяжкості вчинених злочинів, за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину, визначаються за правилами статей 2.1.6 і 2.1.11 цього Кодексу.

Стаття 2.1.6. Майнова шкода як ознака складу злочину, яка підвищує ступінь тяжкості злочину

1. Якщо статтею Особливої частини цього Кодексу передбачено спричинення істотної майнової шкоди, але цим же злочином може бути спричинено також і більшу майнову шкоду, передбачену у статті 2.1.4 цього Кодексу, то тяжкість злочину підвищується, порівняно з 1-м базовим ступенем тяжкості злочину, відповідно:

- а) на два ступеня – якщо спричинено значну майнову шкоду, або
- б) на чотири ступеня – якщо спричинено тяжку майнову шкоду.

Стаття 2.1.7. Ознаки складу злочину, які знижують тяжкість злочину на три ступеня

1. Ознаками складу злочину, які знижують тяжкість умисного злочину на три ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є вчинення злочину:

а) з перевищенням меж необхідної оборони, меж заподіяння шкоди особі, яка вчинила протиправне посягання, при її затриманні або меж крайньої необхідності – у випадках, передбачених статтями ____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4 цього Кодексу;

б) під впливом особливого психоемоційного стану – у випадках, передбачених статтями ____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4 цього Кодексу.

Стаття 2.1.8. Ознаки складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня

1. Ознаками складу злочину, які знижують тяжкість умисного злочину на два ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є вчинення злочину:

а) під час виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи у випадках, передбачених цим Кодексом;

б) під впливом погрози чи примусу, якщо такі дії не виключають протиправність діяння.

Стаття 2.1.9. Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня

1. Ознаками складу злочину, які підвищують тяжкість умисного злочину на

² З метою застосування положень статей 126 і 149 Конституції України.

два ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є вчинення злочину:

- а) щодо малолітньої особи;
- б) загальнонебезпечним способом;
- в) з використанням влади, службового становища, службових повноважень або пов'язаних з ними можливостей публічною службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище;
- г) організованою групою осіб.

Стаття 2.1.10. Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь

1. Ознаками складу злочину, які підвищують тяжкість умисного злочину на один ступінь, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є вчинення злочину:

- а) щодо неповнолітньої особи;
- б) щодо вагітної жінки;
- в) щодо особи, яка досягла 70-річного віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в уразливому стані;
- г) щодо особи, яка має психічний розлад;
- д) щодо особи, яка перебуває в матеріальній або службовій залежності від суб'єкта злочину;
- е) щодо подружжя, колишнього подружжя або іншої особи, з якою суб'єкт злочину перебуває (перебував) у сімейних чи близьких відносинах;
- є) щодо особи (чи її близької особи) у зв'язку з виконанням нею службових повноважень, професійних функцій або реалізацією нею суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя;
- ж) з використанням влади, службового становища, службових чи професійних повноважень або пов'язаних з ними можливостей;
- з) з використанням вогнепальної чи холодної зброї або іншого предмета, спеціально призначеного чи заздалегідь підготовленого для заподіяння шкоди життю або здоров'ю людини;
- и) способом, що має характер особливого мучення;
- і) з використанням неповнолітньої особи або спільно з нею;
- ї) з використанням особи, яка не здатна усвідомлювати своє діяння чи керувати ним, або спільно з такою особою;
- й) з використанням засобу масової інформації, інформаційної системи чи мережі Інтернет;
- к) у присутності малолітньої особи;
- л) в особливий період або під час надзвичайного стану;
- м) простою групою осіб;
- н) умисно під час відбування покарання за злочин або застосування інших засобів кримінальної відповідальності за умисний злочин (рецидив);
- о) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення;

- п) з мотиву расової, національної чи релігійної ворожнечі;
- р) з мотиву статі;
- с) з корисливого мотиву;
- т) з хуліганського мотиву .

Стаття 2.1.11. Визначення ступеня тяжкості злочину за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину

1. Ознаки складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину, що передбачені у статті Особливої частини, статтях 2.1.7–2.1.10 та статтях ____ книг 4–8 цього Кодексу, враховуються за правилами, встановленими у частинах 2–5 цієї статті.

2. Тяжкість умисного злочину знижується на три ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, якщо злочин вчинений за:

а) наявності однієї або більше ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на три ступеня,

б) незалежно від наявності ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня, і

в) незалежно від наявності ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину.

3. Тяжкість умисного злочину знижується на два ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, якщо злочин вчинений за:

а) наявності однієї або більше ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на два ступеня,

б) відсутності ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину на три ступеня, і

в) незалежно від наявності ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину.

4. Тяжкість умисного злочину підвищується на два ступеня, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, якщо злочин вчинений за:

а) наявності однієї або більше ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня,

б) відсутності ознак складу злочину, які знижують тяжкість злочину, і

в) незалежно від наявності ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь.

5. Тяжкість умисного злочину підвищується на один ступінь, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, якщо злочин вчинений за:

а) наявності однієї або більше ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на один ступінь, і

б) відсутності ознак складу злочину, які підвищують тяжкість злочину на два ступеня та які знижують тяжкість злочину.

6. Суд не може змінити ступінь тяжкості злочину за відсутності ознак складу злочину, зазначених у статтях 2.1.6–2.1.10 та статтях ____ книг 4–8 цього Кодексу.

Стаття 2.1.12. Алгоритм визначення ступеня тяжкості злочину

1. Ступінь тяжкості злочину, вчиненого за відсутності ознаки складу злочину, яка змінює ступінь його тяжкості, є базовим.

2. Ступінь тяжкості злочину, вчиненого за наявності ознаки складу злочину, яка змінює ступінь його тяжкості, порівняно з базовим, змінюється у послідовності, визначеній частинами 3–8 цієї статті.

3. Якщо злочином спричинена значна чи тяжка майнова шкода, то кроком 1 підвищується тяжкість злочину на два або чотири ступеня за правилами статті 2.1.6 цього Кодексу.

4. Кроком 2 знижується тяжкість злочину на три ступеня за правилами частини 2 статті 2.1.11 цього Кодексу.

5. Якщо підстав для зниження тяжкості злочину на три ступеня не встановлено, робиться крок 3 – знижується тяжкість злочину на два ступеня за правилами частини 3 статті 2.1.11 цього Кодексу.

6. Якщо підстав для зниження тяжкості злочину на два чи на три ступеня не встановлено, робиться крок 4 – підвищується тяжкість злочину на два ступеня за правилами частини 4 статті 2.1.11 цього Кодексу.

7. Якщо підстав для зниження тяжкості злочину на два чи на три ступеня або для підвищення тяжкості злочину на два ступеня не встановлено, робиться крок 5 – підвищується тяжкість злочину на один ступінь за правилами частини 5 статті 2.1.11 цього Кодексу.

8. У разі вчинення незакінченого злочину, після здійснення кроків, передбачених частинами 3–7 цієї статті, тяжкість злочину за наявності підстав знижується за правилами частини 3 статті 2.4.2 або частини 4 статті 2.4.3 цього Кодексу.

Розділ 2.2. СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стаття 2.2.1. Суб'єкт кримінального правопорушення

1. Суб'єктом кримінального правопорушення (загальний суб'єкт кримінального правопорушення) є осудна фізична особа – людина, яка безпосередньо або шляхом використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності, вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність за його вчинення.

2. Спеціальним є суб'єкт кримінального правопорушення, який, крім ознак загального суб'єкта, має принаймні одну додаткову ознаку, передбачену у статтях 2.1.9–2.1.10 або у статті ___ книг 4–8 цього Кодексу.

Стаття 2.2.2. Осудність особи

1. Осудною є особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла:

- а) усвідомлювати протиправний характер своєї дії чи бездіяльності та
- б) керувати нею.

2. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, вважається осудною, якщо неосудність не встановлено в порядку, передбаченому законом.

Стаття 2.2.3. Неосудність особи

1. Неосудною визнається судом особа, яка під час вчинення діяння, передбаченого цим Кодексом, внаслідок психічного розладу здоров'я не могла:

- а) усвідомлювати протиправний характер своєї дії чи бездіяльності або
- б) керувати нею.

Стаття 2.2.4. Обмежена осудність особи

1. Обмежено осудною визнається судом особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення через наявний у неї психічний розлад не могла повною мірою:

- а) усвідомлювати його протиправний характер,
- б) передбачати його наслідок, що відповідає складу кримінального правопорушення, або
- в) керувати своїм діянням.

2. Обмежено осудна особа є суб'єктом кримінального правопорушення.

3. Обмежена осудність особи враховується у випадках, передбачених пунктом (є) частини 1 статті 3.2.2, пунктом (в) частини 1 статті 3.6.4 цього Кодексу.

Стаття 2.2.5. Вчинення кримінального правопорушення в стані, викликаному вживанням психоактивних речовин

1. Осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення в стані, викликаному добровільним вживанням психоактивних речовин, підлягає кримінальній відповідальності.

Стаття 2.2.6. Вік суб'єкта кримінального правопорушення

1. Суб'єктом кримінального правопорушення є особа, яка вчинила його після досягнення 16-річного віку.

2. Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтею _____ або ____ (умисне вбивство, умисне заподіяння шкоди здоров'ю, зґвалтування, крадіжка, грабіж і вимагання) цього Кодексу, є особа, яка вчинила його після досягнення нею 14-річного віку.

3. Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтями _____ (розбещення, експлуатація неповнолітнього тощо), вчиненого щодо неповнолітнього, є особа, яка вчинила такий кримінальний правопорушення після досягнення віку, передбаченого частинами 1 або 2 цієї статті, лише якщо різниця у віці цієї особи та потерпілої особи перевищує два роки.

4. Особа вважається такою, що досягла віку, зазначеного у частинах 1 та 2 цієї статті, з початком доби, наступної за відповідним днем її народження.

5. До особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до досягнення 21-річного віку, засоби кримінальної відповідальності застосовуються з урахуванням особливостей, передбачених Розділом 3.10 цього Кодексу.

Розділ 2.3. СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стаття 2.3.1. Ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення

1. Суб'єктивну сторону кримінального правопорушення становлять:

а) вина;

б) у випадках, передбачених цим Кодексом, також мотив, мета кримінального правопорушення та особливий психоемоційний стан, у якому перебуває особа на час вчинення кримінального правопорушення.

2. Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідку, якщо він є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, виражене у формі умислу або необережності.

3. Умисел може бути:

а) прямим чи непрямим (залежно від ставлення до наслідку, якщо він є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення);

б) конкретизованим чи неконкретизованим (залежно від того, чи передбачала особа наслідок у точно відомому особі або будь-якому розмірі).

4. Видами необережності є легковажність та недбалість.

5. Особа підлягає відповідальності за вчинення кримінального правопорушення з необережності лише у випадках, передбачених у статтях Особливої частини цього Кодексу.

Стаття 2.3.2. Умисел прямий

1. Умисел є прямим, якщо особа:

а) усвідомлює фактичні обставини вчинюваного діяння та його протиправність і

б) бажає його вчинити.

2. Бажання вчинити діяння означає:

а) якщо наслідок не є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення – що особа завідомо спрямовує свою волю на його вчинення,

б) якщо наслідок є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення - для особи такий наслідок є метою вчинюваної дії (бездіяльності) або передбачається нею як неминучий.

Стаття 2.3.3. Умисел непрямий

1. Умисел є непрямим, якщо особа:

а) усвідомлює фактичні обставини вчинюваного діяння та його протиправність і

б) передбачає його наслідок, який є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, і

в) хоча не бажає, але допускає настання цього наслідку.

2. Допущення настання наслідку означає, що особа байдуже ставиться до заподіяння наслідку або безпідставно сподівається на його ненастання.

Стаття 2.3.4. Умисел конкретизований та неконкретизований

1. Умисел визнається конкретизованим, якщо особа передбачає настання шкоди у певному розмірі.

2. При конкретизованому умислі кримінальне правопорушення кваліфікується за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає цю шкоду як ознаку відповідного складу кримінального правопорушення, а при незакінченому кримінальному правопорушенні – як готування чи замах на цей кримінальне правопорушення.

3. Умисел визнається неконкретизованим, якщо особа передбачає настання шкоди будь-якого розміру. Закінчений кримінальне правопорушення, вчинений при неконкретизованому умислі, кваліфікується за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає фактично заподіяну шкоду, а незакінчений кримінальне правопорушення – за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає відповідальність за заподіяння найменш тяжкої шкоди.

Стаття 2.3.5. Легковажність

1. Необережність є легковажністю, якщо особа:

- а) передбачає можливість настання наслідку свого діяння, який є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення,
- б) але необґрунтовано розраховує на відвернення такого наслідку.

2. Необґрунтованість розрахунку на відвернення наслідку полягає у неправильній оцінці власних можливостей, поведінки інших людей або зовнішніх обставин щодо його відвернення.

Стаття 2.3.6. Недбалість

1. Необережність є недбалістю, якщо особа:

- а) не передбачає можливість настання наслідку свого діяння, який є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення,
- б) але повинна передбачити такий наслідок і
- в) може його передбачити.

2. Передбачення настання наслідку свого діяння обумовлюється:

- а) вимогами законодавства,
- б) займаною посадою, професією чи видом діяльності,
- в) договором або
- г) власною попередньою поведінкою.

Стаття 2.3.7. Казус

1. Вчинення діяння особою за відсутності умислу та необережності (казус) означає відсутність вини як обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення.

Стаття 2.3.8. Фактична помилка

1. Фактичною помилкою є неправильне розуміння особою наявності або відсутності ознаки складу кримінального правопорушення.

2. При кримінально-правовій кваліфікації та визначенні засобів кримінальної відповідальності враховуються:

- а) існуюча обставина, яку особа безпідставно не вважає ознакою складу кримінального правопорушення, і
- б) відсутня обставина, яку особа безпідставно вважає ознакою складу кримінального правопорушення.

У цих випадках дія або бездіяльність особи кваліфікується як замах на вчинення того кримінального правопорушення, який особа мала намір вчинити.

3. При кримінально-правовій кваліфікації не враховується ознака складу кримінального правопорушення, яку особа не усвідомлює і не може усвідомлювати.

4. Особа, яка повинна була і могла усвідомлювати наявність ознаки складу кримінального правопорушення, але не усвідомлювала її, підлягає кримінальній відповідальності за необережний кримінальний правопорушення у випадках, передбачених цим Кодексом.

Стаття 2.3.9. Юридична помилка

1. Юридичною помилкою є неправильне розуміння особою:

а) що вчинена нею дія чи бездіяльність передбачена цим Кодексом як кримінальне правопорушення або

б) які засоби кримінальної відповідальності можуть бути до неї застосовані.

2. Не застосовуються засоби кримінальної відповідальності до особи, яка помилково вважає вчинену нею дію чи бездіяльність кримінальним правопорушенням.

3. Засоби кримінальної відповідальності застосовуються, крім випадку, передбаченого частиною 4 цієї статті, до особи, яка помилково не вважає вчинену нею дію чи бездіяльність кримінальним правопорушенням.

4. Засоби кримінальної відповідальності не застосовуються у випадках:

а) спростування презумпції знання особою нормативно-правового акту, з урахуванням якого дія чи бездіяльність, передбачена у статті Особливої частини цього Кодексу, визначається як кримінальне правопорушення;

б) вчинення особою діяння, передбаченого Книгою 7 цього Кодексу, внаслідок провокації з боку службової особи органу правопорядку.

5. Презумпція знання особою нормативно-правового акту може бути спростована у випадках:

а) порушення встановленого порядку оприлюднення цього акту,

б) об'єктивної неможливості ознайомлення особи з цим актом, або

в) наявності суперечливих роз'яснень змісту цього акту уповноваженими органами державної влади, що обумовило його різне застосування на практиці.

Стаття 2.3.10. Мотив та мета вчинення кримінального правопорушення

1. Мотив вчинення кримінального правопорушення – це усвідомлене внутрішнє спонукання особи до вчинення діяння, передбаченого цим Кодексом.

2. Мета вчинення кримінального правопорушення – це уявлення особи про

бажаний результат своєї дії чи бездіяльності.

3. Мотив та мета враховуються при кримінально-правовій кваліфікації, якщо вони є ознакою складу кримінального правопорушення.

Стаття 2.3.11. Особливий психоемоційний стан при вчиненні кримінального правопорушення

1. Особливий психоемоційний стан, у якому перебуває особа, яка вчиняє дію або бездіяльність, передбачену статтею Особливої частини цього Кодексу, має кримінально-правове значення, якщо цей стан:

- а) виник раптово,
- б) викликаний протиправною поведінкою потерпілої особи та
- в) полягає у зниженні здатності особи повною мірою усвідомлювати свої діяння або керувати ними.

2. Протиправна поведінка потерпілої особи як підстава виникнення особливого психоемоційного стану полягає у вчиненні нею щодо особи, у якій виник особливий психоемоційний стан, або щодо іншої особи:

- а) насильства,
- б) знищення чи пошкодження майна,
- в) розголошення відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці,
- г) погрози,
- д) наруги або
- е) образи.

3. Особа, яка заподіяла шкоду під впливом особливого психоемоційного стану, підлягає кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями _____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4, з урахуванням положень пункту (б) частини 1 статті 2.1.9 цього Кодексу.

Розділ 2.4. НЕЗАКІНЧЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стаття 2.4.1. Поняття і види незакінченого кримінального правопорушення

1. Незакінченим є кримінальне правопорушення, яке не містить усіх ознак об'єкта або об'єктивної сторони закінченого складу кримінального правопорушення, передбачених частинами 1 та 2 статті 2.1.2 цього Кодексу.

2. Склад незакінченого кримінального правопорушення встановлюється із урахуванням ознак складу відповідного закінченого кримінального правопорушення та ознак, передбачених статтями 2.4.2 та 2.4.3 цього Кодексу.

3. Незакінченим кримінальним правопорушенням є готування до кримінального правопорушення та замах на кримінальне правопорушення.

Стаття 2.4.2. Готування до кримінального правопорушення

1. Готування до кримінального правопорушення вчинила особа, яка, діючи з прямим умислом:

а) створює, підшукує або пристосовує засіб чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення,

б) підшукує співучасника чи вступає в змову на вчинення кримінального правопорушення,

в) усуває перешкоду для вчинення кримінального правопорушення або

г) створює інші умови для вчинення кримінального правопорушення.

2. Готуванням до кримінального правопорушення також визнається співучасть, що не відбулася (невдала співучасть):

а) неспроможність співучасника виконати дії, обумовлені змовою, або

б) відмова співучасника від участі в кримінальному правопорушенні до початку виконання об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

3. У разі готування до злочину 5–10 ступенів тяжкості злочину знижується на три ступеня.

4. Готування до проступку та злочину 1–4 ступенів тяжкості не тягне застосування засобів кримінальної відповідальності.

Стаття 2.4.3. Замах на кримінальне правопорушення

1. Замах на кримінальне правопорушення вчинила особа, яка, діючи з прямим умислом, частково виконала об'єктивну сторону складу закінченого кримінального правопорушення, але не довела його до кінця з причин, що від неї не залежали.

2. Замахом на кримінальне правопорушення також визнається:

а) посягання на неналежну потерпілу особу чи неналежний предмет кримінального правопорушення;

б) посягання з відсутніми, непридатними або недостатніми знаряддями чи засобами вчинення кримінального правопорушення.

3. Замах на вчинення кримінального правопорушення є:

а) закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця;

б) незакінченим, якщо особа не виконала усіх дій, які вважала необхідними для доведення кримінального правопорушення до кінця.

4. У разі замаху на злочин 3–8 ступенів тяжкості злочину знижується:

а) при закінченому замаху – на один ступінь;

б) при незакінченому замаху – на два ступеня;

5. Замах на проступок та злочин 1–2 ступенів тяжкості не тягне застосування засобів кримінальної відповідальності.

Стаття 2.4.4. Добровільна відмова при незакінченому злочині

1. Добровільною відмовою є остаточне припинення суб'єктом злочину за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому він усвідомлює можливість закінчення злочину, з урахуванням особливостей, передбачених статтею 2.4.5 цього Кодексу.

2. Готування до злочину та замах на злочин не тягнуть застосування засо-

бів кримінальної відповідальності щодо особи, яка добровільно відмовилась від закінчення злочину, крім випадків, коли фактично вчинене нею діяння містить склад іншого закінченого кримінального правопорушення.

Стаття 2.4.5. Добровільна відмова при незакінченому злочині, вчиненому у співучасті

1. У разі добровільної відмови виконавця від закінчення злочину діяння іншого співучасника становить готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець.

2. У разі добровільної відмови будь-кого зі співучасників діяння виконавця становить готування до злочину або замах на злочин.

3. Добровільною відмовою організатора, підбурювача чи пособника є відвернення вчинення злочину або своєчасне повідомлення органу державної влади про злочин, що готується або вчиняється.

4. Добровільною відмовою пособника, крім дій, передбачених частиною 3 цієї статті, також є ненадання ним засобу чи знаряддя вчинення злочину або неусунення перешкоди для вчинення злочину.

Розділ 2.5. СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ. ПРИЧЕТНІСТЬ ДО ЗЛОЧИНУ

Стаття 2.5.1. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні

1. Співучастю у кримінальному правопорушенні є спільне вчинення умисного кримінального правопорушення групою осіб, яка складається з двох або більше суб'єктів кримінального правопорушення, за змовою між ними, досягнутою до моменту закінчення кримінального правопорушення усно, письмово або шляхом конклюдентних дій.

Стаття 2.5.2. Види співучасників

1. Співучасником є виконавець, організатор, підбурювач та пособник, який вчинив кримінальне правопорушення у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення.

2. Виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка повністю або частково вчинила дію або бездіяльність, передбачену статтею Особливої частини цього Кодексу.

3. Організатором є особа, яка:

а) керувала вчиненням кримінального правопорушення,

б) створила організовану групу або

в) керувала нею.

4. Підбурювачем є особа, яка схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення, зокрема шляхом віддання злочинного розпорядження чи наказу.

5. Пособником є особа, яка сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншому співучаснику, а саме:

а) порадою чи вказівкою,

б) посередництвом,

в) заздалегідь обіцяним: переховуванням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засобу його вчинення, його сліду чи предмету, здобутого в результаті вчинення кримінального правопорушення; придбанням чи збутом такого предмету; приховуванням кримінального правопорушення; користуванням майном, здобутим в результаті його вчинення,

г) наданням засобів чи знарядь або

д) усуненням перешкод.

6. При вчиненні кримінального правопорушення зі спеціальним суб'єктом виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка має ознаки такого суб'єкта. Особа, яка не має ознак спеціального суб'єкта, підлягає відповідальності як організатор, підбурювач або пособник кримінального правопорушення зі спеціальним суб'єктом.

Стаття 2.5.3. Провокація кримінального правопорушення

1. Не є співучастю провокація кримінального правопорушення, тобто схилення особи до вчинення кримінального правопорушення з метою подальшого викриття цієї особи перед органами правопорядку.

2. Не визнається провокацією кримінального правопорушення виявлення службовою особою органу правопорядку вже існуючого в особи наміру на вчинення певного кримінального правопорушення і надання їй можливості його вчинити під контролем органу правопорядку та в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

3. Особа, яка спровокувала іншу особу до вчинення кримінального правопорушення, підлягає кримінальній відповідальності як підбурювач до нього.

4. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення внаслідок провокації, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах, крім випадків, передбачених пунктом (б) частини 4 статті 2.3.9 цього Кодексу.

Стаття 2.5.4. Форми співучасті

1. Формами співучасті є вчинення кримінального правопорушення в складі:

а) простої групи;

б) організованої групи.

2. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим у складі простої групи, якщо в ньому брали участь:

а) два або більше співучасники,

б) які об'єдналися для спільного вчинення кримінального правопорушення.

3. Злочин визнається вчиненим у складі організованої групи, якщо в ньому брали участь:

а) три або більше співучасники, один з яких є організатором такої групи,

б) які заздалегідь об'єдналися з метою вчинення одного чи більше злочинів базового 3, 5 або 7 ступеня.

4. Видом організованої групи є злочинна організація, якій властиві такі ознаки:

а) до неї входять три або більше співучасники, один з яких є організатором такої групи,

б) вона створена з метою вчинення одного злочину базового 7 ступеня або двох чи більше злочинів базового 5 або 7 ступеня та

в) протягом невизначеного часу здатна протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам її існування.

5. Особа, яка створила злочинну організацію або брала участь у ній, підлягає кримінальній відповідальності у випадках, передбачених Особливою частиною цього Кодексу.

Стаття 2.5.5. Кримінальна відповідальність за злочин, вчинений у складі організованої групи

1. Особа, яка створила організовану групу або керує нею, підлягає кримінальній відповідальності як організатор кожного злочину, вчиненого такою групою, якщо цей злочин був передбачений метою її діяльності.

2. Інший, крім організатора, учасник організованої групи підлягає кримінальній відповідальності як виконавець злочину, у вчиненні якого він брав участь, незалежно від тієї ролі, яку він виконував у злочині.

Стаття 2.5.6. Екссес співучасника

1. Екссесом співучасника є вчинення ним кримінального правопорушення, не передбаченого змовою.

2. Співучасник не підлягає кримінальній відповідальності за екссес іншого співучасника.

3. Не є екссесом вчинення учасником організованої групи злочину, передбаченого метою діяльності такої групи.

Стаття 2.5.7. Необережне співзаподіяння шкоди

1. Не є співучастю необережне співзаподіяння шкоди, тобто вчинення двома або більше суб'єктами кримінального правопорушення взаємопов'язаних діянь, що через необережність спричинили єдиний наслідок, передбачений цим Кодексом.

2. При необережному співзаподіянні шкоди кожен суб'єкт кримінального правопорушення самостійно підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає цю шкоду.

Стаття 2.5.8. Причетність до злочину

1. Причетністю до злочину, вчиненого іншою особою, є заздалегідь не обіцяне:

а) переховування особи, яка вчинила злочин, зняряддя чи засобу вчинення злочину, сліду злочину чи предмету, здобутого злочинним шляхом; придбання чи збут такого предмету; приховування злочину чи користування майном, здобутим злочинним шляхом;

б) неповідомлення про вчинення злочину;

в) неприпинення злочину, вчинюваного іншою особою.

2. Особи, причетні до злочину, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених Особливою частиною цього Кодексу.

Розділ 2.6. МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Стаття 2.6.1. Поняття та види множинності кримінальних правопорушень

1. Множинністю кримінальних правопорушень є вчинення особою двох або більше одиничних кримінальних правопорушень.

2. Видами множинності кримінальних правопорушень є:

- а) сукупність кримінальних правопорушень;
- б) рецидив кримінальних правопорушень.

Стаття 2.6.2. Сукупність кримінальних правопорушень

1. Сукупністю кримінальних правопорушень є вчинення особою двох або більше одиничних кримінальних правопорушень:

- а) за жоден з яких її не було засуджено і
- б) за кожен з яких до особи підлягають застосуванню засоби кримінальної відповідальності.

2. За сукупності кримінальних правопорушень застосовуються спеціальні правила кваліфікації (статті 2.8.4, 2.8.5 цього Кодексу) і спеціальні правила призначення покарання (статті 3.2.6, 3.2.7, 3.2.9, 3.2.10 і 3.2.11 цього Кодексу).

Стаття 2.6.3. Рецидив кримінальних правопорушень

1. Рецидивом кримінальних правопорушень є вчинення особою нового умисного кримінального правопорушення під час відбування покарання або інших засобів кримінальної відповідальності за умисне кримінальне правопорушення.

2. За наявності рецидиву застосовуються спеціальні правила призначення покарання (статті 3.2.9, 3.2.10 і 3.2.11 цього Кодексу).

Стаття 2.6.4. Одиничне кримінальне правопорушення та його види

1. Одиничним є кримінальне правопорушення, яке відповідає одному складу кримінального правопорушення.

2. Видами одиничного кримінального правопорушення є:

- а) триваюче – одне діяння, що триває безперервно упродовж певного часу;
- б) продовжуване – кілька юридично тотожних діянь, об'єднаних єдиним наміром особи, які в сукупності відповідають одному складу кримінального правопорушення;
- в) складене – поєднання у одній статті Особливої частини цього Кодексу ознак декількох складів кримінальних правопорушень, передбачених цим Кодексом.

Розділ 2.7. ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Стаття 2.7.1. Поняття та види обставин, що виключають протиправність діяння

1. Обставиною, що виключає протиправність діяння, є дія або бездіяльність, яка:

а) заподіює шкоду,

б) є правомірною, тобто вчинена при використанні особою свого суб'єктивного права, виконанні юридичного обов'язку або здійсненні державно-владних повноважень, і

в) відповідає умовам, передбаченим Конституцією України, цим Розділом, іншим законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

2. Шкодою у статтях цього Розділу визнається шкода правам чи правоохоронюваним інтересам особи, інтересам суспільства чи держави, або інтересам міжнародного співтовариства, за заподіяння якої передбачена кримінальна відповідальність цим Кодексом.

3. Протиправним посяганням у статтях 2.7.2, 2.7.3, 2.7.4 цього Розділу є діяння, яким заподіяна шкода чи створена реальна загроза її заподіяння.

Стаття 2.7.2. Необхідна оборона

1. Кожна особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути протиправного посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади для відвернення чи припинення такого посягання.

2. Підставою необхідної оборони є посягання, яке:

а) становить протиправне діяння приватної чи службової особи, яка його вчиняє,

б) загрожує негайним заподіянням істотної, значної, тяжкої або особливо тяжкої шкоди, та

в) існує реально, а не в уяві особи, яка обороняється.

3. Оборона визнається необхідною, якщо шкода заподіяна:

а) тому, хто посягає,

б) з метою відвернення загрожуючого чи припинення існуючого посягання, і

в) в обсязі, що відповідає тяжкості посягання, співвідношенню сил особи, яка посягає, та особи, яка обороняється, а також обстановці захисту.

4. Не є необхідною обороною, а становить її перевищення умисне заподіяння тому, хто посягає, смерті або тяжкої шкоди здоров'ю, що явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту.

5. Особа, яка перевищила межі необхідної оборони, підлягає кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених у статтях _____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4, з урахуванням положень пункту (а) частини 1 статті 2.1.9 цього Кодексу.

б. Не є перевищенням необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність, незалежно від тяжкості заподіяної шкоди, наявність хоча б однієї з обставин, за яких особа:

а) через особливий психоемоційний стан, викликаний протиправним посяганням, не могла правильно оцінити відповідність заподіяної нею шкоди тяжкості посягання, співвідношенню сил або обставинці захисту,

б) захищається від нападу особи, яка застосовує зброю або інше знаряддя, яке використовується або обґрунтовано сприймається як зброя,

в) захищається від нападу двох або більше осіб,

г) відвертає протиправне вторгнення у житло чи інше володіння, або

д) захищається від насильницького зґвалтування чи сексуального насильства.

Стаття 2.7.3. Використання захисного засобу, що вражає автономно

1. Захисним засобом, що вражає автономно, є тварина, пристрій, інший засіб, призначений для припинення протиправного посягання без участі особи, яка використала такий засіб.

2. Заподіяння шкоди особі, яка здійснює протиправне посягання, з використанням захисного засобу, що вражає автономно, є правомірним, якщо:

а) такий засіб створює небезпеку заподіяння шкоди лише тому, хто посягає,

б) особа, яка використала такий засіб, попередила сторонніх осіб про можливість його застосування, і

в) завідомо не створювалась небезпека заподіяння смерті тому, хто посягає.

3. Не є перевищенням меж використання захисного засобу, що вражає автономно, заподіяння смерті або тяжкої шкоди здоров'ю при його використанні для відвернення протиправного вторгнення у житло чи інше володіння, якщо попередньо був приведений в дію засіб захисту, призначений для відвернення проникнення сторонніх осіб або для заподіяння меншої шкоди, але який не зупинив того, хто посягає.

Стаття 2.7.4. Затримання особи, яка вчинила протиправне посягання

1. Правомірним є затримання особи, яка вчинила очевидне протиправне посягання, та вимушене заподіяння їй шкоди, якщо:

а) метою цих дій є доставлення цієї особи органу державної влади чи органу місцевого самоврядування,

б) особа намагається уникнути затримання та

в) не перевищені межі заподіяння шкоди, необхідної для затримання.

2. Перевищенням меж заподіяння шкоди, необхідної для затримання, визнається умисне заподіяння особі, яка затримується, смерті або тяжкої шкоди здоров'ю, що явно не відповідає небезпечності посягання або обставинці затримання.

3. Особа, яка перевищила межі заподіяння шкоди особі, що вчинила протиправне посягання, при її затриманні, підлягає кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених у статтях _____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4, з урахуванням положень пункту (а) частини 1 статті 2.1.9 цього Кодексу.

4. Положення цієї статті не поширюються на осіб, для яких затримання є виконанням службових або професійних обов'язків.

Стаття 2.7.5. Крайня необхідність

1. Правомірним є заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності, якщо:

а) метою є усунення небезпеки, яка загрожує негайним заподіянням шкоди,
б) цю небезпеку у конкретній обстановці не можна усунути іншими засобами та

в) не перевищені межі крайньої необхідності.

2. Перевищенням меж крайньої необхідності є умисне заподіяння:

а) шкоди, яка є більш значною, ніж відвернена, або

б) смерті людини.

3. Особа, яка перевищила межі крайньої необхідності, підлягає кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених у статтях _____ (йдеться про умисне вбивство) і 4.2.4, з урахуванням положень пункту (а) частини 1 статті 2.1.9 цього Кодексу.

4. Особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо через особливий психоемоційний стан, викликаний небезпекою, що загрозувала, вона не могла правильно оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці.

5. Положення цієї статті не поширюється на діяння особи, яка:

а) зобов'язана здійснювати заходи, спрямовані на усунення небезпеки, що загрожує заподіянням шкоди, якщо ця особа свідомо ухилилася від виконання свого службового або професійного обов'язку, або

б) свідомо створила небезпеку з метою подальшого усунення цієї ж небезпеки шляхом заподіяння шкоди.

Стаття 2.7.6. Виправданий ризик

1. Правомірним є заподіяння шкоди, якщо діяння було вчинене в умовах виправданого ризику для досягнення значної суспільної користі.

2. Ризик визнається виправданим, якщо:

а) значної суспільної користі можна досягти в цій обстановці лише діянням, поєднаним із ризиком, і

б) особа, яка здійснює ризиковане діяння, обґрунтовано розраховує, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди.

3. Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо для особи створює небезпеку смерті людини.

Стаття 2.7.7. Заподіяння шкоди за згодою особи

1. Правомірним є заподіяння шкоди за згодою особи, якщо:

а) шкода заподіюється правам й інтересам, якими ця особа повноважна розпоряджатися,

б) згода особи є добровільною і

в) ця згода заздалегідь одержана відповідно до вимог законодавства.

2. Особою, яка повноважна розпоряджатися відповідними правами й інтересами, є дієздатна особа або законний представник недієздатної чи обмежено дієздатної особи.

3. Не визнається правомірним заподіяння смерті за згодою особи.

Стаття 2.7.8. Заподіяння шкоди під час занять спортом

1. Правомірним є заподіяння шкоди життю чи здоров'ю особи під час спортивного змагання або тренування, якщо:

а) відповідний вид спорту у встановленому порядку визнаний в Україні,

б) змагання, тренування є офіційно організованим,

в) особа, якій заподіюється шкода, добровільно та заздалегідь надала згоду на зайняття цим видом спорту, і

г) особа, яка заподіює шкоду, дотримується правил цього виду спорту.

2. Особа, яка заподіяла шкоду під час зайняття спортом з порушенням положень частини 1 цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності на підставах, передбачених цим Кодексом.

Стаття 2.7.9. Виконання професійних або службових обов'язків

1. Правомірним є заподіяння шкоди при належному виконанні особою своїх професійних чи службових обов'язків, покладених на неї законом чи іншим нормативним актом, виданим на виконання закону.

2. Особа, яка заподіяла шкоду при неналежному виконанні професійних чи службових обов'язків, підлягає кримінальній відповідальності на підставах, передбачених цим Кодексом.

Стаття 2.7.10. Виконання законного наказу або розпорядження

1. Правомірним є вимушене заподіяння шкоди при належному виконанні особою законного наказу або розпорядження.

2. Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані уповноваженою особою у встановленому порядку та в межах її повноважень.

3. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження. Явно злочинним є наказ чи розпорядження про вчинення діяння, яке є очевидно злочинним для особи, яка віддала наказ чи розпорядження, та для його виконавця.

4. Особа, яка виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за шкоду, заподіяну під час його виконання, підлягає кримінальній відповідальності на підставах, передбачених цим Кодексом.

5. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за шкоду, заподіяну при виконанні такого наказу чи розпорядження, підлягає відповідальності тільки особа, яка віддала злочинний наказ чи розпорядження.

Стаття 2.7.11. Суперечність (колізія) обов'язків

1. Правомірним є заподіяння шкоди при суперечності (колізії) щодо виконання юридичних обов'язків, якщо:

а) ці обов'язки покладені на особу різними законами, іншими правовими актами однакової юридичної сили або різними законними наказами чи розпорядженнями і

б) заподіяна шкода є рівноцінною або менш значною у порівнянні зі шкодою, яка могла бути заподіяна при виконанні особою іншого відповідного юридичного обов'язку.

Стаття 2.7.12. Виконання спеціального завдання із запобігання чи розкриття злочинів організованої групи

1. Правомірним є вимушене заподіяння шкоди особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання:

а) беручи участь в організованій групі з метою запобігання чи розкриття вчинюваних нею злочинів, або

б) будучи учасником зазначеної групи, який на конфіденційній основі співпрацює з органом досудового розслідування.

2. Особа, зазначена у частині 1 цієї статті, підлягає кримінальній відповідальності лише за злочин, передбачений статтею ____ (закінчене умисне вбивство), вчинений у складі організованої групи.

Стаття 2.7.13. Застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї

1. Правомірним є вимушене заподіяння шкоди при застосуванні фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї уповноваженою особою на підставах та в порядку, передбачених законом.

Стаття 2.7.14. Помилка щодо обставини, яка виключає протиправність діяння

1. Помилка щодо обставини, яка виключає протиправність діяння, має місце за сукупності таких умов:

а) підстава для правомірного заподіяння шкоди відсутня,

б) особа неправильно оцінює обстановку, що склалася, і

в) особа припускає наявність підстави для заподіяння шкоди.

2. Помилка щодо обставин, які виключають протиправність діяння, передбачених статтями 2.7.2, 2.7.4, 2.7.5 і 2.7.6 цього Кодексу, є вибачальною, якщо:

а) обстановка, що склалася, дає особі достатні підстави вважати, що має місце реальна підстава для заподіяння шкоди і

б) ця особа не усвідомлює та не здатна усвідомлювати помилковості свого припущення.

3. У випадках, передбачених частиною 2 цієї статті, застосовуються положення статей 2.7.1–2.7.13. цього Розділу.

4. Помилка щодо обставини, яка виключає протиправність діяння, є не вибачальною, якщо:

а) обстановка, що склалася, не дає особі достатні підстави вважати, що має

місце реальна підстава для заподіяння шкоди і

б) ця особа не усвідомлює, хоча повинна і може усвідомлювати помилковість свого припущення.

5. У випадках, передбачених частиною 4 цієї статті, особа підлягає кримінальній відповідальності за шкоду, заподіяну через необережність.

Розділ 2.8. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ

Стаття 2.8.1. Поняття кримінально-правової кваліфікації

1. Кримінально-правова кваліфікація (далі – кваліфікація) – це визначення статей цього Кодексу, які передбачають вчинене діяння.

2. Кожне кримінальне правопорушення підлягає самостійній кваліфікації з урахуванням положень цього Розділу.

Стаття 2.8.2. Формула кваліфікації

1. Формула кваліфікації – це зазначення у процесуальному акті статті, її частини, пункту (далі у цьому Розділі – стаття) цього Кодексу, які передбачають вчинене діяння та визначають його як кримінальне правопорушення або діяння, яке не є кримінальним правопорушенням.

2. У формулі кваліфікації щодо кожного кримінального правопорушення вказується стаття Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинене кримінальне правопорушення.

3. Формула кваліфікації щодо кримінального правопорушення має містити також послідовне посилання на:

а) статтю 2.1.6 цього Кодексу – у випадку спричинення кримінальним правопорушенням значної чи тяжкої майнової шкоди;

б) статті 2.1.8–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу, – за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину;

в) статті 2.4.2 або 2.4.3 цього Кодексу – у випадку готування до злочину чи замаху на злочин;

г) відповідну частину статті 2.5.2 або статті 2.5.4 цього Кодексу – у випадку вчинення кримінального правопорушення у співучасті.

4. Формула кваліфікації діяння, яке не є кримінальним правопорушенням, складається із зазначення статті Загальної частини цього Кодексу, яка визначає це діяння як таке, що не є кримінальним правопорушенням.

Стаття 2.8.3. Обґрунтування кваліфікації

1. Обґрунтування кваліфікації полягає у доведенні відповідності між ознаками вчиненого кримінального правопорушення та ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченими статтею Особливої частини цього Кодексу, з урахуванням, за їх наявності:

а) конкретної ознаки складу злочину, яка змінює ступінь тяжкості злочину,

б) обставин, які вказують на те, що здійснення злочину перервано на стадії готування або замаху, або

в) обставин, які вказують на те, що особа є співучасником кримінального правопорушення.

2. При обґрунтуванні кваліфікації кримінального правопорушення зазначаються повна назва нормативно-правового акту та його структурна частина (стаття, частина, пункт, параграф, абзац), з урахуванням яких встановлюється зміст ознак складу кримінального правопорушення.

3. Кваліфікація здійснюється за статтями цього Кодексу, чинними на час вчинення кримінального правопорушення. Якщо застосовується редакція статті цього Кодексу, що має зворотню дію у часі, то при обґрунтуванні кваліфікації вказується закон України, яким встановлена відповідна редакція статті.

4. Обґрунтування кваліфікації діяння як такого, що не є кримінальним правопорушенням, полягає у встановленні відповідності фактичних ознак вчиненого діяння ознакам статті цього Кодексу, яка передбачає обставину, що виключає протиправність діяння.

Стаття 2.8.4. Кваліфікація сукупності кримінальних правопорушень

1. Кожне із кримінальних правопорушень, який утворює сукупність, кваліфікується окремо.

2. Кримінальні правопорушення, вчинені одним чи кількома діяннями, якими заподіяна шкода двом або більше потерпілим особам, кваліфікуються окремо щодо кожної з потерпілих осіб з урахуванням шкоди, заподіяної кожній з них.

Стаття 2.8.5. Кваліфікація сукупності злочину і проступку

1. Вчинення однією особою злочину і проступку (сукупність злочину і проступку), кваліфікується за відповідними статтями цього Кодексу.

Стаття 2.8.6. Кваліфікація кримінального правопорушення у разі конкуренції частини та цілого

1. Кримінальне правопорушення, передбачене двома статтями цього Кодексу, одна з яких містить усі ознаки складу цього кримінального правопорушення, а інша – лише частину таких ознак, кваліфікується за статтею, яка містить усі ознаки складу кримінального правопорушення (кримінальне правопорушення в цілому).

Стаття 2.8.7. Кваліфікація кримінального правопорушення у разі конкуренції статей, які передбачають спеціальний та загальний склади кримінального правопорушення

1. Спеціальним є склад кримінального правопорушення, який включає ознаки загального складу, передбаченого певною статтею Особливої частини цього Кодексу, та додаткові ознаки складу кримінального правопорушення, які передбачені статтею Загальної чи Особливої частини цього Кодексу про такий спеціальний склад кримінального правопорушення.

2. Якщо при кваліфікації кримінального правопорушення встановлено конкуренцію статей цього Кодексу про спеціальний і загальний склади кримінального правопорушення, то застосовується стаття про спеціальний склад кримінального правопорушення.

3. Якщо кримінальне правопорушення передбачене одночасно кількома

статтями цього Кодексу про спеціальні склади кримінального правопорушення, то діяння кваліфікується за тією з них, яка містить найбільшу кількість додаткових ознак складу вчиненого кримінального правопорушення.

Стаття 2.8.8. Кваліфікація незакінченого кримінального правопорушення

1. Готування до кримінального правопорушення кваліфікується за статтею Особливої частини цього Кодексу, що передбачає закінчене кримінальне правопорушення, з посиланням на частину 1 статті 2.4.2 цього Кодексу.

2. Якщо готування до злочину становить собою інше кримінальне правопорушення, передбачене окремою статтею Особливої частини цього Кодексу, то скоєне кваліфікується за статтями, які передбачають готування до кримінального правопорушення та вчинення закінченого кримінального правопорушення .

3. Якщо готування до кримінального правопорушення, відповідно до частини 2 статті 2.4.2 цього Кодексу, не є кримінально караним, але полягає у вчиненні діяння, яке становить закінчене умисне кримінальне правопорушення, то скоєне кваліфікується за статтею цього Кодексу, яка передбачає таке закінчене кримінальне правопорушення .

4. Замах на кримінальне правопорушення кваліфікується за статтею Особливої частини цього Кодексу, що передбачає закінчене кримінальне правопорушення, з посиланням на статтю 2.4.3 цього Кодексу.

Стаття 2.8.9. Кваліфікація добровільної відмови від доведення злочину до кінця

1. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця кваліфікується з посиланням на:

а) статтю 2.4.4 або 2.4.5 цього Кодексу, яка передбачає встановлений вид добровільної відмови,

б) частину 1 статті 2.4.2 або частину 1 статті 2.4.3 цього Кодексу,

в) статтю Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає злочин, щодо доведення якого до кінця відбулася добровільна відмова, та

г) статтю 2.1.6–2.1.10, статтю ___ книг 4–8 цього Кодексу – за наявності ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину.

2. Обґрунтування кваліфікації добровільної відмови від доведення злочину до кінця полягає у встановленні відповідності між фактичними ознаками готування до відповідного злочину чи замаху на нього та ознаками добровільної відмови, передбаченими у статті 2.4.4 або 2.4.5 цього Кодексу.

3. Діяння особи, яка добровільно відмовилась від доведення злочину до кінця, у разі наявності у вчиненому ознак складу іншого закінченого кримінального правопорушення, кваліфікується відповідно до правил, передбачених частиною 2 статті 2.8.2 цього Кодексу.

Стаття 2.8.10. Кваліфікація кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті

1. Кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті, кваліфікується окремо щодо кожного співучасника з посиланням на:

а) частини 2–5 статті 2.5.2 цього Кодексу, яка передбачає вид співучасника,

б) частину 2 або 3 статті 2.5.4 цього Кодексу, яка передбачає форму співучасті,

в) статтю Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті, та

г) статті 2.1.6–2.1.10, статтю ___ книг 4–8 цього Кодексу – за наявності відповідних ознак складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину.

2. Ознаки об'єкта, об'єктивної сторони та суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті, включаючи ознаки складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину (статті 2.1.6–2.1.10, статтю ___ книг 4–8 цього Кодексу), враховуються при кваліфікації діяння кожного співучасника.

3. Ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, вчиненого у співучасті, включаючи ознаки складу злочину, які змінюють ступінь тяжкості злочину (статті 2.1.6–2.1.10, статтю ___ книг 4–8 цього Кодексу), враховуються при кваліфікації діяння лише особи, яка має такі ознаки.

4. Кримінальне правопорушення, вчинене у складі простої групи співучасником, який виконує одночасно кілька ролей, кваліфікується за статтею Особливої частини цього Кодексу про кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем, з посиланням на кожну з частин 2, 3, 4 або 5 статті 2.5.2 цього Кодексу, яка передбачає відповідний вид співучасника.

Стаття 2.8.11. Зміна кваліфікації

1. Зміна кваліфікації означає складання формули кваліфікації, яка відрізняється від попередньої.

2. Зміна кваліфікації передбачає поліпшення, а у випадках, передбачених пунктами (д)–(е) частини 3 цієї статті, і погіршення правового статусу особи, діяння якої кваліфікується.

3. Підставами зміни кваліфікації є:

а) зміна положень цього Кодексу чи іншого законодавства, зокрема внаслідок прийняття рішення Конституційним Судом України, якими поліпшено правовий статус особи;

б) надання Верховною Радою України згоди на обов'язковість міжнародного договору, яким поліпшено правовий статус особи;

в) набрання чинності остаточним рішенням Європейського суду з прав людини у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яким поліпшено правовий статус особи;

г) висновок Верховного Суду, яким поліпшено правовий статус особи;

д) встановлення нових фактичних обставин вчиненого діяння;

е) встановлення неправильного застосування цього Кодексу внаслідок помилки або зловживання слідчого, детектива, дізнавача, прокурора або судді під час кримінального провадження,–

що вплинуло на визначення змісту ознак складу кримінального правопорушення або формули кваліфікації.

4. Неправильним застосуванням цього Кодексу, що тягне за собою зміну кваліфікації, є:

а) незастосування положення його Загальної чи Особливої частин, яке підлягає застосуванню;

б) застосування положення його Загальної чи Особливої частин, яке не підлягає застосуванню.

Книга 3. ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Розділ 3.1. ПОКАРАННЯ

Стаття 3.1.1. Поняття покарання та його мета

1. Покаранням є примусове обмеження у реалізації прав чи свобод людини, що застосовується на підставі цього Кодексу до особи, засудженої обвинувальним вироком суду за вчинення кримінального правопорушення.

2. Покарання має на меті кару, запобігання кримінальним правопорушенням і спонукання особи до правослухняної поведінки.

Стаття 3.1.2. Види покарань за злочини і проступки

1. За вчинення злочину встановлюються і можуть застосовуватися як основні такі види покарань:

а) штраф;

б) ув'язнення на певний строк;

в) довічне ув'язнення.

2. Штраф може призначатися разом з ув'язненням на певний строк як додаткове покарання.

3. За вчинення проступку встановлюються і можуть застосовуватися як основні такі види покарань:

а) грошове стягнення;

б) безоплатні роботи;

в) обмеження свободи пересування;

г) арешт.

4. Грошове стягнення може призначатися разом з обмеженням свободи пересування або арештом як додаткове покарання.

Стаття 3.1.3. Штраф

1. Штраф – це визначена судом грошова сума, яку особа, засуджена за злочин, повинна сплатити до Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим.

2. Штраф як основне покарання за злочини 1–3 ступенів призначається в розмірах, визначених у статті 3.1.6 цього Кодексу.

3. Штраф як основне покарання не призначається у разі засудження:

а) за злочини, пов'язані із домашнім насильством;

б) особи, яка не має доходу або майна, достатніх для сплати штрафу, якщо його стягнення поставить таку особу у стан крайньої нужди, та за відсутності можливості його сплати в порядку, передбаченому частиною 7 цієї статті.

4. Штраф як додаткове покарання призначається у разі вчинення:

а) злочину, наслідком якого є отримання незаконного доходу або неправомірна несплата належного,

б) корупційного злочину або

в) умисного злочину, яким спричинено значну чи тяжку майнову шкоду.

5. Штраф як додаткове покарання призначається у таких розмірах:

а) за злочин 1 ступеня – від 50 до 200 розрахункових одиниць;

б) за злочин 2 ступеня – від 200 до 300 розрахункових одиниць;

в) за злочин 3 ступеня – від 300 до 400 розрахункових одиниць;

г) за злочин 4 ступеня – від 400 до 500 розрахункових одиниць;

д) за злочин 5 ступеня – від 500 до 750 розрахункових одиниць;

е) за злочин 6 ступеня – від 750 до 1000 розрахункових одиниць;

є) за злочин 7 ступеня – від 1000 до 1500 розрахункових одиниць;

ж) за злочин 8 ступеня – від 1500 до 2000 розрахункових одиниць;

з) за злочин 9 ступеня – від 2000 до 2500 розрахункових одиниць;

и) за злочин 10 ступеня – від 2500 до 3000 розрахункових одиниць.

6. Штраф сплачується протягом 60 днів з дня набрання вироком законної сили, крім випадків, передбачених частиною 2 цієї статті.

7. З урахуванням майнового стану засудженого суд у вирокі може прийняти рішення про:

а) розстрочення штрафу, тобто його сплату частинами на строк до п'яти років, з визначенням розмірів платежів та періодичності (не рідше ніж один раз на 60 днів), або

б) відстрочення сплати штрафу на строк до одного року.

8. У разі несплати особою без поважної причини штрафу, призначеного як основне чи додаткове покарання:

а) у строк, передбачений частиною 6 цієї статті,

б) відповідно до порядку, визначеного в пункті (а) частини 7 цієї статті, або

в) протягом строку відстрочення, визначеного в пункті (б) частини 7 цієї статті,–

несплатену суму штрафу суд замінює ув'язненням на певний строк з розрахунку, встановленому у частині 3 статті 3.2.12 цього Кодексу.

9. У разі несплати особою з поважної причини штрафу, призначеного як основне чи додаткове покарання, у строки, визначені частинами 6 та 7 цієї статті, суд ухвалює рішення про розстрочення або продовження розстрочення штрафу в порядку, передбаченому пунктом (а) частини 7 цієї статті.

Стаття 3.1.4. Ув'язнення на певний строк

1. Ув'язнення на певний строк полягає у строковому триманні та ресоціалізації засудженого в установі виконання покарання.

2. Ув'язнення на певний строк встановлюється на строк від трьох місяців до двадцяти років, а за злочини проти міжнародного гуманітарного права, пов'язані з умисним позбавленням життя людини, до тридцяти років.

3. Ув'язнення на певний строк призначається у місяцях, роках або роках і місяцях.

Стаття 3.1.5. Довічне ув'язнення

1. Довічне ув'язнення полягає у безстроковому триманні та ресоціалізації засудженого в пенітенціарній установі.

2. Довічне ув'язнення встановлюється і призначається лише за злочини 9 або 10 ступенів.

3. Довічне ув'язнення не може бути призначене особі, яка:

а) була вагітною на час вчинення злочину,

б) вчинила злочин у віці до 21 року або

в) досягла 70 років на час ухвалення вироку.

Стаття 3.1.6. Санкції за злочини

1. Покарання за злочин залежно від ступеня його тяжкості (стаття 2.1.5 цього Кодексу) призначається в межах таких санкцій:

Ступінь тяжкості злочину	Санкція
Злочин 1 ступеня	штраф у розмірі від 100 до 500 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від трьох місяців до двох років.
Злочин 2 ступеня	штраф у розмірі від 500 до 1000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від двох до трьох років.
Злочин 3 ступеня	штраф у розмірі від 1000 до 2000 розрахункових одиниць або ув'язнення на строк від трьох до чотирьох років.
Злочин 4 ступеня	ув'язнення на строк від чотирьох до шести років.
Злочин 5 ступеня	ув'язнення на строк від шести до восьми років.
Злочин 6 ступеня	ув'язнення на строк від восьми до десяти років.
Злочин 7 ступеня	ув'язнення на строк на строк від десяти до тринадцяти років.
Злочин 8 ступеня	ув'язнення на строк від тринадцяти до шістнадцяти років.
Злочин 9 ступеня	ув'язнення на строк від шістнадцяти до двадцяти років або довічне ув'язнення.
Злочин 10 ступеня	ув'язнення на строк від двадцяти до тридцяти років або довічне ув'язнення.

Стаття 3.1.7. Грошове стягнення за проступок

1. Грошове стягнення – це визначена судом грошова сума, яку особа, засуджена за проступок, повинна сплатити до Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим.

2. Грошове стягнення як основне покарання призначається у розмірі від 100 розрахункових одиниць.

3. Грошове стягнення як основне покарання не призначається у разі засудження:

а) за проступки, пов'язані із домашнім насильством;

б) особи, яка не має доходу або майна, достатніх для сплати штрафу, якщо його стягнення поставить таку особу у стан крайньої нужди, та за відсутності можливості його сплати в порядку, передбаченому частиною 7 цієї статті.

4. Грошове стягнення як додаткове покарання призначається у розмірі від 10 до 50 розрахункових одиниць.

5. Грошове стягнення як додаткове покарання призначається у разі вчинення:

а) проступку, наслідком якого є отримання незаконного доходу чи неправомірна несплата належного, або

б) корупційного проступку.

6. Грошове стягнення сплачується протягом 60 днів з дня набрання вироком законної сили, крім випадків, передбачених частиною 7 цієї статті.

7. З урахуванням майнового стану засудженого суд у вирокі може прийняти рішення про:

а) розстрочення грошового стягнення, тобто його сплату частинами на строк до двох років, з визначенням розмірів платежів та періодичності (не рідше ніж один раз на 60 днів), або

б) відстрочення його сплати на строк до одного року.

8. У разі несплати особою без поважної причини грошового стягнення, призначеного як основне чи додаткове покарання:

а) у строк, передбачений частиною 6 цієї статті,

б) відповідно до порядку, визначеного в пункті (а) частини 7 цієї статті, або

в) протягом строку відстрочення, визначеного в пункті (б) частини 7 цієї статті, –

несплачену суму грошового стягнення суд замінює арештом з розрахунку, встановленому у частині 4 статті 3.2.12 цього Кодексу.

9. У разі несплати особою з поважної причини грошового стягнення, призначеного як основне чи додаткове покарання, у строки, визначені частинами 6 та 7 цієї статті, суд ухвалює рішення про розстрочення або продовження розстрочення грошового стягнення в порядку, передбаченому пунктом (а) частини 7 цієї статті.

Стаття 3.1.8. Безоплатні роботи

1. Безоплатні роботи полягають у безоплатному виконанні особою праці, відповідної стану її здоров'я, види якої та перелік об'єктів, на яких вона виконується, визначають органи місцевого самоврядування.

2. Безоплатні роботи призначаються судом на строк від 1 до 3 місяців та

відбуваються:

а) засудженим, який досяг 18 років і має постійне місце роботи або навчається заочною формою, – 30 годин на місяць, але не більше ніж 4 години на день;

б) засудженим, який досяг 18 років, але належить до незайнятого населення, – 60 годин на місяць, але не більше ніж 8 годин на день;

в) засудженим, який не досяг 18 років, – 20 годин на місяць, але не більше ніж 2 години на день.

3. Безоплатні роботи не можуть бути призначені:

а) вагітній жінці;

б) особі, яка має на утриманні дитину віком до трьох років;

в) особі з інвалідністю I групи;

г) особі, яка досягла 70 років.

Стаття 3.1.9. Обмеження свободи пересування

1. Обмеження свободи пересування є частковою ізоляцією особи від суспільства шляхом виконання нею обов'язку у вихідні, святкові дні та/або у нічний час у будні дні не залишати житло, яке є місцем її проживання.

2. Обмеження свободи пересування встановлюється на строк від 15 днів до 3 місяців.

3. Обмеження свободи пересування призначається у місяцях або місяцях і днях.

Стаття 3.1.10. Арешт

1. Арештом є тримання особи в установі виконання покарання на строк від 15 днів до 3 місяців.

2. Арешт призначається у місяцях або місяцях і днях.

3. Арешт не може бути призначений:

а) особі віком до 16 років;

б) вагітній жінці.

Стаття 3.1.11. Санкція за проступок

1. Покарання за проступок призначається в межах такої санкції:

а) грошове стягнення у розмірі від 50 до 100 розрахункових одиниць,

б) безоплатні роботи на строк від 1 до 3 місяців,

в) обмеження свободи пересування на строк від 15 днів до 3 місяців або

г) арешт на строк від 15 днів до 3 місяців.

Розділ 3.2. ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Стаття 3.2.1. Загальні правила призначення покарання

1. Суд призначає покарання, яке за видом і розміром є необхідним та до-

статнім для досягнення його мети (стаття 3.1.1 цього Кодексу). Більш сувора міра покарання призначається лише у разі, якщо менш сувора міра є недостатньою для досягнення цієї мети.

2. Суд призначає покарання у межах санкції, встановленої статтями 3.1.6 і 3.1.11 цього Кодексу за злочин відповідного ступеня тяжкості або за проступок, та з урахуванням:

а) особливостей конкретного кримінального правопорушення,

б) ознак складу злочину, передбачених статтями 2.1.9–2.1.10, а також статтями _____ книг 4-8 цього Кодексу, які не змінили ступінь тяжкості злочину, але зберігли свій обтяжуючий характер,

в) обставин, які пом'якшують покарання за злочин та проступок (стаття 3.2.2 цього Кодексу) або обтяжують покарання за проступок (стаття 3.2.3 цього Кодексу),

г) особи винного,

д) ризиків вчинення нового кримінального правопорушення та інших висновків досудової доповіді органу пробації (при призначенні покарання за злочин),

е) положень статей 3.2.4–3.2.10 цього Кодексу та

є) інших положень Загальної частини цього Кодексу.

3. Щодо особи, якій призначене ув'язнення на певний строк за один злочин або за сукупністю злочинів, за наявності умов, передбачених частиною 1 статті 3.3.4 цього Кодексу, суд повинен розглянути питання про можливість невиконання під умовою призначеного ув'язнення на певний строк.

Стаття 3.2.2. Обставини, які пом'якшують покарання за злочин та проступок

1. Обставинами, які пом'якшують покарання за злочин та проступок, визнаються:

а) добровільне зізнання особи органу державної влади чи органу місцевого самоврядування про вчинене кримінальне правопорушення;

б) сприяння розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення;

в) розкаяння у вчиненому кримінальному правопорушенні;

г) надання допомоги потерпілій особі після вчинення кримінального правопорушення;

д) добровільна реституція та компенсація;

е) вчинення кримінального правопорушення жінкою в стані вагітності;

є) вчинення кримінального правопорушення обмежено осудною особою;

ж) вчинення кримінального правопорушення внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;

з) вчинення кримінального правопорушення через матеріальну, службову чи іншу залежність;

и) вчинення кримінального правопорушення, яким заподіяно шкоду потерпілій особі, внаслідок провокації.

2. Суд може визнати обставиною, яка пом'якшує покарання за злочин та

проступок, й іншу обставину, не зазначену в частині 1 цієї статті, крім обставин, які знижують тяжкість злочину (статті 2.1.7, 2.1.8, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), при призначенні покарання за злочин.

Стаття 3.2.3. Обставини, які обтяжують покарання за проступок

1. Обставинами, які обтяжують покарання за проступок, визнаються вчинення проступку:

- а) щодо неповнолітньої, у тому числі малолітньої, особи;
- б) щодо вагітної жінки;
- в) щодо особи, яка досягла 70-річного віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в уразливому стані;
- г) щодо особи, яка має психічний розлад;
- д) щодо особи, яка перебуває в матеріальній або службовій залежності від суб'єкта проступку;
- е) щодо подружжя, колишнього подружжя або іншої особи, з якою суб'єкт проступку перебуває (перебував) у сімейних чи близьких відносинах;
- є) щодо особи (чи її близької особи) у зв'язку з виконанням нею службових повноважень, професійних функцій або реалізацією нею суб'єктивного права чи виконання нею юридичного обов'язку в інтересах суспільства або правосуддя;
- ж) з використанням влади, службового становища, службових чи професійних повноважень або пов'язаних з ними можливостей;
- з) з використанням вогнепальної чи холодної зброї або іншого предмета, спеціально призначеного чи заздалегідь підготовленого для заподіяння шкоди життю або здоров'ю людини;
- и) з використанням неповнолітньої, у тому числі малолітньої, особи або спільно з нею;
- і) з використанням особи, яка не здатна усвідомлювати своє діяння чи керувати ним, або спільно з такою особою;
- ї) у присутності малолітньої особи;
- й) з використанням засобу масової інформації, інформаційної системи чи мережі Інтернет;
- к) в особливий період або під час надзвичайного стану;
- л) простою групою осіб;
- м) з мотиву расової, національної чи релігійної ворожнечі;
- н) умисно під час відбування покарання за кримінальне правопорушення або застосування інших засобів кримінальної відповідальності за умисний злочин (рецидив).

Стаття 3.2.4. Призначення покарання за незакінчений злочин

1. При призначенні покарання за незакінчений злочин суд, керуючись статтями 2.4.2 і 2.4.3 цього Кодексу, враховує ступінь здійснення злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця.

2. За замах на злочин 9 та 10 ступенів тяжкості довічне ув'язнення не призначається.

Стаття 3.2.5. Призначення покарання за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті

1. При призначенні покарання співучасникам кримінального правопорушення суд враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення.

Стаття 3.2.6. Призначення покарання за сукупністю злочинів

1. При сукупності злочинів суд:

- а) призначає покарання за кожний злочин окремо,
- б) складає покарання, призначені за кожний злочин, крім випадків, передбачених частинами 4 і 5 цієї статті, і
- в) визначає остаточне покарання з урахуванням обмежень, передбачених частинами 2 і 3 цієї статті.

2. Остаточне покарання у виді ув'язнення на певний строк не може перевищувати, якщо до сукупності входить (входять):

- а) лише злочини 1-2 ступенів – 5 років;
- б) хоча б один злочин 3-4 ступенів, за відсутності злочину 5-10 ступенів, – 10 років;
- в) хоча б один злочин 5-6 ступенів, за відсутності злочину 7-10 ступенів, – 15 років;
- г) хоча б один злочин 7-10 ступенів – 30 років.

3. При складанні основних покарань у виді штрафу остаточне покарання не може перевищувати трикратного розміру штрафу, передбаченого за більш тяжкий злочин із тих, що утворюють сукупність злочинів.

4. Якщо хоча б за один із злочинів призначено довічне ув'язнення, то остаточне покарання за злочин призначається шляхом поглинення будь-яких покарань довічним ув'язненням.

5. Якщо після набрання законної сили вироком буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому до набрання законної сили цим вироком, суд:

- а) призначає покарання за вказаний інший злочин, вчинений до набрання законної сили вироком суду,
- б) визначає остаточне покарання за правилами, передбаченими частинами 1–4 цієї статті,
- в) зараховує у строк покарання, визначеного за сукупністю злочинів, покарання, відбуте за попереднім вироком і
- г) визначає покарання, яке підлягає відбуванню.

Стаття 3.2.7. Призначення покарання за сукупністю проступків

1. При сукупності проступків суд:

- а) призначає покарання за кожний проступок окремо,
- б) складає покарання, призначені за кожний проступок і
- в) визначає остаточне покарання з урахуванням обмежень, передбачених

частиною 2 цієї статті.

2. У разі призначення покарання при сукупності проступків остаточне покарання не може перевищувати при складанні основних покарань у виді:

- а) безоплатних робіт – 6 місяців;
- б) обмеження свободи пересування – 6 місяців;
- в) арешту – 6 місяців;
- г) грошового стягнення – 200 розрахункових одиниць.

3. Якщо після набрання законної сили вироком буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому проступку, вчиненому до набрання законної сили цим вироком, суд:

а) призначає покарання за вказаний інший проступок, вчинений до набрання законної сили вироком суду,

б) визначає остаточне покарання за правилами, передбаченими частинами 1–2 цієї статті,

в) зараховує у строк покарання, визначеного за сукупністю проступків, покарання, відбуте за попереднім вироком і

г) визначає покарання, яке підлягає відбуванню.

Стаття 3.2.8. Визначення покарання у разі засудження за проступок і злочин

1. Покарання, призначені за проступок і злочин, складанню не підлягають та виконуються самостійно.

Стаття 3.2.9. Призначення покарання за сукупністю вироків за злочин

1. Якщо особа, засуджена за злочин, після набрання вироком законної сили, але до повного відбуття покарання вчинила новий злочин, суд до покарання, призначеного за новим вироком, приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком, крім випадків, передбачених частинами 3, 4 і 5 цієї статті.

2. При складанні покарань у виді ув'язнення на певний строк загальний строк покарання, остаточного призначеного за сукупністю вироків, не може перевищувати, якщо до сукупності входить (входять):

а) лише злочини 1-2 ступенів – 5 років;

б) хоча б один злочин 3-4 ступенів, за відсутності злочину 5-10 ступенів, – 10 років;

в) хоча б один злочин 5-6 ступенів, за відсутності злочину 7-10 ступенів, – 15 років;

г) хоча б один злочин 7-10 ступенів – 30 років.

3. Якщо хоча б одним із вироків призначене довічне ув'язнення, то остаточне покарання призначається шляхом поглинення будь-яких покарань довічним ув'язненням.

4. При вчиненні нового необережного злочину або умисного злочину 1-4 ступенів особою, якій було відстрочено виконання покарання з пробацією, суд частково або повністю приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком, з урахуванням:

а) стану виконання засудженим покладених на нього обов'язків,

- б) виконання додаткового покарання у виді штрафу, і
- в) висновків досудової доповіді органів пробації.

5. При вчиненні нового необережного злочину або умисного злочину 1-4 ступенів особою, яка була звільнена від відбування покарання у виді довічного ув'язнення з пробацією, суд до покарання, призначеного за новим вироком, приєднує покарання у виді ув'язнення строком на десять років.

6. Якщо особа, засуджена за злочин, після набрання вироком законної сили, але до повного відбуття покарання вчинила два або більше злочини, суд призначає покарання за ці злочини відповідно до статті 3.2.6 цього Кодексу, а потім призначає покарання за сукупністю вироків.

Стаття 3.2.10. Призначення покарання за сукупністю вироків за проступок

1. Якщо особа, засуджена за проступок, після набрання вироком законної сили, але до повного відбуття покарання вчинила новий проступок, суд за новим вироком призначає їй покарання за правилами, передбаченими статтями 3.2.1–3.2.3, 3.2.5 цього Кодексу, яке складанню з невідбутою частиною покарання за попереднім вироком не підлягає і виконується самостійно.

Стаття 3.2.11. Правила призначення за сукупністю кримінальних правопорушень та сукупністю вироків різних видів покарань

1. При призначенні їх за сукупністю кримінальних правопорушень і за сукупністю вироків не підлягають складанню та поглинанню між собою і виконуються самостійно покарання у виді:

- а) штрафу та ув'язнення на певний строк;
- б) штрафу та безоплатних робіт;
- в) штрафу та обмеження свободи пересування;
- г) штрафу та арешту;
- д) ув'язнення на певний строк та безоплатних робіт;
- е) ув'язнення на певний строк та обмеження свободи пересування;
- є) обмеження свободи пересування та арешту.

2. У випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, підлягають складанню покарання у виді:

а) штрафу та грошового стягнення – у цьому випадку покарання складається повністю та виконується як штраф;

б) ув'язнення на певний строк та арешту – у цьому випадку до невідбутої частини ув'язнення на певний строк додається половина невідбутої частини арешту і покарання виконується як ув'язнення на певний строк.

3. У випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, підлягає поглинанню довічним ув'язненням будь-яке інше покарання.

Стаття 3.2.12. Правила зарахування строку попереднього ув'язнення та заміни покарань

1. Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до обмеження свободи пересування, арешту, ув'язнення на певний строк або довічного ув'язнення з розрахунку день за день.

2. Попереднє ув'язнення зараховується судом у строк покарання у разі засудження до штрафу або грошового стягнення з розрахунку один день попереднього ув'язнення за три розрахункових одиниці.

3. Несплатений штраф суд замінює ув'язненням на певний строк із розрахунку один день ув'язнення за три розрахункові одиниці несплаченого штрафу, але не більше ніж максимальний строк ув'язнення за злочин відповідного ступеня.

4. Несплачене грошове стягнення суд замінює арештом, а особі, яка не досягла 16-річного віку – обмеженням свободи пересування, із розрахунку один день арешту за три розрахункові одиниці несплаченого грошового стягнення, але не більше ніж максимальний строк арешту, обмеження свободи пересування за проступок.

Стаття 3.2.13. Призначення покарання за угодою про примирення або про співпрацю

1. При призначенні покарання за угодою про примирення з потерпілою особою або угодою про співпрацю суд, перевіrivши відповідність положень такої угоди вимогам цього Кодексу, призначає покарання, узгоджене сторонами угоди, яке може:

а) дорівнювати нижній межі покарання за це кримінальне правопорушення,

б) бути призначене у межах санкції за злочин, який є менш тяжким, але не більше, ніж на два ступеня, або

в) передбачати невиконання під умовою призначеного покарання на певний строк.

Стаття 3.2.14. Перегляд призначеного покарання

1. Суд переглядає раніше призначене покарання із урахуванням закону, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння або пом'якшене покарання, якщо:

а) покарання було призначено за сукупністю кримінальних правопорушень чи сукупністю вироків і кримінальна відповідальність за хоча б одне із діянь новим законом не скасована, або

б) новим законом пом'якшене покарання хоча б за одне кримінальне правопорушення.

Розділ 3.3. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ

Стаття 3.3.1. Поняття та види звільнення від покарання

1. Звільнення від покарання полягає у відмові держави застосовувати покарання до особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, з підстав, передбачених цим Кодексом.

2. Видами звільнення від покарання є:

а) непризначення покарання;

б) невиконання призначеного покарання;

- в) відстрочення виконання призначеного покарання;
- г) зупинення виконання покарання.

Стаття 3.3.2. Непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення

1. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила проступок або злочин 1-2 ступенів, якщо вона:

- а) щиро покаялася,
- б) добровільно здійснила реституцію та/або компенсацію і
- в) примирилася з потерпілою особою.

2. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила проступок або злочин 1-2 ступенів, якщо вона:

- а) щиро покаялася,
- б) сприяла розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення і

в) добровільно здійснила компенсацію шкоди, завданої територіальній громаді або державі.

3. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила злочин, передбачений статтею 110-2, 111, 114, 258, 258-5 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

- а) добровільно повідомила про вчинення злочину орган правопорядку,
- б) щиро покаялася і
- в) до повідомлення їй про підозру сприяла розкриттю та розслідуванню злочину, у результаті чого було відвернено настання шкоди від злочину.

4. Не призначається покарання особі (крім організатора), яка вперше вчинила злочин, передбачений статтею 255, 258-3, 260 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

- а) добровільно вийшла з незаконної групи (організації, формування),
- б) добровільно повідомила про створення незаконної групи (організації, формування) орган досудового розслідування або прокурора,
- в) щиро покаялася і
- г) до повідомлення їй про підозру сприяла розкриттю злочину та отриманню доказів його вчинення.

5. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтею 199, 204, 216, 224, 227, 263, 263-1, 265, 265-1, 267-1, 268, 307, 309, 311, 321, 321-1 цього Кодексу (за винятком збуту предметів, поведження з якими є кримінальним правопорушенням), за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

- а) добровільно повідомила про вчинення кримінального правопорушення орган правопорядку,
- б) щиро покаялася,

в) добровільно видала органу правопорядку предмет, щодо якого вона здійснювала незаконні дії, і

г) вказала джерело його набуття чи іншим чином сприяла розкриттю кримінального правопорушення і отриманню доказів його вчинення.

6. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтею 164, 165, 175, 212, 212-1 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

а) щиро покаялася,

б) до повідомлення їй про підозру сплатила відповідні платежі у двократному розмірі, а також передбачені законом або договором фінансові санкції, неустойку (штраф, пеню).

7. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила кримінальне правопорушення, передбачений статтею 335, 336, 336-1, 337, 389, 389-1, 389-2, 390, 390-1, 409 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

а) добровільно повідомила про вчинення кримінального правопорушення органу правопорядку,

б) щиро покаялася і

в) до повідомлення їй про підозру розпочала виконувати обов'язок, встановлений законом або угодою.

8. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила злочин, передбачений статтею 354, 369, 368-3, 368-4, 369-2 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона після пропозиції чи надання неправомірної вигоди – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом правопорядку:

а) добровільно повідомила про вчинення злочину органу правопорядку,

б) щиро покаялася;

в) сприяла розкриттю злочину та отриманню доказів його вчинення щодо особи, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку.

Положення частини 9 цієї статті не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені по відношенню до осіб, визначених у частині 4 статті 18 цього Кодексу.

9. Не призначається покарання особі, яка вперше вчинила злочин, передбачений ч. 4 ст. 447 цього Кодексу, за відсутності ознак складу злочину, що підвищують тяжкість злочину (статті 2.1.6, 2.1.9–2.1.10, статті ___ книг 4–8 цього Кодексу), якщо вона:

а) добровільно припинила участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях,

б) добровільно повідомила про свою участь у конфлікті, воєнних або насильницьких діях органу правопорядку,

в) щиро покаялася і

г) до повідомлення їй про підозру сприяла розкриттю злочину та отриманню доказів його вчинення.

10. Вирішення питання про непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення, у випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, здійснюється на підставі угоди про примирення, а у випадках, передбачених частинами 2–9 цієї статті – на підставі угоди про співпрацю.

Стаття 3.3.3. Непризначення покарання у зв'язку із закінченням строків давності

1. Не призначається покарання особі, якщо з часу вчинення нею кримінального правопорушення (його закінчення або припинення) і до дня набрання обвинувальним вироком законної сили минули такі строки:

- а) два роки – у разі вчинення проступку;
- б) чотири роки – у разі вчинення злочину 1 або 2 ступеня;
- в) шість років – у разі вчинення злочину 3 або 4 ступеня;
- г) вісім років – у разі вчинення злочину 5 ступеня;
- д) десять років – у разі вчинення злочину 6 ступеня;
- е) п'ятнадцять років – у разі вчинення злочину 7 ступеня.

2. Давність не застосовується у разі вчинення злочину 8, 9 і 10 ступенів.

3. Перебіг давності у випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, зупиняється, якщо особа, якій оголошено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цьому разі перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи до органу правопорядку або її затримання, але покарання не призначається, якщо з часу вчинення кримінального правопорушення минуло 15 років.

4. Перебіг давності зупиняється, якщо особі не оголошено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення через службове зловживання прокурора або працівника органу досудового розслідування. У цьому разі перебіг давності відновлюється з дня набрання законної сили вироком суду щодо службового зловживання.

5. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення зазначених у частинах 1 та 3 цієї статті строків особа вчинила нове умисне кримінальне правопорушення. У цьому разі обчислення строку давності починається з часу вчинення нового кримінального правопорушення, а строки давності обчислюються окремо за кожне кримінальне правопорушення.

Стаття 3.3.4. Невиконання під умовою призначеного ув'язнення на певний строк

1. Особі, щодо якої не встановлено високого ризику вчинення нового злочину, за її згодою, суд з урахуванням можливості досягнення мети покарання без його відбування, може за вчинення злочину (злочинів):

а) 1–5 ступенів, якщо особі призначено ув'язнення на строк не більше 6 років, – ухвалити не виконувати під умовою призначене покарання;

б) 1–6 ступенів, якщо сторонами угоди узгоджено ув'язнення на строк не більше 8 років, а також 7 ступеня, не пов'язаного із застосуванням насильства,

якщо сторонами угоди узгоджено ув'язнення на строк не більше 10 років, – затвердити угоду про примирення з потерпілою особою або про визнання винуватості, якщо сторонами угоди узгоджено невиконання під умовою призначеного покарання.

2. Щодо особи, стосовно якої під умовою не виконується призначене покарання, застосовується пробація на строк, встановлений статтею 3.4.4 цього Кодексу.

3. Покарання не звертається до виконання, якщо особа під час пробації:

- а) виконала пробаційні обов'язки,
- б) не ухилялась від амбулаторної психіатричної допомоги,
- в) дотримувалась обмежувальних засобів безпеки та
- г) не вчинила злочин.

4. У випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, з урахуванням особливостей конкретного вчиненого злочину, особи засудженого, встановлення високого ризику вчинення нею нового злочину та інших висновків досудової доповіді органу пробації, суд може застосувати пробаційний арешт.

5. Невиконання під умовою призначеного ув'язнення на певний строк не застосовується щодо особи, яка вчинила новий умисний злочин під час виконання пробаційних обов'язків.

Стаття 3.3.5. Невиконання призначеного покарання у зв'язку із закінченням строків давності його виконання

1. Призначене покарання не виконується, якщо з часу набрання обвинувальним вироком законної сили його не звернено до виконання у строки, передбачені частиною 1 статті 3.3.3 цього Кодексу.

2. Давність не застосовується у разі засудження за злочин 8, 9 і 10 ступенів.

3. До строку давності не зараховується строк, протягом якого покарання не відбувалося у зв'язку із його:

- а) невиконанням (стаття 3.3.4 цього Кодексу),
- б) відстроченням (статті 3.3.7, 3.3.8 цього Кодексу) або
- в) зупиненням (статті 3.3.9, 3.3.10 цього Кодексу).

4. Перебіг давності у випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, зупиняється, якщо засуджена особа ухиляється від покарання. У цьому разі перебіг давності відновлюється з дня з'явлення засудженого для відбування покарання або з дня його затримання, але покарання не призначається, якщо з часу набрання вироком законної сили минуло 15 років.

5. Перебіг давності у випадках, передбачених частиною 1 цієї статті, зупиняється, якщо вирок не звернено до виконання через службове зловживання осіб, уповноважених на його виконання. У цьому разі перебіг давності відновлюється з дня звернення вироку суду до виконання.

6. Перебіг давності переривається, якщо до закінчення строків, зазначених у частині 1 цієї статті, засуджений вчинить нове кримінальне правопорушення. У цьому разі обчислення строку давності виконання покарання починається з часу вчинення нового кримінального правопорушення.

Стаття 3.3.6. Невиконання призначеного покарання за діяння, злочинність якого скасована

1. Покарання, призначене особі за діяння, кримінальна відповідальність за яке скасована законом (частина 2 статті 1.4.2 цього Кодексу), не звертається до виконання.

2. Виконання покарання щодо особи, засудженої за діяння, кримінальна відповідальність за яке скасована законом, припиняється.

Стаття 3.3.7. Відстрочення виконання призначеного покарання у зв'язку з хворобою

1. Судом відстрочується виконання призначеного покарання особі, яка хворіє на тяжку хворобу, що заподіює їй фізичні страждання та перешкоджає відбуванню покарання.

2. Судом відстрочується виконання призначеного покарання особі, якщо наявний у неї психічний розлад перешкоджає відбуванню покарання. До такої особи за рішенням суду застосовується примусова психіатрична допомога.

3. У разі зникнення підстав для відстрочення виконання призначеного покарання, зазначених у частинах 1 та 2 цієї статті, щодо особи виконується призначене покарання.

Стаття 3.3.8. Відстрочення виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою обставиною

1. Особі, яка вчинила проступок або злочин 1-4 ступенів, може бути відстрочено виконання призначеного судом покарання у виді ув'язнення на певний строк, якщо:

а) виникла особлива обставина (воєнні дії, збройний конфлікт, надзвичайна ситуація природного чи техногенного характеру, смерть або тяжка хвороба члена сім'ї, вагітність засудженої особи),

б) ця обставина загрожує серйозним порушенням прав, свобод чи законних інтересів засудженої особи або члена її сім'ї та

в) для відвернення такої загрози чи зменшення її наслідків потрібна тривала (понад один місяць) участь засудженої особи.

2. Виконання покарання може бути відстрочено на строк існування підстави, передбаченої частиною 1 цієї статті, але не більше ніж на один рік.

3. У разі відстрочення покарання у зв'язку з особливою обставиною щодо особи, яка вчинила злочин 1-4 ступенів, застосовується пробація.

4. Якщо особа не вживає заходів для відвернення загрози серйозним порушенням прав, свобод чи законних інтересів засудженої особи або члена її сім'ї, чи зменшення її наслідків, суд за поданням уповноваженого органу з питань пробації достроково направляє її для виконання призначеного покарання.

5. Строк, протягом якого особі відстрочено покарання, не зараховується до строку призначеного ув'язнення.

Стаття 3.3.9. Зупинення під умовою виконання ув'язнення на певний строк

1. Щодо особи, яка відбуває покарання у виді ув'язнення на певний строк, якщо вона має низький ризик вчинення нового злочину та здійснила повністю

чи значною мірою частково реституцію та/або компенсацію, суд за її згодою зупиняє виконання невідбутої частини покарання після фактичного відбуття:

а) половини строку ув'язнення, призначеного за злочин 1-4 ступенів, але не менше одного року ув'язнення;

б) двох третин строку ув'язнення, призначеного за умисний злочин 5-6 ступенів;

в) трьох чвертей строку ув'язнення, призначеного за злочин 7-10 ступенів або злочин, вчинений під час пробації.

2. У разі, якщо особа відбуває ув'язнення на певний строк, призначене за сукупністю злочинів чи сукупністю вироків, то строк фактично відбутого особою покарання визначається виходячи зі встановленого в частині 1 цієї статті строку ув'язнення, призначеного за більш тяжкий злочин.

3. У разі зупинення виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк до засудженої особи застосовується пробація на строк, встановлений статтею 3.4.4 цього Кодексу, а також можуть бути призначені засоби безпеки.

4. Невідбута частина ув'язнення на певний строк звертається до виконання, якщо особа під час пробації:

а) не виконала пробаційні обов'язки,

б) не дотримувалась обмежувальних засобів або

в) вчинила злочин .

Стаття 3.3.10. Зупинення під умовою виконання довічного ув'язнення

1. Особі, яка відбуває довічне ув'язнення, якщо вона має низький ризик вчинення нового злочину, здатна інтегруватися в суспільство та здійснила повністю чи значною мірою частково реституцію та/або компенсацію, суд за її згодою може зупинити виконання цього покарання після відбуття нею двадцяти п'яти років ув'язнення.

2. У разі зупинення виконання довічного ув'язнення до засудженої особи застосовується пробація на строк, встановлений статтею 3.4.4 цього Кодексу, а також можуть бути призначені засоби безпеки.

3. Довічне ув'язнення звертається до виконання, якщо особа під час пробації не виконала пробаційні обов'язки чи засоби безпеки або вчинила злочин.

Розділ 3.4. ПРОБАЦІЯ

Стаття 3.4.1. Пробація

1. Пробацією є визначені цим Кодексом контрольні, реінтеграційні та наглядові засоби, що передбачають обмеження у реалізації прав чи свобод людини та застосовуються судом до особи, засудженої за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослухняної поведінки.

2. Пробація застосовується до особи, щодо якої:

а) призначено штраф як основне покарання;

б) не виконується призначене під умовою ув'язнення на певний строк;

в) відстрочено виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою

обставиною;

г) зупинено під умовою виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк;

д) зупинено під умовою виконання довічного ув'язнення;

е) встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття нею покарання за умисний злочин 5-10 ступенів.

Стаття 3.4.2. Засоби пробації

1. Контрольними засобами пробації є обов'язки:

а) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;

б) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання;

в) не виїжджати за межі України, а також на тимчасово окуповану територію України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації.

2. Реінтеграційними засобами пробації є обов'язки:

а) брати участь у складанні та реалізації індивідуального плану реінтеграції в суспільство;

б) пройти пробаційну програму;

в) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органу державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштування, якщо особі буде запропоновано відповідну посаду (роботу);

г) пройти навчання чи професійну підготовку;

д) пройти курс лікування від розладу психіки або поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або іншого соціально небезпечного захворювання;

е) пройти курс консультацій у психолога;

е) забезпечувати догляд за дитиною та її виховання.

3. Наглядовими засобами пробації є обов'язки:

а) виконувати суспільно корисні роботи;

б) перебувати під електронним моніторингом;

в) дотримуватись обмежень пробаційного арешту.

Стаття 3.4.3. Застосування засобів пробації

1. Засоби пробації мають бути мінімально необхідними та достатніми для досягнення її мети.

2. При застосуванні засобів пробації враховуються відомості про:

а) особливості конкретного вчиненого злочину;

б) особу засудженого;

в) ризики вчинення особою нового злочину та інші висновки доповіді уповноваженого органу пробації.

3. Щодо особи, зазначеної у пунктах (а), (б), (г) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, обов'язковим є застосування контрольних засобів та можуть бути застосовані один або декілька реінтеграційних чи наглядових засобів пробації.

4. Щодо особи, зазначеної у пункті (в) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, обов'язковим є застосування контрольних засобів пробації.

5. Щодо особи, зазначеної у пункті (д) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, обов'язковим є застосування контрольних засобів та можуть бути застосовані один або декілька реінтеграційних засобів пробації.

6. Щодо особи, зазначеної у пункті (е) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, обов'язковим є застосування контрольних засобів, можуть бути застосовані один або декілька реінтеграційних засобів пробації, а також наглядовий засіб у вигляді покладення обов'язку перебувати під електронним моніторингом.

Стаття 3.4.4. Тривалість пробації

1. Тривалість пробації встановлюється щодо особи, якій:

а) призначено штраф як основне покарання (стаття 3.1.3 цього Кодексу) – на час до повної сплати суми штрафу;

б) призначене під умовою ув'язнення на певний строк не виконується (стаття 3.3.4 цього Кодексу) – на строк призначеного покарання;

в) виконання призначеного ув'язнення на певний строк відстрочено у зв'язку з особливою обставиною (стаття 3.3.8 цього Кодексу) – на строк такого відстрочення;

г) виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк зупинено під умовою (стаття 3.3.9 цього Кодексу) – на строк невідбутої частини покарання;

д) виконання довічного ув'язнення зупинено під умовою (стаття 3.3.10 цього Кодексу) – на строк від 8 до 10 років;

е) встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття покарання за умисний злочин 5-10 ступенів, – на строк від 1 до 3 років.

Стаття 3.4.5. Виконання суспільно корисних робіт

1. Суспільно корисні роботи полягають у безоплатному виконанні засудженим праці, види якої та перелік об'єктів, на яких вона виконується, визначають органи місцевого самоврядування.

2. Суспільно корисні роботи призначаються на строк від 3 до 12 місяців.

3. Суспільно корисні роботи відбуваються:

а) засудженим, який досяг 18 років і має постійне місце роботи або навчається заочною формою, – 30 годин на місяць, але не більше ніж 4 години на день;

б) засудженим, який досяг 18 років, але належить до незайнятого населення, – 60 годин на місяць, але не більше ніж 8 годин на день;

в) засудженим, який не досяг 18 років, – 20 годин на місяць, але не більше ніж 2 години на день.

4. Суспільно корисні роботи не застосовуються щодо:

а) вагітної жінки;

б) особи, яка має на утриманні дитину віком до трьох років;

- в) особи з інвалідністю I групи;
- г) особи, яка досягла 70 років.

Стаття 3.4.6. Перебування під електронним моніторингом

1. Електронний моніторинг полягає у нагляді за місцем перебування, рухом та особливостями поведінки засудженої особи за допомогою закріплення на її тілі електронного засобу.

2. Електронний моніторинг застосовується на строк від 3 до 12 місяців.

3. Електронний моніторинг не застосовується за наявності медичних протипоказань, визначених Міністерством охорони здоров'я України.

Стаття 3.4.7. Пробаційний арешт

1. Пробаційний арешт є частковою ізоляцією особи від суспільства шляхом виконання нею обов'язку у вихідні, святкові дні та/або у нічний час у будні дні:

а) не залишати житло, яке є місцем її проживання (домашній пробаційний арешт), або

б) перебувати у пенітенціарній установі (пенітенціарний пробаційний арешт).

2. Пробаційний арешт встановлюється на строк від 1 до 6 місяців, а за злочини, пов'язані із застосуванням насильства, – від 6 до 12 місяців.

3. Пенітенціарний пробаційний арешт не застосовується до:

а) особи віком до 16 років;

б) вагітної жінки;

в) жінки, яка має на утриманні дитину віком до семи років.

Стаття 3.4.8. Скасування, зміна або доповнення засобів пробації

1. Реінтеграційні засоби, а також контрольний засіб пробації у виді частоти з'явлення для реєстрації можуть бути скасовані, змінені або доповнені уповноваженим органом з питань пробації з урахуванням ризиків вчинення нового злочину та потреб особи.

2. Реінтеграційні засоби пробації підлягають розширенню, а контрольний засіб пробації у виді частоти з'явлення для реєстрації – збільшенню, якщо особа:

а) без поважних причин не виконує хоча б один із покладених на неї обов'язків або

б) без поважних причин ухиляється від амбулаторної психіатричної допомоги, не виконує обмежувальні засоби або не здійснює реституцію чи компенсацію;

в) вчинила проступок.

3. Тривалість пробації може бути збільшена на строк від 1 до 3 років у межах строків, передбачених частиною 1 статті 3.4.4 цього Кодексу, а наглядові засоби пробації змінені або доповнені судом за поданням уповноваженого органу з питань пробації з підстав, зазначених в частині 2 цієї статті.

Стаття 3.4.9. Правові наслідки пробації

1. Призначене покарання не підлягає виконанню, якщо особа під час пробації:

- а) повністю виконала покладені на неї пробаційні обов'язки;
- б) не вчинила новий злочин або два чи більше проступків.

2. Щодо особи, якій призначено штраф як основне покарання та яка протягом строку пробації повністю його сплатила, виконання пробації припиняється.

3. Особа, зазначена у пункті (б) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, направляється судом для відбування призначеного вироком покарання, якщо після застосування засобів, передбачених частинами 2 або 3 статті 3.4.8 цього Кодексу, вона без поважних причин:

- а) не виконує хоча б один із покладених на неї обов'язків,
- б) ухиляється від амбулаторної психіатричної допомоги,
- в) не виконує обмежувальні засоби або
- г) не здійснює реституцію чи компенсацію.

4. Щодо особи, зазначеної у пунктах (а), (б), (в), (г) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, яка протягом строку застосування пробації вчинила новий злочин або два чи більше проступків, суд скасовує рішення про пробацію і призначає покарання за сукупністю вироків.

5. Щодо особи, зазначеної у пункті (д) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, яка протягом строку застосування пробації вчинила новий необережний злочин або умисний злочин 1-4 ступенів, покарання призначається відповідно до частини 5 статті 3.2.9 цього Кодексу.

6. Суд призначає покарання особам, зазначеним у частинах 4 та 5 цієї статті за правилами, передбаченими в статтях 3.2.6, 3.2.9 цього Кодексу, якщо буде встановлено, що засуджений вчинив:

- а) ще й інший злочин до постановлення вироку, у зв'язку з яким застосовувалася пробація;
- б) під час застосування пробації злочин, у вчиненні якого його визнано винним після закінчення пробації.

7. Особа, зазначена у пункті (е) частини 2 статті 3.4.1 цього Кодексу, яка порушила пробаційні обов'язки, підлягає відповідальності за вчинення проступку, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу .

Розділ 3.5. АМНІСТІЯ ТА ПОМИЛУВАННЯ

Стаття 3.5.1. Амністія

1. Амністія відповідно до Конституції України і з урахуванням положень цього Кодексу оголошується законом України стосовно визначеної категорії осіб. Індивідуальна амністія не допускається.

2. Закон про оголошення амністії може бути прийнятий не частіше одного разу на три роки або у зв'язку з особливою подією у житті суспільства.

3. Законом про оголошення амністії особі, яка відбуває покарання у виді обмеження свободи пересування чи арешту або ув'язнення на певний строк, може бути передбачено:

а) припинення подальшого виконання покарання або

б) скорочення невідбутої частини покарання.

4. Амністія не звільняє особу від виконання:

а) штрафу чи грошового стягнення як додаткового покарання,

б) засобів безпеки та

в) обов'язку щодо реституції та компенсації.

5. Амністія поширюється на особу, яка на день набрання чинності законом про оголошення амністії відбула не менше однієї чверті строку покарання.

6. Амністія не застосовується до особи, яка вчинила злочин:

а) 8–10 ступеня;

б) проти: життя (статті 115, 120 КК 2001 р.); здоров'я (ч. 2 ст. 121, статті 127, 142, ч. 4, 5 ст. 143, 144 КК 2001 р.); волі (ч. 2, 3 ст. 146, статті 147, 149 КК 2001 р.); статевої свободи і статевої недоторканності (статті 152, 153, 155 2001 р.); громадської безпеки (статті 255, 257 КК 2001 р.); терористичного характеру (статті 258, 258-1, 258-3, 258-4, 258-5 2001 р.); порядку поводження з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами та прекурсорами (статті 305-307, ч. 2 ст. 310, ч. 2, 3 ст. 311-313, статті 314, 315, 317, 319 КК 2001 р.); порядку поводження з іншими небезпечними речовинами (ст. 321-1, 321-2, ч. 2 ст. 325, 326, 327 КК 2001 р.); безпеки виробництва та будівництва, руху та експлуатації транспорту (бойової, спеціальної чи транспортної машини), екологічної безпеки у стані алкогольного сп'яніння чи у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, що спричинив смерть потерпілого або заподіяв йому тяжке тілесне ушкодження; тваринного світу (ч. 3 ст. 299 КК 2001 р.); громадського порядку (ч. 2 ст. 294, ч. 4 ст. 296 КК 2001 р.); моральності (ч. 4 ст. 297, ч. 4, 5 ст. 301, ч. 2, 3, 4 ст. 303 КК 2001 р.); власності (ч. 3-5 ст. 186, ст. 187, ч. 2-4 ст. 189, ч. 4 ст. 190, ч. 3-5 ст. 191, ч. 3 ст. 289 КК 2001 р.); фінансової системи (ст. 199, ч. 3 ст. 204, 209, 212, 212-1, ст. 210 КК 2001 р.); безпеки держави (ст. 109-114 КК 2001 р.); порядку публічного управління та авторитету держави (ч. 3, 4 ст. 345, 345-1, статті 346, 348, 348-1, 349, 354 КК 2001 р.); інтересів публічної служби (ч. 2 статті 364, 364-1, ч. 2, 3 ст. 365, ч. 3 ст. 365-2, ч. 3, 4 ст. 368, ч. 3 ст. 368-2, ч. 4 ст. 368-3, 368-4, ч. 4 ст. 369, ч. 3 ст. 369-2 КК 2001 р.); здійснення правосуддя (ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 372, 373, 374, статті 375, 377, 379, ч. 2 ст. 378, ст. 389-1, 390, 393, 398-400 КК 2001 р.); встановленого порядку несення військової служби (ч. 4 ст. 402, ч. 3 ст. 403, ч. 4 ст. 404, 405, ч. 3 ст. 406, ч. 4 ст. 408, ч. 3, 4 ст. 410, ч. 4 ст. 411, ч. 3 ст. 420, 422, ч. 4 ст. 426, ч. 3-5 ст. 426-1, ст. 433 КК 2001 р.); міжнародного гуманітарного права та міжнародного правопорядку (статті 437, 439, 442, 443, 446, 447 КК 2001 р.) (завдання авторам розділів Особливої частини КК переглянути та скорегувати цей перелік);

в) через необережність, що спричинив смерть двох чи більше осіб (ч. 2 статті 119 КК [врахувати після розробки Особливої частини КК]);

г) та щодо якої судом встановлено високий ризик повторного вчинення злочину;

д) після постановлення обвинувального вироку суду, але до повного відбуття покарання;

е) в період пробації;

є) та щодо якої раніше застосовувалися амністія або помилування.

7. До особи, яка відбуває покарання, призначене їй за сукупністю кримінальних правопорушень чи сукупністю вироків, амністія застосовується лише тоді, коли щодо жодного кримінального правопорушення, що утворюють сукупність, не виключається встановлена в частині 6 цієї статті можливість її застосування.

8. Амністія застосовується за такими правилами:

а) рішення про застосування амністії ухвалюється судом щодо кожної особи індивідуально не пізніше, ніж протягом трьох місяців після набрання чинності законом про оголошення амністії;

б) застосування амністії не допускається, якщо особа проти цього заперечує;

в) якщо до особи може бути застосовано кілька підстав, передбачених законом про оголошення амністії, застосовується та із них, яка найбільше поліпшує становище особи.

9. Питання про застосування амністії до особи, засудженої судом іноземної держави, яка відбуває покарання на території України, вирішується судом України з дотриманням вимог міжнародних договорів України та умов видачі цієї особи.

10. Положення закону про оголошення амністії, що не відповідають вимогам цього Кодексу, застосуванню не підлягають.

Стаття 3.5.2. Помилування

1. Помилування відповідно до Конституції України і з урахуванням положень цього Кодексу здійснює Президент України стосовно індивідуально визначеної особи.

2. Указом про помилування щодо особи, яка відбуває покарання у виді ув'язнення на певний строк, може бути передбачено:

а) припинення подальшого виконання покарання або

б) скорочення невідбутої частини покарання.

3. Указом про помилування щодо особи, яка відбуває довічне ув'язнення, може бути передбачено:

а) заміна довічного ув'язнення, після відбуття особою не менше 25 років цього покарання, ув'язненням на строк не менше 10 років або

б) припинення подальшого виконання покарання після відбуття особою не менше 35 років цього покарання.

4. Помилування не звільняє особу від виконання:

а) штрафу як додаткового покарання,

б) засобів безпеки та

в) обов'язку щодо реституції та компенсації.

5. Під час вирішення питання про помилування враховуються:

а) ступінь тяжкості вчиненого злочину,

б) строк відбуттого особою покарання,

в) ставлення особи до вчиненого злочину і стан здійснення нею реституції та компенсації,

- г) ризик вчинення особою нового злочину,
- д) обставини, що доводять доцільність помилування особи, і
- е) думка адміністрації установи виконання покарань, спостережної комісії, потерпілої особи про доцільність помилування особи.

6. Указом про помилування у виняткових випадках може бути передбачено закриття кримінального провадження щодо особи, у тому числі поєднане із обміном її на особу, яка утримується чи притягується до кримінальної відповідальності або засуджена на тимчасово окупованій території України чи в іноземній державі.

7. Указ про помилування чи відмову в помилуванні підлягає обов'язковому опублікуванню.

Розділ 3.6. ЗАСОБИ БЕЗПЕКИ

Стаття 3.6.1. Поняття та види засобів безпеки

1. Засобом безпеки є примусове обмеження у реалізації прав чи свобод людини, що з метою забезпечення суспільства застосовується до особи, засудженої обвинувальним вироком суду за вчинення кримінального правопорушення, або до особи, яка вчинила протиправне діяння, передбачене цим Кодексом.

2. Засобами безпеки є:

- а) примусова психіатрична допомога;
- б) обмежувальні засоби;
- в) оприлюднення інформації про особу, яка вчинила злочин.

Стаття 3.6.2. Загальні засади застосування засобів безпеки

1. До особи, яка вчинила діяння, передбачене цим Кодексом, може бути застосовано один або декілька засобів безпеки, незалежно від призначення покарання.

2. Засоби безпеки застосовуються судом з урахуванням кримінально-правової кваліфікації вчиненого нею діяння, відомостей про особу, та відповідно до правил, передбачених статтями цього Розділу.

Стаття 3.6.3. Примусова психіатрична допомога

1. Видами примусової психіатричної допомоги є:

- а) надання амбулаторної психіатричної допомоги;
- б) поміщення до закладу з наданням стаціонарної психіатричної допомоги осіб, вказаних у пунктах (а) та (б) частини 1 статті 3.6.4 цього Кодексу.

2. Під час визначення виду примусової психіатричної допомоги особі, яка вчинила протиправне діяння, суд, крім відомостей, зазначених у частині 2 статті 3.6.2 цього Кодексу, враховує:

- а) її психічний стан і
- б) вірогідність вчинення нею нового протиправного діяння.

3. Зміст примусової психіатричної допомоги та тривалість її надання судом

не визначаються.

Стаття 3.6.4. Застосування примусової психіатричної допомоги

1. Примусова психіатрична допомога може бути застосована до особи, яка:

- а) визнана неосудною,
- б) після вчинення кримінального правопорушення через наявний в неї психічний розлад не здатна відбувати покарання або
- в) визнана судом обмежено осудною.

2. Строк, протягом якого особа була поміщена до закладу з надання стаціонарної психіатричної допомоги відповідно до пункту (б) частини 1 статті 3.6.3 цього Кодексу, зараховується у строк призначеного покарання із розрахунку один день перебування у закладі з надання стаціонарної психіатричної допомоги за один день ув'язнення на певний строк чи арешту.

Стаття 3.6.5. Обмежувальні засоби

1. Обмежувальні засоби полягають у забороні вчинення особою певних дій, а також у обмеженні її прав та свобод з метою забезпечення суспільства від зловживання ними.

2. Судом можуть застосовані такі обмежувальні засоби:

а) заборона перебувати у визначених місцях (зокрема в місці спільного проживання з потерпілою особою, її близькою особою або з дитиною, яка була свідком чи співучасником кримінального правопорушення, або якщо кримінальне правопорушення було вчинене з використанням дитини);

б) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, у якому потерпіла особа або її близька особа, свідок чи співучасник кримінального правопорушення може постійно чи тимчасово перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням або з інших причин;

в) заборона переслідувати потерпілу особу або її близьких, що включає фізичне слідування за ними, стеження або доведення до них факту, що за ними стежать чи будуть стежити;

г) заборона особисто, через третіх осіб чи засоби зв'язку спілкуватися з потерпілою особою, її близькою особою або з особою, яка була свідком чи співучасником кримінального правопорушення;

д) заборона відвідувати спортивні та розважальні заходи з покладенням обов'язку перебувати під час їх проведення у певному місці або без такого;

е) заборона здійснювати діяння щодо предметів, обіг яких обмежений або діяльність з використанням яких є джерелом підвищеної небезпеки;

є) обмеження права обіймати певні посади;

ж) обмеження права здійснювати певні види діяльності;

з) обмеження права керувати певними видами транспортних чи інших засобів, які здатні заподіяти шкоду;

и) обмеження права брати участь у виборах або референдумі;

і) обмеження іноземця або особи без громадянства, яка постійно не проживає в Україні, права перебування на її території .

3. Обмежувальний засіб, передбачений пунктами (а)–(є) частини 2 цієї статті, застосовується на строк:

- а) за проступок – від 2 до 6 місяців;
- б) за злочин – від 6 місяців до 2 років.

4. Обмежувальний засіб, передбачений пунктами (є)–(і) частини 2 цієї статті, застосовується на строк:

- а) за проступок – від 6 місяців до 2 років;
- б) за злочин вперше – від 2 до 5 років;
- в) щодо особи, до якої він вже застосовувався, – від 5 до 15 років;
- г) щодо особи, до якої він двічі застосовувався, – від 15 до 25 років, а у випадку вчинення такою особою злочину 5-10 ступеня, що спричинив смерть людини, – довічно.

Стаття 3.6.6. Застосування обмежувальних засобів

1. Суд може застосувати один чи декілька обмежувальних засобів, передбачених частиною 2 статті 3.6.5 цього Кодексу.

2. Строк обмежувальних засобів обчислюється з дня набрання вироком суду законної сили у разі:

- а) призначення особі покарання у виді грошового стягнення, безоплатних робіт (статті 3.1.7 і 3.1.8 цього Кодексу) чи штрафу (стаття 3.1.3 цього Кодексу) або
- б) невиконання під умовою призначеного ув'язнення на певний строк (стаття 3.3.4 цього Кодексу).

3. У разі призначення особі покарання у виді обмеження свободи пересування чи арешту, ув'язнення на певний строк або довічного ув'язнення обмежувальні засоби поширюються на весь час відбування цього покарання і, крім цього, на строк, визначений судом відповідно до частин 3 або 4 статті 3.6.5 цього Кодексу. Строк обмежувальних засобів у такому разі обчислюється з моменту закінчення відбування обмеження свободи пересування чи арешту, ув'язнення на певний строк або зупинення під умовою виконання довічного ув'язнення.

4. Контроль за поведінкою осіб, до яких застосовано обмежувальні засоби, здійснює орган пробації.

Стаття 3.6.7. Оприлюднення інформації про засудження особи

1. Оприлюднення інформації є засобом безпеки, що полягає у розміщенні інформації про особу, яка засуджена за вчинення умисного злочину, у:

- а) засобах масової інформації, визначених судом, і
- б) Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили злочини, передбачені статтями ____.

2. У разі оприлюднення інформації про засудження особи не допускається розміщення відомостей про персональні дані інших учасників кримінального провадження.

Розділ 3.7. РЕСТИТУЦІЯ ТА КОМПЕНСАЦІЯ

Стаття 3.7.1. Реституція та компенсація

1. Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, внаслідок якого порушене особисте право потерпілої особи та/або завдана шкода потерпілій особі, територіальній громаді, державі, зобов'язана здійснити реституцію та/або компенсацію.

2. Реституцією є:

а) поновлення порушеного особистого права потерпілої особи,

б) повернення потерпілій особі (цивільному позивачу) протиправно здобутого майна, або

в) за згодою потерпілої особи (цивільного позивача) надання рівноцінного майна замість протиправно здобутого, знищеного чи пошкодженого майна, відновлення майна у натуральному вигляді чи відновлення властивостей пошкодженого майна.

3. Компенсацією є грошове відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди у повному обсязі.

4. Добровільне здійснення особою реституції та/або компенсації враховується відповідно до положень цього Кодексу під час визначення засобів кримінальної відповідальності.

5. Якщо особа до моменту постановлення вироку не здійснила реституцію та/або компенсацію, суд зобов'язує її відшкодувати (компенсувати) завдану кримінальним правопорушенням шкоду у півторакратному розмірі, а у разі вчинення корисливого кримінального правопорушення – у двократному розмірі.

6. У разі неможливості здійснення компенсації щодо особи, визнаної винною у вчиненні умисного насильницького кримінального правопорушення, завдана шкода компенсується державою за рахунок Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим у випадках та в порядку, передбачених законом.

Розділ 3.8. КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ТА ВИЛУЧЕННЯ РЕЧІ

Стаття 3.8.1. Конфіскація майна

1. Конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному вилученні на користь Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим, грошей, майнових прав та іншого майна, яке належить засудженій особі на праві власності.

2. Конфіскація застосовується щодо майна, яке:

а) є предметом кримінального правопорушення або доходом від такого предмета,

б) підшукане, пристосоване, використане як знаряддя або засіб вчинення кримінального правопорушення чи для схилення особи до його вчинення,

в) використовувалося для фінансування чи матеріального забезпечення вчинення кримінального правопорушення, або

г) використовувалося як винагорода за вчинення кримінального правопорушення.

3. Конфіскація не застосовується щодо майна, яке:

- а) підлягає поверненню власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про його незаконне використання, або
- б) не може бути стягнене за виконавчими документами, крім знаряддя та засобу вчинення кримінального правопорушення.

4. Конфіскація майна застосовується у випадках засудження особи за умисне кримінальне правопорушення як з призначенням покарання, так і зі звільненням від покарання.

Стаття 3.8.2. Конфіскація еквіваленту майна

1. Якщо майно, зазначене у частині 2 статті 3.8.1 цього Кодексу, було повністю або частково перетворене в інше майно, то конфіскації підлягають:

- а) перетворене майно та
- б) доходи від перетвореного майна.

2. Конфіскації підлягає грошова сума, що відповідає вартості майна на момент постановлення вироку суду, якщо майно, зазначене у частині 2 статті 3.8.1 цього Кодексу:

- а) використане,
- б) відчужене,
- в) неможливо виділити з набутого законним шляхом майна, або
- г) втрачене, зіпсоване чи з інших причин його конфіскація є неможливою.

3. Конфіскація еквіваленту майна застосовується у випадках, передбачених частиною 4 статті 3.8.1 цього Кодексу.

Стаття 3.8.3. Вилучення речі

1. Вилучення речі полягає у безоплатному відчуженні на користь Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим, речі, яка не належить засудженій особі на праві власності, у тому числі речі, вилученої з цивільного обороту.

2. Вилучення застосовується щодо речі, якій властиві ознаки майна, перелічені в частині 2 статті 3.8.1 цього Кодексу, а також речі, яка була одержана внаслідок вчинення кримінального правопорушення або є доходом від такої речі.

3. Вилучення не застосовується щодо речі, яка:

- а) була предметом кримінального правопорушення або одержана внаслідок його вчинення і підлягає поверненню потерпілій особі або іншому власнику (законному володільцю), або
- б) підлягає поверненню власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про її незаконне використання.

4. Вилучення речі застосовується у випадках, передбачених частиною 4 статті 3.8.1 цього Кодексу.

Стаття 3.8.4. Особливі випадки конфіскації майна і вилучення речі

1. У випадках, визначених статтями 3.8.1–3.8.3 цього Кодексу, конфіскація майна, конфіскація еквіваленту майна і вилучення речі можуть бути застосовані щодо майна або речі, пов'язаних із вчиненням неосудною особою чи особою, яка не досягла віку, встановленого статтею 2.2.6 цього Кодексу, протиправного

діяння, передбаченого цим Кодексом.

2. Майно або річ, передбачені частиною 2 статті 3.8.1, частинами 1 і 2 статті 3.8.2, частиною 2 статті 3.8.3 цього Кодексу, які перебувають у третьої особи (в тому числі у банків або інших фінансових установ), підлягають:

а) поверненню власнику (законному володільцю) – якщо третя особа отримала їх безпосередньої від особи, яка вчинила кримінальне правопорушення чи інше протиправне діяння, передбачене цим Кодексом, або

б) конфіскації чи вилученню – якщо третя особа отримала їх від іншої особи відплатно, однак знала чи повинна була і могла знати, що такі майно або річ відповідають ознакам, визначеним у частині 2 статті 3.8.1, частинах 1 і 2 статті 3.8.2, частині 2 статті 3.8.3 цього Кодексу;

в) конфіскації чи вилученню – якщо третя особа отримала їх від іншої особи безоплатно.

3. У разі вчинення кримінального правопорушення або іншого протиправного діяння, передбаченого цим Кодексом, коли майно або річ використовувались як засіб підкупу, вони підлягають поверненню власнику (законному володільцю), якщо:

а) мало місце вимагання неправомірної вигоди;

б) особа виконала умови, передбачені частиною 8 статті 3.3.2 цього Кодексу.

Розділ 3.9. СУДИМІСТЬ

Стаття 3.9.1. Поняття і значення судимості

1. Судимість – це правовий статус, в якому перебуває особа, засуджена за вчинення кримінального правопорушення, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду, протягом:

а) строку виконання покарання та інших кримінально-правових засобів, застосованих щодо неї, – до погашення судимості;

б) одного року – у разі звільнення від покарання та незастосування інших кримінально-правових засобів;

в) строку дії загальноправових обмежень – до зняття судимості.

2. Судимість має кримінально-правове значення у випадках, передбачених цим Кодексом, а також загальноправове значення у випадках, передбачених іншими законами України.

Стаття 3.9.2. Погашення судимості

1. Погашення судимості означає припинення застосування державою покарання, пробації, засобів безпеки, реституції чи компенсації, конфіскації майна чи вилучення речі, покладених на особу у зв'язку із її засудженням за кримінальне правопорушення.

2. Судимість погашається з дня закінчення виконання усіх застосованих до особи кримінально-правових засобів, зазначених в частині 1 цієї статті.

3. До особи, яка вчинила нове кримінальне правопорушення, у разі погашення судимості не застосовуються положення щодо рецидиву (пункт (н) частини 1 статті 2.1.9 цього Кодексу).

4. Після погашення судимості і до її зняття залишаються загальноправові обмеження, покладені на особу у зв'язку із її засудженням.

Стаття 3.9.3. Зняття судимості

1. Зняття судимості означає скасування судом щодо особи загальноправових обмежень, які вона мала у зв'язку із її засудженням за кримінальне правопорушення.

2. Зняття судимості здійснюється за клопотанням засудженої особи та за сукупності таких умов:

а) після погашення судимості сплив строк, який відповідає тривалості фактично відбутого ув'язнення, щодо особи, засудженої до штрафу – 2 роки, а щодо особи, засудженої за проступок – один рік;

б) особа не вчинила протягом цього строку іншого умисного кримінального правопорушення.

Розділ 3.10. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЩОДО ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ У НЕПОВНОЛІТНЬОМУ АБО МОЛОДОМУ ВІЦІ

Стаття 3.10.1. Вікова неосудність та вікова обмежена осудність

1. Неповнолітня особа, яка під час вчинення протиправного діяння досягла віку, встановленого статтею 2.2.6 цього Кодексу, але має затримку психічного розвитку, пов'язану з педагогічною чи соціальною занедбаністю, і внаслідок цього не здатна усвідомлювати значення свого діяння або керувати ним, визнається неосудною (вікова неосудність).

2. Неповнолітня особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення досягла віку, встановленого статтею 2.2.6 цього Кодексу, але має затримку психічного розвитку, пов'язану з педагогічною чи соціальною занедбаністю, і внаслідок цього не здатна повною мірою усвідомлювати значення свого діяння або керувати ним, визнається обмежено осудною (вікова обмежена осудність).

Стаття 3.10.2. Застосування кримінально-правових засобів щодо неповнолітньої або молоді особи

1. Кримінально-правові засоби щодо неповнолітньої або молоді особи застосовуються з урахуванням:

- а) віку такої особи,
- б) рівня її інтелектуального розвитку,
- в) умов життя і виховання та
- г) впливу на неповнолітню особу дорослих.

Стаття 3.10.3. Покарання щодо неповнолітньої або молоді особи

1. Штраф і грошове стягнення застосовуються до неповнолітньої або молоді особи, якщо вона має самостійний дохід або власне майно, на яке може бути звернене стягнення.

2. Арешт не може бути призначений особі віком до 16 років.
3. Ув'язнення на певний строк призначається особі, яка вчинила злочин у віці до 18 років:
 - а) в межах санкції за злочин, на один ступінь нижчий, ніж дорослій особі;
 - б) за злочини 9 і 10 ступенів або за сукупністю злочинів чи сукупністю віроків за злочини, – на строк не більше 20 років.
4. Довічне ув'язнення не призначається особі, яка вчинила злочин у віці до 21 року.

Стаття 3.10.4. Відстрочення виконання ув'язнення на певний строк неповнолітній особі

1. Щодо особи, яка вчинила злочин у віці до 18 років, суд ухвалює рішення про невиконання під умовою призначення ув'язнення на певний строк, крім випадків, коли мета покарання може бути досягнута лише шляхом виконання такого ув'язнення.

2. У разі невиконання під умовою призначення ув'язнення на певний строк застосовується хоча б один наглядовий засіб пробації, а також можуть застосовуватися контрольні та реінтеграційні засоби, передбачені статтею 3.4.2 цього Кодексу.

Стаття 3.10.5. Зупинення виконання під умовою ув'язнення на певний строк щодо особи, яка вчинила злочин у неповнолітньому або молодому віці

1. Зупинення виконання під умовою ув'язнення на певний строк щодо особи, яка вчинила злочин у неповнолітньому або молодому віці та не має високого ризику вчинення злочину, здійснюється після фактичного відбуття нею:

- а) однієї третини строку ув'язнення, призначеного за злочин 1-4 ступеня;
- б) половини строку ув'язнення, призначеного за умисний злочин 5-6 ступеня;
- в) двох третин строку ув'язнення, призначеного за злочин 7-10 ступеня або злочин, вчинений під час пробації.

Розділ 3.11. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Стаття 3.11.1. Підстава застосування до юридичної особи кримінально-правових засобів

1. Підставою застосування до юридичної особи кримінально-правових засобів є:

а) вчинення умисного злочину, передбаченого цим Кодексом, уповноваженою особою юридичної особи від імені юридичної особи та в її інтересах або інтересах її асоційованої особи;

б) вчинення, внаслідок неналежного контролю з боку уповноваженої особи юридичної особи, підконтрольною їй особою будь-якого зі злочинів, передбачених статтями [152](#), [153](#), [155](#), [156](#), [169](#), [301](#), [303](#), якщо злочин вчинено щодо дитини, а також [частинами 2-4 статті 159-1](#), [статтями 191](#), [206-2](#), [209](#), [306](#), [354](#), [364](#), [368](#),

368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2, 369-3, 388, статтями 148, 149, 358, 150, 150-1, 176, 177, 229, частиною 3 статті 190, статтями 301, 358, 361, 361-1, 361-2, 362, 363, 363-1, 305, 358, 321-1, 321-2 цього Кодексу.

2. Уповноваженою особою юридичної особи є суб'єкт злочину, який:

а) відповідно до закону, установчих документів юридичної особи, спеціального повноваження, договору чи рішення суду представляє юридичну особу чи приймає рішення від її імені,

б) є кінцевим бенефіціарним власником (контролером) цієї юридичної особи, або

в) є службовою особою, яка здійснює контроль у межах цієї юридичної особи.

3. Злочин визнається вчиненим в інтересах юридичної особи, якщо цей злочин:

а) створив умови для отримання юридичною особою неправомірної вигоди або призвів до набуття такої вигоди,

б) створив умови для реалізації нематеріального інтересу юридичної особи або призвів до його реалізації, або

в) був спрямований на її ухилення від юридичної відповідальності.

4. Застосування кримінально-правового засобу до юридичної особи не виключає кримінальної відповідальності уповноваженої особи за вчинення нею злочину, передбаченого частиною 1 цієї статті.

5. Кримінально-правові засоби до юридичної особи не застосовуються, якщо потерпілою особою від злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, є тільки ця юридична особа.

Стаття 3.11.2. Юридичні особи, до яких застосовуються кримінально-правові засоби

1. Кримінально-правові засоби у випадках, передбачених статтею 3.11.1 цього Кодексу, можуть бути застосовані судом до юридичних осіб, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та організацій, створених ними у встановленому законом порядку, що фінансуються за рахунок відповідного державного чи місцевого бюджету, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій.

2. Кримінально-правові засоби можуть бути застосовані судом до будь-якої юридичної особи у випадках вчинення уповноваженою особою цієї юридичної особи злочину, передбаченого статтями ___ (ПЕРЕЛІК злочинів: ПРОТИ ОСНОВ НАЦ БЕЗПЕКИ + ТЕРОРИСТИЧНІ) цього Кодексу.

Стаття 3.11.3. Види стягнень та інших кримінально-правових засобів, що застосовуються до юридичних осіб

1. До юридичної особи суд може застосувати такі стягнення:

а) штраф або

б) ліквідація юридичної особи з конфіскацією її майна.

2. Додатково до штрафу або замість нього до юридичної особи суд може

застосувати такі інші кримінально-правові засоби:

- а) заборона підтримки за рахунок публічних фінансів;
- б) заборона здійснення певної діяльності.

3. При застосуванні кримінально-правового засобу юридична особа зобов'язана здійснити реституцію чи компенсацію у повному обсязі.

4. При визначенні виду і розміру кримінально-правового засобу, що застосовується до юридичної особи, враховуються такі обставини:

- а) ступінь тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою;
- б) характер та тривалість злочинної діяльності уповноваженої особи;
- в) розмір і характер вигоди, отриманої юридичною особою або її асоційованою особою в результаті злочину, вчиненого уповноваженою особою;
- г) сприяння уповноваженою особою або працівником юридичної особи у розкритті злочину, викритті його учасників, розшуку і знаходженні майна, отриманого в результаті злочину, вчиненого уповноваженою особою;
- д) добровільне здійснення реституції та компенсації;
- е) майновий стан юридичної особи;
- є) застосування раніше кримінально-правових засобів щодо юридичної особи;
- ж) заняття юридичною особою благодійністю чи іншою суспільно корисною діяльністю.

5. З моменту винесення судом рішення про застосування кримінально-правового засобу щодо юридичної особи і до його повного виконання або скасування (звільнення від застосування) забороняються реорганізація юридичної особи та її ліквідація за рішенням засновників (учасників) або органу, уповноваженого статутом юридичної особи. Якщо юридична особа реорганізована до винесення судом рішення про застосування кримінально-правового засобу, то цей засіб застосовується до правонаступника юридичної особи.

Стаття 3.11.4. Штраф, що накладається на юридичну особу

1. Штраф – це примусове грошове стягнення, що підлягає сплаті юридичною особою на підставі судового рішення і утримується на користь Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим, у розмірі, встановленому цим Кодексом.

2. Суд призначає штраф у двократному розмірі незаконно одержаної неправомірної вигоди.

3. Якщо неправомірну вигоду не було одержано або її розмір неможливо обчислити, суд, залежно від ступеня тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, призначає штраф у разі вчинення злочину:

- а) 1 ступеня – у розмірі від 500 до 1000 розрахункових одиниць;
- б) 2 ступеня – у розмірі від 1000 до 2000 розрахункових одиниць;
- в) 3 ступеня – у розмірі від 2000 до 3000 розрахункових одиниць;
- г) 4 ступеня – у розмірі від 3000 до 6000 розрахункових одиниць;
- д) 5 ступеня – у розмірі від 6000 до 12000 розрахункових одиниць;

- е) 6 ступеня – у розмірі від 12000 до 18000 розрахункових одиниць;
- є) 7 ступеня – у розмірі від 18000 до 24000 розрахункових одиниць;
- ж) 8 ступеня – у розмірі від 24000 до 36000 розрахункових одиниць;
- з) 9 ступеня – у розмірі від 36000 до 48000 розрахункових одиниць;
- и) 10 ступеня – у розмірі від 48000 до 60000 розрахункових одиниць.

Стаття 3.11.5. Ліквідація юридичної особи з конфіскацією її майна

1. Юридична особа підлягає ліквідації у зв'язку із вчиненням її уповноваженою особою від імені юридичної особи та в її інтересах або в інтересах її асоційованої особи злочину, передбаченого статтями ____ (ПЕРЕЛІК злочинів: ПРОТИ ОСНОВ НАЦ БЕЗПЕКИ + ТЕРОРИСТИЧНІ) цього Кодексу.

2. У разі ліквідації юридичної особи застосовується конфіскація майна, яка полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду на користь Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим, грошей, майнових прав та іншого майна, яке перебуває у власності чи фактичному володінні юридичної особи або її асоційованої особи, в інтересах яких було вчинено злочин уповноваженою особою.

3. При ліквідації юридичної особи суд може визнати недійсними угоди, укладені такою юридичною особою у зв'язку зі злочинном, вчиненим від її імені та в її інтересах або в інтересах її асоційованої особи уповноваженою особою.

4. Судом може бути ухвалено рішення про оприлюднення інформації щодо ліквідації юридичної особи.

Стаття 3.11.6. Заборона підтримки юридичної особи за рахунок публічних фінансів

1. Заборона підтримки юридичної особи за рахунок публічних фінансів полягає в анулюванні наданих юридичній особі раніше пільг, субсидій, податкових переваг, квот та преференцій, для одержання яких, за допомогою яких або з використанням яких уповноваженою особою було вчинено злочин від імені та в інтересах юридичної особи або в інтересах її асоційованої особи, та в забороні отримувати нові пільги, субсидії, податкові переваги, квоти та преференції.

2. Заборона підтримки юридичної особи за рахунок публічних фінансів призначається на строк від одного року до трьох років.

Стаття 3.11.7. Заборона здійснення юридичною особою певної діяльності

1. Заборона здійснення юридичною особою певної діяльності може полягати в:

а) анулюванні загального або спеціального дозволу (ліцензії) на провадженні певного виду підприємницької діяльності;

б) забороні укладення певних угод;

в) забороні брати участь у публічних закупівлях;

г) забороні випуску акцій чи інших цінних паперів;

д) забороні заняття визначеним судом видом діяльності.

2. Заборона здійснення юридичною особою певної діяльності застосову-

ється щодо того виду діяльності юридичної особи, при здійсненні якого злочин було вчинено її уповноваженою особою.

3. Заборона здійснення юридичною особою певної діяльності призначається на строк від одного року до трьох років.

Стаття 3.11.8. Застосування до юридичної особи кримінально-правових засобів за вчинення уповноваженою особою двох або більше злочинів

1. У випадку, коли уповноважена особа вчинила два або більше злочинів від імені та в інтересах юридичної особи або в інтересах її асоційованої особи, або внаслідок неналежного контролю з боку уповноваженої особи юридичної особи, суд застосовує до юридичної особи стягнення та інші кримінально-правові засоби за кожний злочин окремо і визначає остаточне стягнення та інші кримінально-правові засоби із урахуванням положень частини 4 статті 3.11.3 цього Кодексу шляхом:

а) поглинання інших кримінально-правових засобів – якщо у зв'язку із вчиненням хоча б одного злочину призначена ліквідація;

б) повного або часткового складання стягнень у виді штрафу;

в) повного складання інших кримінально-правових засобів.

2. При застосуванні до юридичної особи кримінально-правових засобів за злочин, вчинений уповноваженою особою, за наявності невиконаного призначеного раніше кримінально-правового засобу, кожний з них виконується самостійно, крім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно зі статтею 3.11.5 цього Кодексу.

Стаття 3.11.9. Наслідки відмови від застосування покарання щодо уповноваженої особи, яка вчинила злочин від імені та в інтересах юридичної особи

1. Відмова від застосування покарання до уповноваженої особи не тягне за собою відмови від застосування кримінально-правових засобів щодо юридичної особи, від імені та в інтересах якої або в інтересах асоційованої особи якої, або внаслідок неналежного контролю з боку уповноваженої особи якої вчинено злочин, за винятком відмови від призначення покарання уповноваженій особі у зв'язку із закінченням строків давності вчиненого злочину.

Відобразити у Прикінцевих та перехідних положеннях КК.

Політико-правове рішення

1. З метою забезпечення своєчасного й ефективного захисту прав людини – прискореного вирішення питань, пов'язаних з агресією Російської Федерації проти України (щодо повернення на Батьківщину осіб, які утримуються чи притягуються до кримінальної відповідальності або засуджені на території держави-агресора; повернення таких осіб з тимчасово окупованої території України), Президент України може ухвалювати політико-правове рішення як винятковий кримінально-правовий засіб.

2. Політико-правове рішення має своїм завданням правове забезпечення процедури обміну осіб, які:

1) утримуються чи притягуються до кримінальної відповідальності або засуджені на території держави-агресора;

2) утримуються чи притягуються до кримінальної відповідальності або засуджені на тимчасово окупованій території України, – на осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності на території України (зокрема осіб, яких було затримано або заарештовано), – до ухвалення українським судом вироку чи іншого остаточного рішення у справі про вчинене ними суспільно небезпечне діяння, передбачене цим Кодексом.

3. Положення цієї статті поширюються на іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах захищали незалежність і територіальну цілісність України, зокрема брали участь в антитерористичній операції (АТО) або операції об'єднаних сил (ООС).

4. Про ухвалення політико-правового рішення Президент України видає указ, яким передбачається обмін осіб, зазначених у частинах другій і третій цієї статті.

5. Політико-правове рішення є тимчасовим кримінально-правовим засобом. Норми, що його регулюють, підлягають скасуванню після відновлення територіальної цілісності України та втрати актуальності проблеми обміну зазначених осіб.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Книга 4.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Розділ 4.1. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Стаття 4.1.1. Ознаки складу злочину, які знижують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

Ознаками складу злочину, які знижують на три ступеня тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, визнаються:

а) вчинення жінкою діяння, що призвело до переривання її вагітності і смерті плоду людини після початку 22 тижня вагітності;

б) обумовлений пологами особливий психофізіологічний стан, у якому перебувала мати, яка вчинила вбивство своєї дитини під час пологів або відразу після пологів.

Стаття 4.1.2. Заподіяння смерті плоду людини

Особа, яка заподіяла смерть плоду людини після початку 22 тижня вагітності, –

вчинила злочин 7 ступеня.

Стаття 4.1.3. Заподіяння смерті плоду людини з необережності

Особа, яка заподіяла смерть плоду людини після початку 22 тижня вагітності з необережності, –

вчинила злочин 5 ступеня.

Примітка. Не підлягає кримінальній відповідальності жінка, яка вчинила діяння, передбачене цією статтею, яке призвело до переривання її вагітності та загибелі плоду людини.

Стаття 4.1.4. Залишення в небезпеці

Особа, яка завідомо залишила без допомоги іншу особу, життю якої загрожує реальна небезпека і яка позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через уразливий стан, якщо особа, яка залишила без допомоги:

а) була зобов'язана піклуватися про цю особу і мала змогу надати їй допомогу або

б) сама поставила потерпілу особу в небезпечний для життя стан, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття __. Створення загрози життю чи здоров'ю іншої людини

Особа, яка:

а) створила або

б) не відвернула реальну загрозу життю чи тяжкої шкоди здоров'ю іншої людини, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Розділ 4.2. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Стаття 4.2.1. Роз'яснення термінів

У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) тяжке ушкодження плоду людини – ушкодження, заподіяне під час внутрішньоутробного розвитку, що спричинило тяжку шкоду здоров'ю, яка встановлюється після народження дитини.

Стаття 4.2.2. Ознака складу злочину, яка знижує тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом

Ознакою складу злочину, яка знижує на два ступеня тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнається:

а) штучне переривання вагітності, вчинене за добровільною згодою вагітної жінки.

Стаття 4.2.3. Ознака складу злочину, яка підвищує тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

Ознакою складу злочину, яка підвищує на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, визнається вчинення злочину:

а) з метою залякування потерпілої особи або близької їй особи.

Стаття 4.2.4. Заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю

Особа, яка заподіяла тяжку шкоду здоров'ю іншої особи,–
вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.2.5. Заподіяння значної шкоди здоров'ю
Особа, яка заподіяла значну шкоду здоров'ю іншої особи,–
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.2.6. Заподіяння істотної шкоди здоров'ю
Особа, яка заподіяла істотну шкоду здоров'ю іншої особи,–
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.2.7. Заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю з необережності
Особа, яка необережно заподіяла тяжку шкоду здоров'ю іншої особи,–
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.2.8. Тяжке ушкодження плоду людини
Особа, яка заподіяла тяжке ушкодження плоду людини,–
вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.2.9. Тяжке ушкодження плоду людини з необережності
Особа, яка заподіяла тяжке ушкодження плоду людини з необережності,–
вчинила злочин 3 ступеня.

Примітка. Не підлягає кримінальній відповідальності матір, яка вчинила діяння, передбачене цією статтею, яке призвело до заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю її новонародженої дитини.

Стаття 4.2.10. Незаконне переривання вагітності

Особа, яка здійснила за добровільною згодою вагітної жінки операцію або процедуру штучного переривання її вагітності, якщо ця особа:

- а) не має права на проведення такої операції або процедури,
- б) здійснила її поза межами закладу охорони здоров'я, якому надане право на проведення такої операції або процедури, або
- в) здійснила переривання вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів за відсутності передбаченої законодавством підстави, що дозволяє штучне переривання вагітності цього терміну,–
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.2.11. Штучне переривання вагітності внаслідок примушування або обману

Особа, яка:

- а) шляхом насильства чи погрози примусила вагітну жінку до штучного переривання вагітності або

б) повідомила вагітній жінці завідомо неправдиві відомості, якщо внаслідок цього було здійснено штучне переривання її вагітності,– вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.2.12. Стерилізація особи внаслідок примушування або обману
Особа, яка:

а) шляхом насильства чи погрози примусила іншу особу до стерилізації або
б) повідомила їй завідомо неправдиві відомості, якщо внаслідок цього було здійснено стерилізацію,– вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.2.13. Зараження вірусом імунодефіциту людини

Особа, яка заразила іншу особу вірусом імунодефіциту людини, знаючи, що вона є носієм цього вірусу,– вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.2.14. Зараження венеричною хворобою

Особа, яка заразила іншу особу венеричною хворобою, знаючи про наявність у неї цієї хвороби,– вчинила злочин 1 ступеня.

Розділ 4.4. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВОЛІ ЛЮДИНИ

Стаття 4.4.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) представник держави – службова особа або особа, яка діє з дозволу, за підтримки чи за згодою держави;

2) представник іноземної держави – особа, яка:

а) діє як державний службовець іноземної держави,

б) проходить військову службу у збройних силах, органах поліції, органах державної безпеки, розвідувальних органах,

в) займає посаду в зазначених або будь-яких інших державних органах чи органах місцевого самоврядування іноземної держави, утворених відповідно до її законодавства,

г) діє за наказом осіб, перелічених у пунктах (а)–(в) цього пункту примітки,

д) є представником іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд чи груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих чи фінансованих Російською Федерацією,

е) є представником окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку становлять її державні органи чи інші структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, або

є) є представником підконтрольних Російській Федерації самопроголоше-

них органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

Стаття 4.4.2. Ознаки складу злочину, які знижують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

Ознакою складу злочину, яка знижує на два ступеня тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнається:

а) добровільне звільнення людини протягом дванадцяти годин з моменту протиправного позбавлення її волі, якщо до неї не застосовувалось катування і не заподіяно шкоду її здоров'ю.

Стаття 4.4.3. Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнаються:

- а) утримання людини, незаконно позбавленої волі, понад сім діб;
- б) поміщення людини, незаконно позбавленої волі, у шкідливі для здоров'я умови;
- в) заподіяння насильства щодо викраденої чи незаконно позбавленої волі особи.

Стаття 4.4.4. Протиправне позбавлення волі людини

Особа, яка:

- а) без передбачених законом підстав затримала чи заарештувала людину,
- б) помістила завідомо психічно здорову людину в заклад з надання психіатричної допомоги,
- в) викрала людину або
- г) протиправно позбавила її волі в будь-якій іншій формі, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.5. Насильницьке зникнення

Представник держави, в тому числі іноземної, який приховав:

- а) факт вчинення злочину, передбаченого статтею 4.4.4. цього Кодексу,
- б) відомості про долю людини, протиправно позбавленої волі, або
- в) місце її перебування, – вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.6. Потурання насильницькому зникненню

Представник держави, у тому числі іноземної, якому стало відомо про вчинення підконтрольною йому особою злочину, передбаченого статтею 4.4.4. цього Кодексу, та який не вжив заходів для припинення цього злочину або не повідомив органи правопорядку України про цей злочин, –

вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.7. Торгівля людиною

Особа, яка вчинила торгівлю людиною, а саме:

- а) завербувала,
 - б) перемістила,
 - в) передала,
 - г) приховала або
 - д) одержала людину,–
- якщо це діяння було здійснене шляхом:
- i) насильства,
 - ii) примушування,
 - iii) обману чи зловживання довірою,
 - iv) використання уразливого стану людини або
 - v) підкупу третьої особи, яка контролює людину,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.8. Торгівля неповнолітньою людиною

Особа, яка вчинила торгівлю неповнолітньою людиною, незалежно від способу вчинення діяння,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.9. Примушування

Особа, яка із застосуванням погрози щодо потерпілої особи чи її близької особи примусила іншу людину вчинити чи не вчинювати певну дію,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.10. Експлуатація людини

Особа, яка примусила іншу людину до:

- а) сексуальних дій у будь-якій формі (сексуальна експлуатація),
- б) участі в порнобізнесі,
- в) праці чи надання послуг без оплати або з оплатою, яка явно не відповідає інтенсивності і характеру праці чи надання послуг,
- г) підкорення рабству або звичаям, подібних до рабства,
- д) підневільного стану,
- е) перебування у борговій кабалі,
- є) надання згоди на вилучення в неї органів,
- ж) надання згоди на проведення над нею дослідів,
- з) її усиновлення (удочеріння) з метою наживи,
- и) запліднення,
- і) переривання вагітності,

- і) зайняття жебрацтвом,
 - й) злочинної діяльності, або
 - к) участі у збройному конфлікті,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.11. Примушування до шлюбу

Особа, яка примусила іншу особу до:

- а) вступу в шлюб чи співжиття без укладання шлюбу,
 - б) продовження примусово укладеного шлюбу чи співжиття без укладання шлюбу, або
 - в) переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, для вступу в шлюб чи співжиття без укладання шлюбу або продовження такого шлюбу чи співжиття,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.4.12. Примушування як умова звільнення заручника

Особа, яка примусила орган державної влади, орган місцевого самоврядування, міжнародну організацію чи представництво іноземної держави, фізичну чи юридичну особу вчинити дію або утриматися від вчинення дії як умови звільнення заручника,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Розділ 4.5. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ, СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА СТАТЕВОЇ МОРАЛЬНОСТІ

Стаття 4.5.1. Роз'яснення термінів

1. У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) сексуальне проникнення – вагінальне, оральне або анальне проникнення сексуального характеру будь-якою частиною тіла або будь-яким предметом в тіло іншої людини;

2) добровільна згода – виражена зовні воля особи на вчинення щодо неї певного діяння, передбаченого цим Розділом, що сформована при повному і точному усвідомленні нею фактичних обставин і соціальної значимості цього діяння, без застосування до неї насильства чи погрози і при наявності у особи реальної можливості у будь-який момент відмовитися від вчинення щодо неї такого діяння. Згода, надана малолітньою особою, не вважається добровільною згодою.

Стаття 4.5.2. Зґвалтування

Особа, яка здійснила сексуальне проникнення без добровільної згоди потерпілої особи,–

вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.5.3. Дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним про-

никненням

Особа, яка здійснила без добровільної згоди потерпілої особи дію сексуального характеру, пов'язану з тілесним контактом без сексуального проникнення, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.5.4. Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років

Повнолітня особа, яка за добровільною згодою потерпілої особи віком від 14 до 16 років здійснила щодо неї дію сексуального характеру, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.5.5. Сутєнерські та інші дії, пов'язані з дитячою проституцією

Особа, яка:

- а) завербувала неповнолітню особу для заняття проституцією,
- б) схилила неповнолітню особу до участі в проституції,
- в) примусила неповнолітню особу до проституції,
- г) отримала прибуток від заняття неповнолітньою особою проституцією, або
- д) вчинила дії сексуального характеру з неповнолітньою особою, яка займається проституцією, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.5.6. Сексуальне примушування

Особа, яка примусила потерпілу особу до дій сексуального характеру з третьою особою, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.5.7. Розбещення особи віком до 16 років

Повнолітня особа, яка схилила особу віком до 16 років до:

- а) спостереження за діями сексуального характеру або
- б) перегляду продукції порнографічного характеру, – вчинила злочин 3 ступеня.

До розділу про злочини проти суспільної моральності (В.О. Навроцький)

Стаття _____. Дії, пов'язані з дитячою порнографією

Особа, яка:

- а) виготовила дитячу порнографію,
- б) пропонувала дитячу порнографію іншій особі,
- в) надала доступ до дитячої порнографії,
- г) придбала дитячу порнографію,
- д) володіє дитячою порнографією або
- е) отримала прибуток від будь-якого з діянь, передбачених пунктами «а»-

«д» цієї статті,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Розділ 4.6. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА ВРАЗЛИВИХ ОСІБ

Стаття 4.6.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

1. У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) економічне насильство – позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів, на які потерпілий має передбачене законом право, або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, примушування до праці або заборона працювати чи навчатися;

2) емоційна залежність – залежність від відносин з людиною-агресором, яка характеризується неможливістю вибору у відносинах, що є руйнівними, поєднаною із нестерпним, відчайдушним страхом самотності;

3) злісне ухилення від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) або непрацездатних батьків – дії чи бездіяльність боржника, спрямовані на невиконання рішення суду, зокрема приховування доходів, зміна місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця, приватного виконавця, які призвели до виникнення заборгованості зі сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за шість місяців відповідних платежів;

4) погіршення якості життя – стан, визначений за будь-якими двома з таких критеріїв:

а) фізичний стан: потерпіла особа втратила звичайну енергійність, у неї виникли неминаюча втома, фізичний дискомфорт, безсоння і нездатність до спокійного відпочинку, залежність від лікування, ліків чи психоактивних речовин;

б) інтелектуальні дисфункції: у потерпілої особи знизилась концентрація уваги, погіршилась пам'ять, виникли негнучкість, некритичність, вузькість мислення тощо;

в) соціальна дезадаптація і дезорієнтація: у потерпілої особи послабились соціальні зв'язки – поступово зникли друзі, інші близькі люди, з якими вона могла б поділитися і від яких одержати допомогу, гранично звузились коло соціальних контактів, відносин і соціальна активність, виникли уразливий стан, нездатність до самостійних рішень і відповідальних дій, посилилась безініціативність в роботі й особистому житті, зменшилась працездатність;

г) економічна недостатність як наслідок економічного насильства;

5) психологічне страждання – емоційна дезадаптація і дезорієнтація, за яких потерпіла особа внаслідок насильства відчуває хронічне почуття провини, депресію, високу тривожність, песимізм, в неї знизилась самооцінка і концентрація, виникли негативні переживання та зникли позитивні емоції або виникли психосоматичні порушення – зміна ваги, алергійні реакції, виразки, непояснені болі, нервово-психічні захворювання (заїкуватість, тики, енурез, енкопрез тощо).

Стаття 4.6.2. Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнається вчинення злочину:

- а) з метою одержання спадщини;
- б) з метою зміни громадянства дитини;
- в) внаслідок якого виникла безпритульність особи;
- г) щодо дитини особою, позбавленою батьківських прав.

Стаття 4.6.3. Домашнє насильство

Особа, яка систематично застосовувала фізичне, психологічне або економічне насильство щодо подружжя чи іншої близької особи, у тому числі колишньої, що призвело до:

- а) фізичного чи психологічного страждання,
 - б) розладу здоров'я,
 - в) втрати працездатності,
 - г) емоційної залежності або
 - д) погіршення якості життя потерпілої особи, –
- вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.4. Використання у жебрацтві

Особа, яка використовувала дитину, особу похилого віку (особу, яка досягла 70-річного віку), особу, що має психічний розлад, або особу з інвалідністю для випрошування грошей, речей чи іншого майна у осіб, які не є для них близькими особами, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.5. Зловживання опікунськими правами

Опікун чи піклувальник, який з корисливого мотиву використав свої права на шкоду підопічної особи, що спричинило істотну майнову шкоду, –

вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.6. Злісне ухилення від утримання члена сім'ї

Особа, яка злісно ухилилась від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання свого члена сім'ї чи колишнього члена сім'ї, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.7. Розголошення таємниці усиновлення

Особа, яка розголосила таємницю усиновлення всупереч волі усиновителя – вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.8. Посередницька або комерційна діяльність щодо дитини

Особа, яка здійснила посередницьку або комерційну діяльність щодо:

- а) усиновлення дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклу-

вання, чи дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, або

б) передання такої дитини під опіку, піклування або на виховання в сім'ю громадян України чи іноземців, – вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.9. Незаконне вивезення дитини із України

Особа, яка незаконно:

а) вивезла дитину із України або

б) залишила її за кордоном, –
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.6.10. Підміна малолітньої дитини

Особа, яка;

а) підмінила чужу малолітню дитину іншою чужою чи своєю дитиною, внаслідок чого була змінена сім'я дитини, або

б) знищила докази походження підміненої дитини, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.6.11. Незаконні діяння щодо чужої дитини

Особа, яка невідкладно:

а) не повідомила орган влади, батьків чи опікунів про знайдену нею підкинуту, загублену або таку, що заблукала, малолітню дитину або

б) не передала цю дитину такому органу чи особі, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Розділ 4.7. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРИВАТНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття 4.7.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

1. У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) конфіденційна інформація про іншу фізичну особу – будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

Стаття 4.7.2. Ознаки складу злочину, які підвищують ступінь тяжкості злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкості злочинів, передбачених цим Розділом, визнається вчинення злочину, передбаченого:

1) статтями 4.7.3 і 4.7.6 цього Кодексу, з використанням спеціальних засо-

бів, призначених для негласного зняття інформації;

2) статтею 4.7.5 цього Кодексу, що спричинило позбавлення людини можливості понад одну добу користуватися своїм житлом;

3) статтями 4.7.7 і 4.7.9 цього Кодексу, щодо журналіста;

4) статтями 4.7.9 і 4.7.10 цього Кодексу, щодо самотнього батька, матері або особи, яка їх замінює і виховує дитину віком до 14 років або дитину з інвалідністю.

Стаття 4.7.3. Незаконні дії щодо інформації про особисте чи сімейне життя

Особа, яка конфіденційну інформацію про особисте чи сімейне життя незаконно:

а) збрала,

б) зберігала,

в) використала або

г) поширила,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Примітка. Не є незаконними діями щодо інформації про особисте чи сімейне життя публічне повідомлення інформації:

а) про особу за її згодою,

б) про вчинення нею кримінального або іншого правопорушення, що підтверджено рішенням суду, крім випадків, коли розголошення цих даних становить кримінальне правопорушення, передбачене статтями ____ цього Кодексу, або

в) в інших випадках, визначених законом, та в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Стаття 4.7.4. Порушення недоторканності житла чи іншого володіння

Особа, яка незаконно, всупереч або з фальсифікацією волі власника чи законного користувача:

а) проникла до житла чи іншого володіння,

б) відмовилася залишити його,

в) перебувала у ньому у заборонений час або

г) отримала доступ до осіб, майна, інших речей чи інформації, які перебувають у такому житлі чи іншому володінні,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.5. Незаконне позбавлення житла

Особа, яка незаконно:

а) виселила із житла іншу фізичну особу або

б) позбавила власника чи законного володільця можливості користуватися житлом,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.7.6. Порушення таємниці кореспонденції

Особа, яка порушила таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.7. Обмеження інформаційних прав людини

Службова особа, яка:

а) заборонила висвітлювати окремі теми, показувати окремих осіб або в інший спосіб встановила цензуру процесу творчості чи результатів творчої діяльності,

б) незаконно обмежила свободу вільного вираження іншою людиною своїх поглядів чи переконань або

в) незаконно обмежила право вільно збирати, зберігати, використовувати чи поширювати інформацію, у тому числі право на вільний доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, або право на її поширення, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.9. Порушення трудових прав викривача

Службова особа, яка незаконно та у зв'язку з повідомленням працівником як викривачем про вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» обмежила трудові права працівника, а саме:

а) звільнила його з роботи чи примусила до звільнення,

б) притягнула до дисциплінарної відповідальності,

в) здійснила переведення чи переміщення,

г) погіршила умови праці,

д) відмовила у призначенні на іншу посаду,

е) зменшила заробітну плату (винагороду),

є) позбавила права пройти перепідготовку,

ж) позбавила права на відпочинок, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.10. Порушення угоди про працю

Службова особа підприємства, установи, організації, фізична особа – підприємець або уповноважена нею особа, яка шляхом примушування, обману чи зловживання довірою порушила угоду про працю, внаслідок чого:

а) працівник виконував роботу, не обумовлену угодою про працю, або

б) праця жінки чи неповнолітньої особи використовувалась на небезпечній для їхнього здоров'я роботі, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.11. Невиплата заробітної плати чи інших установлених законом

виплат

Керівник юридичної особи або фізична особа – підприємець, який безпідставно не виплатив у повному обсязі заробітну плату (винагороду), стипендію, пенсію чи іншу установлену законом виплату особі більш як за два місяці, – вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.12. Обмеження права на отримання загальної середньої освіти
Службова особа, яка незаконно:

- а) відмовила у зарахуванні дитини до закладу загальної середньої освіти або
 - б) відрахувала з такого закладу, –
- вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.13. Порушення права на користування об'єктом права власності народу

Особа, яка створила перешкоду в користуванні громадянином відповідно до закону природним об'єктом права власності народу, – вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.14. Порушення права на підприємницьку діяльність

Особа, яка створила перешкоду в реалізації права людини на не заборонену законом підприємницьку діяльність, – вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.7.15. Порушення права на соціальне забезпечення, що спричинило істотну шкоду

Службова особа, яка незаконно:

- а) відмовила іншій особі у призначенні виплати із фонду державного соціального страхування чи фонду загальнообов'язкового державного пенсійного страхування або
 - б) зменшила розмір виплати із такого фонду, якщо це спричинило істотну майнову шкоду потерпілій особі, –
- вчинила злочин 1 ступеня.

Розділ 4.8. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття 4.8.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

- 1) незаконне утримування релігійної святині – самоправні діяння щодо збереження під своїм контролем предмету або місця релігійного поклоніння чи паломництва вірян, які особа зобов'язана передати релігійній чи іншій організації чи звільнити на її користь згідно з рішенням відповідного державного органу;
- 2) покарання – вплив на особу з метою покарати її за її поведінку.

Стаття 4.8.2. Ознаки складу злочину, які підвищують ступінь тяжкості злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочину, визнаються вчинення злочину:

1) передбаченого статтями 4.8.6 і 4.8.7 цього Кодексу, шляхом обману чи зловживання довірою;

2) передбаченого статтями 4.8.6 і 4.8.7 цього Кодексу, з корисливим мотивом.

Стаття 4.8.3. Застосування жорстокого, нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання

Особа, яка застосувала до людини жорстоке, нелюдське або таке, що принижує її гідність, поводження чи покарання,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Можливо, перенести до Розділу про злочини проти здоров'я населення. Але див. об'єкт посягання!

Стаття 4.8.4. Ненадання медичної допомоги, що спричинило тяжку шкоду здоров'ю особи

Медичний працівник, який не надав медичну допомогу хворому, будучи зобов'язаним згідно із законом надати її, що через необережність спричинило тяжку шкоду здоров'ю особи,–

вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 4.8.5. Ненадання медичної допомоги, що спричинило особливо тяжку шкоду

Медичний працівник, який не надав медичну допомогу хворому, будучи зобов'язаним згідно із законом надати її, що через необережність спричинило особливо тяжку шкоду,–

вчинив злочин 5 ступеня.

Стаття 4.8.6. Незаконне проведення дослідів над людиною

Особа, яка незаконно провела медичний, науковий чи інший дослід щодо людини,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.8.7. Порушення прав донора

Особа, яка порушила встановлений законом порядок здійснення:

а) донорства крові, її компонентів, органів чи інших анатомічних матеріалів або репродуктивних клітин або

б) торгівлі донорською кров'ю, її компонентами, органів чи іншими анатомічними матеріалами або репродуктивними клітинами,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.8.8. Порушення права на свободу світогляду і віросповідання

Особа, яка незаконно порушила свободу іншої особи сповідувати будь-яку релігію, не сповідувати ніякої релігії або вести релігійну діяльність,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 4.8.9. Посягання на права людини під приводом сповідання релігії

Особа, яка організувала групу чи керувала групою, діяльність якої здійснювалася під приводом сповідання релігії і була спрямована на заподіяння шкоди правам чи свободам людини або моральності населення,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.8.10. Захоплення, утримання, зруйнування, пошкодження релігійної споруди чи святині або осквернення релігійної святині

Особа, яка:

- а) захопила релігійну споруду чи святиню,
- б) незаконно утримувала її,
- в) зруйнувала чи пошкодила таку споруду чи святиню, що спричинило істотну майнову шкоду, або

г) осквернила релігійну святиню,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Розділ 4.9. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ТА РЕФЕРЕНДУМНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН

Стаття 4.9.1. Ознаки складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, визнаються вчинення злочину:

1) передбаченого статтями 4.9.2, 4.9.5 цього Кодексу, членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, уповноваженим представником кандидата на пост Президента України, представником партії, представником суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму у Центральній виборчій комісії, уповноваженою особою політичної партії, представником організації політичної партії у виборчій комісії, уповноваженою особою суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом або довіреною особою кандидата;

2) передбаченого статтями 4.9.2–4.9.5 цього Кодексу, що завідомо спричинило:

а) визнання голосування на виборчій дільниці чи дільниці з референдуму недійсним,

б) неможливість проведення підрахунку голосів або встановлення результатів голосування на виборчій дільниці чи дільниці з референдуму,

в) неможливість встановлення підсумків голосування у відповідному виборчому окрузі чи окрузі з референдуму або

г) неможливість встановлення результатів виборів чи референдуму.

Стаття 4.9.2. Перешкоджання здійсненню виборчих прав або референдумного права громадян

Особа, яка шляхом обману чи примушування перешкодила:

а) вільному здійсненню виборцем, учасником референдуму своїх виборчих прав чи права брати участь у референдумі або

б) діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, процесу референдуму, ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена виборчої комісії, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень чи здійсненні своїх прав,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.3. Незаконне втручання у діяльність виборчої комісії, комісії з референдуму

Особа, яка незаконно втрутилася у діяльність виборчої комісії, комісії з референдуму або члена виборчої комісії, комісії з референдуму з метою впливу на їхні дії чи рішення,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.4. Зрив роботи виборчої комісії чи комісії з референдуму

Член виборчої комісії чи комісії з референдуму, який без поважної причини ухилився від виконання своїх обов'язків у роботі відповідної комісії, що завідомо призвело до зриву роботи виборчої комісії, комісії з референдуму під час:

а) проведення голосування,

б) проведення підрахунку голосів на виборчій дільниці чи дільниці з референдуму,

в) встановлення підсумків голосування у відповідному виборчому окрузі чи окрузі з референдуму або

г) встановлення результатів виборів чи референдуму,–

вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.5. Несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців

Особа, яка:

а) подала до органу ведення Державного реєстру виборців неправдиві відомості про виборця,

б) внесла неправдиві відомості до бази даних Державного реєстру виборців або

в) несанкціоновано втрутилась в роботу бази даних Державного реєстру виборців,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.6. Незаконне фінансування політичної партії або передвиборної агітації чи агітації референдуму

Особа, яка незаконно:

- а) здійснила внесок на підтримку політичної партії,
- б) отримала такий внесок,
- в) надала фінансову чи матеріальну підтримку для здійснення передвиборної агітації чи агітації референдуму або
- г) отримала таку підтримку,

якщо розмір внеску чи підтримки або розмір перевищення дозволеного за законом розміру внеску чи підтримки є більшим за сто розрахункових одиниць, – вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.7. Прийняття пропозиції чи обіцянки або одержання неправомірної вигоди суб'єктом виборчого процесу чи процесу референдуму

Виборець, учасник референдуму, член виборчої комісії чи комісії з референдуму, кандидат або офіційний спостерігач, який:

а) прийняв пропозицію чи обіцянку неправомірної вигоди за вчинення або невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним своїх виборчих прав, права на участь у референдумі або права на участь у виборчому процесі чи процесі референдуму, або

б) одержав для себе чи третьої особи таку неправомірну вигоду, – вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 4.9.8. Пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди суб'єкту виборчого процесу чи процесу референдуму

Особа, яка:

а) запропонувала чи пообіцяла неправомірну вигоду за вчинення або невчинення ним будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ним своїх виборчих прав, права на участь у референдумі або права на участь у виборчому процесі чи процесі референдуму, або

б) надала виборцю чи учаснику референдуму, члену виборчої комісії чи комісії з референдуму, кандидату або офіційному спостерігачу таку неправомірну вигоду, –

вчинила злочин 3 ступеня.

ПЕРЕНЕСТИ В РОЗДІЛ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОСТОВІРНОСТІ ДОКУМЕНТІВ (СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ)

Стаття __. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) виборча документація – списки виборців, виборчі бюлетені, постанови,

протоколи, акти виборчих комісій, заяви та подання членів виборчої комісії, суб'єктів виборчого процесу, інші документи, що приймаються (складаються) виборчими комісіями та/або подаються до виборчих комісій під час виборчого процесу та підлягають зберіганню після проведення виборів у державних архівних установах або в Центральній виборчій комісії;

2) документація референдуму – списки учасників референдуму, бюлетені для голосування на референдумі, контрольні талони бюлетенів для голосування на референдумі, постанови, протоколи, акти, заяви та подання членів комісій з референдуму, інші документи, що приймаються (складаються) комісіями з референдуму або подаються до комісій з референдуму під час проведення референдуму, та підлягають зберіганню після проведення референдуму в архівних установах або в Центральній виборчій комісії.

Стаття __ . Незаконне знищення або пошкодження виборчої документації чи документації референдуму

Особа, яка після проведення виборів чи референдуму в архівній установі чи в Центральній виборчій комісії незаконно:

- а) знищила виборчу документацію або документацію референдуму,
 - б) пошкодила або
 - в) приховала її,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття __ . Фальсифікація виборчої документації, документації референдуму

Особа, яка:

- а) включила до виборчої документації чи документації референдуму завідомо недостовірні відомості,
 - б) іншим способом підробила таку документацію,
 - в) незаконно виготовила виборчу документацію чи документацію референдуму,
 - г) зберігала таку підроблену чи незаконно виготовлену документацію або
 - д) використала її,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття __ . Викрадення, знищення, пошкодження або приховування печатки виборчої комісії чи комісії з референдуму, виборчої скриньки, списку виборців чи учасників референдуму або протоколу

Особа, яка викрала, знищила, пошкодила або приховала:

- а) печатку виборчої комісії чи комісії з референдуму,
- б) виборчу скриньку з бюлетенями,
- в) список виборців чи учасників референдуму,
- г) протокол про підрахунок голосів виборців чи учасників референдуму,
- д) протокол про підсумки голосування в межах відповідного виборчого округу на виборах чи референдумі або

е) протокол про результати виборів чи референдуму, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Розділ 4.10. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ РІВНОПРАВНОСТІ ТА ІНШИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Стаття 4.10.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) мирне зібрання – збори, мітинг, похід, демонстрація, конференція, засідання, фестиваль тощо, що проводяться їх учасниками без використання холодної, вогнепальної чи іншої зброї; ексцес одного чи кількох учасників зібрання, що виник попри волю організаторів, не перетворює зібрання у немирне;

2) регіональна належність – належність особи за народженням чи проживанням до регіону – частини території України або території компактного проживання українців за межами України, якій властиві певні історичні, географічні, мовні чи інші особливості.

Стаття 4.10.2. Ознаки складу злочину, які підвищують ступінь тяжкості злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочину, визнаються вчинення злочину:

1) передбаченого статтями 4.10.3–4.10.8 цього Кодексу, що спричинило масові заворушення.

До розділу про злочини проти основ національної безпеки.

Стаття 4.10.3. Незаконне використання військового формування

Службова особа, яка використала військове формування з метою:

- а) обмеження прав і свобод громадян,
- б) повалення конституційного ладу,
- в) усунення органів влади або
- г) перешкоджання діяльності органів влади, –
вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 4.10.3. Розпалювання ворожнечі чи ненависті

Особа, яка:

а) розпалювала чи пропагувала національну, расову або релігійну ворожнечу чи ненависть або ворожнечу чи ненависть за ознакою регіональної належності,

б) принижувала національну честь чи гідність або

в) ображала почуття громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, –

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.10.4. Дискримінація

Особа, яка прямо чи опосередковано за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних або інших переконань, статі, інвалідності чи стану здоров'я, етнічного чи соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками:

- а) обмежила рівне право на доступ до державної служби чи служби в органах місцевого самоврядування,
- б) порушила рівність прав жінки і чоловіка,
- в) обмежила інше конституційне право людини чи громадянина або
- г) встановила для людини прями чи непрями привілеї,–
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.10.5. Незаконне перешкоджання мирному зібранню

Особа, яка незаконно та шляхом насильства чи погроз перешкоджала організації або проведенню мирного зібрання,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.10.6. Порушення права на об'єднання

Особа, яка:

- а) незаконно перешкодила створенню, реєстрації чи діяльності професійної спілки, політичної партії, громадського, професійного чи іншого об'єднання громадян або членству особи в такому об'єднанні, або
- б) примусила особу до вступу в будь-яке об'єднання громадян,–
вчинила злочин 1 ступеня.

Примітка. Не вважається злочином, передбаченим цією статтею, ненасильницьке перешкоджання створенню, реєстрації чи діяльності професійної спілки, політичної партії, громадського, професійного чи іншого об'єднання громадян, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, а також перешкоджання членству особи в такому об'єднанні.

Стаття 4.10.7. Утворення або діяльність заборонених політичних партій та громадських організацій

Особа, яка:

- а) утворила політичну партію чи громадську організацію або
- б) керувала діяльністю політичної партії чи громадської організації, програмні цілі або дії якої спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини чи здоров'я населення,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 4.10.8. Незаконне обмеження прав громадянства чи свободи пересування

Службова особа, яка:

а) позбавила громадянина України громадянства чи права змінити громадянство,

б) вигнала громадянина України за межі України чи видала його іншої державі,

в) позбавила громадянина України права в будь-який час повернутися в Україну або

г) незаконно обмежила свободу пересування, вільний вибір місця проживання чи право вільно залишати територію України,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Книга 5.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА

РОЗДІЛ 5.3. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ПОВОДЖЕННЯ З НЕБЕЗПЕЧНИМИ ПРЕДМЕТАМИ ТА КРИТИЧНО ВАЖЛИВИМИ ОБ'ЄКТАМИ ІНФРАСТРУКТУРИ

Стаття 5.3.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

1. У цьому Розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) автоматична переносна вогнепальна ствольна зброя – переносна вогнепальна ствольна зброя, яка може здійснювати кілька пострілів при одному натисканні на спусковий гачок;

2) гладкоствольна мисливська зброя – вогнепальна зброя, що має гладкий (без нарізів) канал ствола довжиною не менше 450 мм при загальній довжині зброї не менше 800 мм та призначена для здійснення одного пострілу за одне натискання спускового гачка. До такої зброї не відносяться мисливські карабіни, гладкоствольні рушниці зі свердловиною «парадокс» або «сюпра», комбіновані рушниці з одним чи кількома нарізними стволами;

3) травматичний засіб – засіб, призначений для заподіяння несмертельних уражень людині шляхом здійснення пострілу гумовою чи пластиковою кулею, електричного розряду або поширення сильної хімічної речовини, вилучений з цивільного обороту або який є предметом дозвільної системи.

Стаття 5.3.2. Ознаки, які підвищують тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками, які підвищують на один ступінь тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнаються вчинення злочину з:

а) автоматичною переносною вогнепальною ствольною зброєю;

- б) артилерійською ствольною зброєю, ракетами або торпедами;
- в) вибуховими пристроями;
- г) радіоактивними матеріалами.

2. Ознаками, які підвищують на два ступені тяжкість злочину, передбаченого цим Розділом, визнаються вчинення злочину з:

- а) партією переносної вогнепальної ствольної, артилерійської або ракетної зброї чи вибухових пристроїв у кількості 10 чи більше одиниць;
- б) радіоактивними матеріалами у кількості, достатній для того, щоб викликати захворювання хоча б однієї людини на променеву хворобу 2, 3 або 4 ступеня чи достатній для виготовлення ядерного вибухового пристрою.

Стаття 5.3.3. Протиправне діяння зі зброєю, боєприпасами чи вибуховими пристроями

Особа, яка протиправно:

- а) набула,
 - б) передала,
 - в) зберігала,
 - г) перемістила,
 - д) переміщувала через державний кордон України,
 - е) виготовила,
 - є) відремонтувала або
 - ж) переробила зброю, боєприпаси чи вибуховий пристрій (крім діянь з гладкоствольною мисливською зброєю та боєприпасами до неї, холодною та металною зброєю), -
- вчинила злочин 3 ступеня.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МАТЕРІАЛЬНИХ НОСІВ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 5.3.4. Порушення вимог щодо маркування зброї чи вибухівки

Особа, яка на порушення встановлених законодавством вимог щодо маркування вогнепальної зброї чи вибухівки:

- а) знищила,
 - б) видалила або
 - в) фальсифікувала таке маркування, -
- вчинила злочин 3 ступеня

Стаття 5.3.5. Порушення вимог щодо поводження з немаркованою зброєю чи вибухівкою

Особа, яка немарковану зброю чи вибухівку:

- а) виготовила або
- б) переміщувала через державний кордон України, -

вчинила злочин 3 ступеня

Стаття 5.3.4. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами

Особа, яка на порушення встановлених вимог радіаційної безпеки радіоактивні матеріали:

- а) виготовила,
 - б) набула,
 - в) зберігала,
 - г) використала,
 - д) передала,
 - е) перемістила,
 - є) переміщувала через Державний кордон України,
 - ж) видозмінила,
 - з) розпилила або
 - и) знищила,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 5.3.5. Порушення правил поводження з радіоактивними матеріалами

Особа, яка на порушення встановлених вимог радіаційної безпеки радіоактивні матеріали:

- а) зберігала,
 - б) використала,
 - в) передала,
 - г) перемістила,
 - д) видозмінила,
 - е) розпилила або
 - є) знищила,
- якщо це через необережність спричинило радіоактивне забруднення,–
- вчинила злочин 3 ступеня.

ТЕРОРИЗМ

Стаття 5. __. Створення загрози функціонуванню об'єкту критичної інфраструктури.

Особа, яка критично важливий об'єкт інфраструктури:

- а) захопила або утримувала,
- б) знищила чи пошкодила весь або його устаткування, необхідне для діяльності, або
- в) вивела з ладу,–

вчинила злочин 5 ступеня.

Розділ 5.5. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА ВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Стаття 5.5.1. Створення злочинної організації або участь у ній чи її діяльності

Особа, яка:

- а) створила злочинну організацію,
- б) керувала нею чи її структурною частиною або вчиненням злочину учасниками злочинної організації,
- в) була учасником злочинної організації,
- г) брала участь у злочині, вчиненому учасниками злочинної організації, не входяючи до її складу, або
- д) сприяла як пособник злочинній організації або злочину, вчиненому учасниками такої організації, –
вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 5.5.2. Злочинне лідерство

Особа, яка:

- а) запровадила правила поведінки для учасників однієї чи кількох злочинних організацій або поширила їх на інших осіб,
- б) одноосібно або за участі інших осіб примусила до дотримання таких правил,
- в) представила злочинну організацію у перемовинах з іншими особами щодо злочинної діяльності,
- г) організувала зібрання представників злочинних організацій,
- д) розпорядилась застосувати насильство або інші заходи впливу щодо учасника злочинної організації чи особи, яка протидіє злочинній організації, або
- е) розпорядилась формуванням та витратами спільних активів однієї чи кількох злочинних організацій, –
вчинила злочин 5 ступеня.

Стаття 5.5.3. Причетність до злочинної організації

Особа, яка:

- а) приховала діяльність злочинної організації або злочин, вчинений учасниками такої організації або
- б) не повідомила про злочин, вчинений учасниками злочинної організації, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 5.5.4. Потурання діяльності злочинної організації

Службова особа, яка не виконала покладеного на неї обов'язку щодо при-

пинення діяльності злочинної організації, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Розділ 5.8. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ

Стаття 5.8.1. Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

1. У цьому розділі відповідні терміни мають таке значення:

1) допінг – засоби і методи, які належать до переліку заборонених Антидопінговим кодексом Олімпійського руху;

2) немедичне вживання наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини – вживання наркотичного засобу чи психотропної речовини без призначення лікаря або одурманюючого засобу всупереч його цільовому призначенню;

3) одурманюючий засіб – синтетична речовина, препарат, засіб (що не є наркотичним засобом або психотропною речовиною) лікарського, промислового, побутового чи іншого призначення, що вживається особою з метою одурманення та може призвести до захворювання на токсикоманію;

4) публічне місце – будівля, споруда (як внутрішні приміщення, так і території, що прилягають до них), зона, майданчик, доступні та відкриті для перебування (вільно, за запрошенням, безоплатно чи за плату), що призначені для проведення навчальних, спортивних, культурних заходів, масового відпочинку чи громадського харчування, торгівельного чи пасажирського обслуговування;

5) розмір наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів – кількість предмета окремих злочинів (значний, великий, особливо великий розмір), передбачених цим Розділом, який визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, протидії їх незаконному обігу. Значним визнається розмір, який перевищує невеликий розмір і є меншим ніж великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

Стаття 5.8.2. Ознаки складу злочину, які підвищують ступінь тяжкості злочинів, передбачених цим Розділом

1. Ознаками складу злочину, які підвищують на один ступінь тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, є вчинення злочину:

а) з предметом злочинів, передбачених статтями 5.8.3, 5.8.4, 5.8.5, 5.8.6³, 5.8.7, 5.8.10 цього Кодексу, у великих розмірах;

б) передбаченого статтею 5.8.3 цього Кодексу, з особливо небезпечним наркотичним засобом або психотропною речовиною;

³ Висловити пропозиції центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, - створити Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини

в) передбаченого статтею 5.8.7 цього Кодексу, з прекурсором чи обладнанням, призначених для виробництва чи виготовлення особливо небезпечного наркотичного засобу або психотропної речовини;

г) у публічному місці;

д) в установі виконання покарання;

е) близькою особою або іншою особою, на яких покладено обов'язки щодо навчання, виховання чи піклування стосовно власної чи підконтрольної дитини або особи, яка перебуває під опікою чи піклуванням.

2. Ознакою складу злочину, яка підвищує на два ступеня тяжкість злочинів, передбачених цим Розділом, є вчинення злочину:

а) з предметом злочинів, передбачених статтями 5.8.3, 5.8.4, 5.8.5, 5.8.6, 5.8.7, 5.8.10 цього Кодексу, в особливо великих розмірах.

Стаття 5.8.3. Незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин з метою збуту

Особа, яка незаконно:

а) з метою збуту:

i) виробила,

ii) виготовила,

iii) придбала,

iv) зберігала або

v) перемістила наркотичний засіб чи психотропну речовину або

б) збула такий засіб чи речовину,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 5.8.4. Незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту

Особа, яка незаконно, у значних розмірах, без мети збуту:

а) виробила,

б) виготовила,

в) придбала,

г) зберігала або

д) перемістила наркотичний засіб чи психотропну речовину,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 5.8.5. Незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, з метою збуту

Особа, яка незаконно:

а) з метою збуту:

i) посіяла,

ii) вирощувала,

- iii) придбала,
- iv) зберігала,
- v) перемістила рослини (чи їх частини), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або
- б) збула такі рослини (чи їх частини),–
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 5.8.6. Незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, без мети збуту

Особа, яка незаконно, у значних розмірах, без мети збуту:

- а) посіяла,
- б) вирощувала,
- в) придбала,
- г) зберігала або
- д) перемістила рослини (чи їх частини), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини,–
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 5.8.7. Незаконний збут прекурсорів чи обладнання, призначених для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини чи для культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини

Особа, яка незаконно збула:

- а) прекурсори, призначені для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини або
- б) обладнання, призначене для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини чи для культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини,–
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 5.8.8. Спонування до немедичного вживання наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини чи допінгу

Особа, яка спонукала іншу особу до немедичного вживання наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини або допінгу, а саме:

- а) незаконно рекламувала такий засіб, речовину чи допінг,
- б) поширила інформацію про місце придбання такого засобу, речовини чи допінгу,
- в) схилила іншу особу до вживання такого засобу, речовини чи допінгу,
- г) незаконно ввела такий засіб, речовину чи допінг в організм іншої особи проти її волі або
- д) у публічному місці вжила такий засіб, речовину чи допінг,–
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 5.8.9. Сприяння немедичному вживанню наркотичного або одурманюючого засобу, психотропної речовини

Особа, яка сприяла немедичному вживанню іншою особою наркотичного або одурманюючого засобу чи психотропної речовини, а саме:

- а) надала місце для такого вживання,
- б) утримувала таке місце або
- в) організувала таке місце, –
вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 5.8.10. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів

Особа, зобов'язана дотримуватись встановлених правил обігу:

а) наркотичних засобів або психотропних речовин, крім тих, обіг яких обмежено і щодо яких допускаються виключення окремих заходів контролю,

б) рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини,

в) прекурсорів, крім тих, щодо яких встановлюються заходи контролю, але обіг яких не обмежено, або

г) обладнання, призначеного для виробництва, виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин,

яка порушила ці правила, –
вчинила злочин 1 ступеня.

Книга 7. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДЕРЖАВИ

Розділ 7.4. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Стаття 7.4.1. Постановлення завідомо незаконного та необґрунтованого судового рішення

Суддя, який постановив завідомо незаконне та необґрунтоване судове рішення (вирок, рішення, ухвалу, постанову суду або судовий наказ), –

вчинив злочин 3 ступеня.

Стаття 7.4.2. Втручання в діяльність судді

Особа, яка втрутилася в діяльність судді з метою:

а) домогтися ухвалення незаконного та необґрунтованого судового рішення або

б) перешкодити здійсненню ним правосуддя у будь-який інший спосіб, –
вчинила злочин 3 ступеня.

Стаття 7.4.3. Порухнення порядку автоматичного розподілу справ між суд-
дями

Особа, яка порушила порядок розподілу справ між суддями шляхом:

а) внесення завідомо неправдивих відомостей до системи автоматичного
розподілу справ,

б) невнесення чи несвоечасного внесення відомостей до системи автома-
тичного розподілу справ, або

в) вчинення несанкціонованих дій з інформацією, що міститься в системі
автоматичного розподілу справ,–

вчинила злочин 3 ступеня.

Розділ 7.5. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ СПРИЯННЯ ПРАВОСУДДЮ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ

Стаття 7.5.1. Ознаки складу злочину, які підвищують тяжкість злочинів, пе-
редбачених цим Розділом

Ознакою складу злочину, яка підвищує на один ступінь тяжкість злочину,
передбаченого цим Розділом, визнається:

а) вчинення злочину шляхом надання показань, висновку або перекладу під
присягою у суді.

Стаття 7.5.2. Протиправне втручання в діяльність прокурора, слідчого, де-
тектива, дізнавача, захисника, представника особи, експерта, працівника дер-
жавної виконавчої служби чи приватного виконавця

Особа, яка втрутилася в діяльність прокурора, слідчого, детектива, дізна-
вача, співробітника оперативного підрозділу, захисника, представника особи,
експерта, працівника державної виконавчої служби чи приватного виконавця з
метою:

а) перешкодити виконанню ним службового чи професійного обов'язку або

б) домогтися вчинення незаконних дій,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.3. Перешкоджання діяльності органів правопорядку

Особа, яка:

а) завідомо неправдиво повідомила прокурора чи орган правопорядку про
вчинення злочину,

б) підкупила учасника кримінального провадження, який не є службовою
особою,

в) сфальсифікувала, приховала, знищила чи зіпсувала доказ у кримінально-
му провадженні або

г) заздалегідь не обіцяючи, приховала тяжкий або особливо тяжкий зло-
чин,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Примітка. Не підлягають кримінальній відповідальності за задалегідь не об'яване приховування злочину члени сім'ї та близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначено у пункті 1 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України.

Стаття 7.5.4. Незаконне притягнення до кримінальної відповідальності

Прокурор, слідчий або детектив, який без встановлених законом підстав повідомив особі про підозру у вчиненні злочину,–

вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.5. Порушення права на захист

Прокурор, слідчий, детектив, дізнавач або співробітник оперативного підрозділу, який:

а) безпідставно не допустив захисника до участі у кримінальному провадженні,

б) своєчасно не залучив захисника для здійснення захисту за призначенням або

в) здійснив процесуальну дію без обов'язкової участі захисника,–
вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.6. Примушування до давання показань

Прокурор, слідчий, детектив, дізнавач або співробітник оперативного підрозділу, який примусив свідка чи потерпілу особу до давання показань під час допиту, пред'явлення для впізнання або слідчого експерименту,–

вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.7. Розголошення відомостей оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування або про заходи безпеки

Прокурор, слідчий, детектив, дізнавач, співробітник оперативного підрозділу або інша службова особа, яка розголосила відомості:

а) оперативно-розшукової діяльності,

б) досудового розслідування,

в) що становлять таємницю нарадчої кімнати або

г) про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист,

якщо вони були їй довірені або стали відомими у зв'язку із її службовим становищем,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.8. Незабезпечення безпеки особи, взятої під захист

Службова особа органу, на який покладено функції убезпечення особи, взятої під захист, яка не вжила передбачених законом заходів для забезпечення безпеки такої особи, члена її сім'ї чи її близького родича,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.9. Відмова свідка давати показання

Свідок, який відмовився без поважних причин надати показання під час досудового розслідування або в суді,–

вчинив злочин 1 ступеня.

Примітка. Свідок не підлягає кримінальній відповідальності за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів своєї сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається у пункті 1 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України.

Стаття 7.5.10. Неправдиві показання

Свідок або потерпіла особа, які надали завідомо неправдиві показання органу, що здійснює досудове розслідування, або в суді,–

вчинили злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.11. Ненадання висновку або надання неправдивого висновку експертом, спеціалістом

Експерт, спеціаліст, який під час досудового розслідування, судового чи виконавчого провадження:

- а) не надав висновок без поважних причин,
- б) надав завідомо неправдивий висновок або
- в) під час допиту відмовився роз'яснити висновок чи завідомо неправдиво роз'яснив його,–

вчинив злочин 1 ступеня.

Стаття 7.5.12. Неправдивий переклад

Перекладач, який надав завідомо неправдивий переклад органу, що здійснює досудове розслідування, або в суді,–

вчинив злочин 1 ступеня.

Розділ 7.6. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Стаття 7.6.1. Невиконання або перешкодження виконанню судового рішення

Особа, яка:

- а) не виконала судове рішення (вирок, рішення, ухвалу, постанову суду або судовий наказ), що набрало законної сили, або

- б) перешкоджала його виконанню,–

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.6.2. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, або майна, яке описане, підлягає конфіскації чи вилученню

Особа, яка:

а) вчинила відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, або майном, яке описане, якщо це майно було їй ввірене,

б) порушила обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, якщо це майно було їй ввірене,

в) здійснила банківську операцію з коштами (вкладами), на які накладено арешт, будучи представником фінансової установи, або

г) вчинила дії, передбачені пунктами (а) – (в) щодо майна, яке підлягає конфіскації або речі, яка підлягає вилученню, за рішенням суду, що набрало законної сили, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.6.3. Ухилення від відбування покарання у виді ув'язнення на певний строк

Особа, що відбуває покарання у виді ув'язнення на певний строк, якій було дозволено короткочасний виїзд і яка не повернулася без поважних причин до місця відбування покарання після закінчення строку виїзду, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.6.4. Втеча з місця ув'язнення або з-під варти

Особа, яка втекла від затримання, з-під варти або з місця ув'язнення, будучи:

а) затриманою за підозрою у вчиненні злочину,

б) взятою під варту або

в) такою, що відбуває арешт, ув'язнення на певний строк чи довічне ув'язнення, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.6.5. Дії, що дезорганізують роботу установи виконання покарань

Особа, що відбуває покарання у виді арешту, ув'язнення на певний строк або довічного ув'язнення, яка:

а) примусила іншого засудженого чи представника адміністрації установи виконання покарань до вчинення незаконної дії чи до невиконання обов'язку, або

б) знущалась над іншим засудженим, –

вчинила злочин 1 ступеня.

Стаття 7.6.6. Невиконання рішення Європейського суду з прав людини або Міжнародного кримінального суду

Службова особа, яка не виконала:

а) рішення Європейського суду з прав людини або

б) вирок, постанову чи рішення з основоположного питання Міжнародного

кримінального суду, –
вчинила злочин 1 ступеня.

Книга 9.

ПРОСТУПКИ

Розділ 10.1. ПРОСТУПКИ ПРОТИ ПРАВ ЛЮДИНИ

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Стаття 10.1.1. Поставлення в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини

Особа, яка поставила іншу особу в реальну небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини, знаючи, що вона є носієм цього вірусу, –
вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

ТА СТАТЕВОЇ МОРАЛЬНОСТІ

Стаття ____ . Сексуальне домагання неповнолітнього

Повнолітня особа, яка запропонувала спілкування:

а) особі віком від 14 до 16 років для вчинення з нею дії сексуального характеру або

б) неповнолітній особі для виготовлення продукції порнографічного характеру за її участю, –

вчинила проступок.

Стаття ____ . Перегляд дитячої порнографії

Повнолітня особа, яка за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій переглядала дитячу порнографію, –

вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ СІМ'Ї,

ДІТЕЙ ТА ВРАЗЛИВИХ ОСІБ

Стаття ____ . Домашнє насильство

Особа, яка систематично застосовувала фізичне, психологічне або економічне насильство щодо подружжя чи іншої близької особи, у тому числі колишньої, –

вчинила проступок.

Стаття ____ . Експлуатація дитини

Особа, яка без застосування примушування використовувала працю дитини, котра не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування,–

вчинила проступок.

Стаття _____. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність

Особа, яка втягнула неповнолітню особу у:

- а) пияцтво,
- б) бродяжництво або
- в) заняття азартною грою,–

вчинила проступок.

Стаття _____. Продаж алкогольного напою неповнолітній особі

Особа, яка:

- а) продала алкогольний напій неповнолітній особі або
- б) придбала алкогольний напій для неповнолітньої особи,–

вчинила проступок.

Стаття _____. Неналежне виконання обов'язків щодо підопічної особи, що спричинила значну шкоду

Особа, яка внаслідок легковажності або недбалості не виконала або неналежно виконала свій обов'язок стосовно дитини або особи, щодо якої встановлена опіка чи піклування, якщо це спричинило значну шкоду, -

вчинила проступок.

Стаття _____. Ухилення від утримання члена сім'ї

Особа, яка ухилилась від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання свого члена сім'ї чи колишнього члена сім'ї, що призвело до виникнення заборгованості зі сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за три місяці відповідних платежів,–

вчинила проступок.

Стаття _____. Самочинне відібрання дитини

Особа, яка всупереч рішенням суду про відібрання дитини самочинно змінила місце проживання малолітньої дитини,–

вчинила проступок.

Стаття _____. Приховування обставини, за якої шлюб є недійсним

Особа, яка при вступі в шлюб завідомо приховала відому їй обставину, за якої шлюб відповідно до закону є недійсним,–

вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ПРИВАТНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття __. Незаконне обмеження права на інформацію про себе

Особа, яка незаконно:

- а) знищила конфіденційну інформацію про іншу особу,
- б) змінила таку інформацію,
- в) не надала інформацію про стан свого здоров'я, стан здоров'я дитини чи підопічної особи,
- г) приховала інформацію про причину смерті особи від члена її сім'ї чи іншої фізичної особи, уповноваженої членом сім'ї, або
- д) відмовила громадянину у можливості ознайомитися в органі державної влади, органі місцевого самоврядування, установі чи організації з інформацією про себе, яка не є державною або іншою захищеною законом таємницею,–
вчинила проступок.

Стаття __. Порушення права на особисті папери та зображення

Особа, яка особисті папери іншої фізичної особи, її фотографію або художній твір, на якому вона зображена, всупереч волі того, кому вони належать:

- а) опублікувала чи публічно показала,
- б) розповсюдила або
- в) використала,–
вчинила проступок.

Стаття __. Розголошення таємниці інформації про стан здоров'я

Особа, яка всупереч волі іншої фізичної особи розголосила таємницю про:

- а) стан її здоров'я,
- б) факт її звернення за медичною допомогою,
- в) діагноз або відомості, одержані при її медичному обстеженні,–
вчинила проступок.

Стаття __. Порушення волі померлої особи щодо її анатомічних матеріалів

Особа, яка використала орган або інший анатомічний матеріал померлої людини всупереч її розпорядженню, висловленому за життя,–

вчинила проступок.

Стаття __. Порушення права на використання імені

Особа, яка незаконно використала чи обнародувала ім'я:

- а) особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, до набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї,
- б) особи як потерпілої від кримінального правопорушення без його згоди

або

в) учасника цивільного спору, який стосується особистого життя сторін, без його згоди, –

вчинила проступок.

Стаття __. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів

Особа, яка незаконно:

а) вилучила зібрані, опрацьовані, підготовлені журналістом матеріали,
б) тимчасово вилучила технічні засоби, якими він користується у зв'язку із своєю професійною діяльністю,

в) відмовила у доступі журналіста до інформації,

г) заборонила критикувати суб'єкта владних повноважень або

д) не допускала журналіста до певного місця чи території, –

вчинила проступок.

Стаття __. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку

Особа, яка шляхом застосування насильства чи погрози:

а) примусила іншу особу до участі у страйку або

б) перешкодила іншій особі в участі у страйку, –

вчинила проступок.

Стаття __. Порушення трудових прав

Службова особа, яка незаконно обмежила трудові права працівника, а саме:

а) звільнила його з роботи чи примусила до звільнення,

б) притягнула до дисциплінарної відповідальності,

в) здійснила переведення чи переміщення,

г) погіршила умови праці,

д) відмовила у призначенні на іншу посаду,

е) зменшила заробітну плату (винагороду),

є) позбавила права пройти перепідготовку,

ж) позбавила права на відпочинок, –

вчинила проступок.

Стаття __. Невиплата заробітної плати чи інших установлених законом виплат

Керівник юридичної особи або фізична особа – підприємець, який безпідставно не виплатив у повному обсязі заробітну плату (винагороду), стипендію, пенсію чи іншу установлену законом виплату особі більш як за один місяць, –

вчинив проступок.

Стаття __. Обмеження права на отримання освіти

Службова особа, яка незаконно:

- а) відмовила у зарахуванні особи до закладу освіти, крім закладу загальної середньої освіти або
- б) відрахувала з такого закладу,–
вчинила проступок.

Стаття __. Неправомірне стягнення оплати за навчання

Службова особа, яка стягувала оплату за навчання у закладі освіти, не передбачену законом чи договором,–
вчинила проступок.

Стаття __ . Порушення права на користування об'єктом державної чи комунальної власності

Особа, яка створила перешкоду в користуванні громадянином відповідно до закону для задоволення своїх потреб об'єктом права державної чи комунальної власності,–
вчинила проступок.

Стаття __ . Порушення права на соціальне забезпечення, що спричинило неістотну шкоду

Службова особа, яка незаконно:

- а) відмовила іншій особі у призначенні виплати із фонду державного соціального страхування чи фонду загальнообов'язкового державного пенсійного страхування або
- б) зменшила розмір виплати із такого фонду,
якщо це спричинило неістотну майнову шкоду потерпілій особі,–
вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ІНШИХ ОСОБИСТИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття __ . Ненадання медичної допомоги, що спричинило значну шкоду здоров'ю особи

Медичний працівник, який не надав медичну допомогу хворому, будучи зобов'язаним згідно із законом надати її, що через необережність спричинило значну шкоду здоров'ю особи,–
вчинив проступок.

Стаття __ . Примушування до богослужіння або перешкоджання його відправленню

Особа, яка:

- а) примусила священнослужителя до проведення богослужіння або
- б) перешкодила відправленню богослужіння чи ритуального обряду, якщо

це зірвало богослужіння чи обряд, –
вчинила проступок.

Стаття ____ . Незаконне обмеження особистого немайнового права фізичної особи

Особа, яка незаконно обмежила особисте немайнове право іншої особи, крім випадків, передбачених цим Кодексом, та, будучи зобов'язаною вчинити необхідні дії для його негайного поновлення, не вчинила їх, –
вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ТА РЕФЕРЕНДУМНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН

Стаття __ . Роз'яснення термінів Кримінального кодексу України

У цьому Підрозділі відповідні терміни мають таке значення:

1) предмети непрямого підкупу – гроші, товари, пільги, переваги, послуги, роботи, цінні папери, кредити, лотерейні білети, інші матеріальні чи нематеріальні активи, що надаються виборцям чи учасникам референдуму. До товарів не відносяться матеріали передвиборчої агітації, поширення яких у певних розмірах дозволено Виборчим кодексом України⁴.

Стаття __ . Перешкоджання участі у виборчому процесі чи у процесі проведення референдуму

Особа, яка перешкодила іншій особі реалізувати право на участь у виборчому процесі чи процесі референдуму, а саме:

- а) бути членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, які організовують підготовку та проведення відповідних виборів чи референдуму,
- б) бути членом ініціативної групи з проведення виборів чи референдуму,
- в) брати участь у проведенні передвиборчої агітації чи агітації щодо проведення референдуму,
- г) бути офіційним спостерігачем на виборах чи референдумі,
- д) оскаржувати порушення прав виборця чи учасника референдуму або
- е) здійснювати опитування виборців чи учасників референдуму щодо їх волевиявлення під час голосування, –
вчинила проступок.

Стаття ____ . Незаконні дії з виборчим бюлетенем чи бюлетенем для голосування на референдумі

Особа, яка вчинила незаконні дії з виборчим бюлетенем чи бюлетенем для голосування на референдумі, а саме:

- а) отримала бюлетень, не маючи на це право,

⁴ Див.: Частина 6 статті 57 Виборчого кодексу України: виготовлені за рахунок виборчого фонду, що містять візуальні зображення партійної символіки та брендуння виборчої кампанії, згадування імені або зображення кандидата, який балотується на виборах, такі як плакати, листівки, календарі, блокноти, ручки, запальнички, сірники, значки, бейджі, USB-флешки, вимпели, прапори, книги, пакети, футболки, кепки, шарфи, парасолі та інші матеріали передвиборчої агітації, вартість яких не перевищує 6 відсотків неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

- б) надала бюлетень особі, яка не мала права його отримувати,
- в) надала виборцю, учаснику референдуму заповнений бюлетень,
- г) будучи виборцем, учасником референдуму, проголосувала більше одного разу, або
- д) незаконно опустила бюлетень до виборчої скриньки чи додала його до бюлетенів, призначених для підрахунку,–
вчинила проступок.

Стаття ____ . Викрадення, знищення, пошкодження або приховування виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі

Особа, яка виборчий бюлетень або бюлетень для голосування на референдумі:

- а) викрала,
- б) знищила,
- в) пошкодила або
- г) приховала,–
вчинила проступок.

Примітка. Предметом цього проступку є виборчий бюлетень або бюлетень для голосування на референдумі, який не був у встановленому законом порядку виданий виборцю чи учаснику референдуму.

Стаття __ . Незаконне підписання протоколу членом виборчої комісії, комісії з референдуму

Голова, заступник голови, секретар чи інший член виборчої комісії або комісії з референдуму, який підписав протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці чи дільниці з референдуму або протокол про підсумки голосування в межах відповідного виборчого округу чи округу з референдуму або про результати виборів чи референдуму:

- а) до остаточного заповнення протоколу або
- б) не на засіданні виборчої комісії чи комісії з референдуму,–
вчинив проступок.

Стаття __ . Порушення таємниці голосування

Особа, яка порушила таємницю голосування під час проведення виборів чи референдуму, що виразилося в розголошенні змісту волевиявлення іншого виборця або учасника референдуму,–

вчинила проступок.

Стаття ____ . Подання завідомо недостовірних відомостей у звіті політичної партії

Особа, яка подала завідомо недостовірні відомості:

- а) у звіті політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або

б) у фінансовому звіті про надходження та використання коштів виборчого фонду політичної партії, місцевої організації політичної партії чи кандидата на виборах,–

вчинила проступок.

Стаття 4.7.18. Передвиборна агітація чи агітація референдуму, поєднана з непрямым підкупом

Особа, яка надала предмети непрямого підкупу фізичним особам, закладам, установам чи організаціям, що супроводжувалося закликами або пропозицією голосувати чи не голосувати за певного кандидата (кандидатів), згадуванням імені такого кандидата (кандидатів) або партійної символіки,–

вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Стаття ____ . Незаконне створення організаційної структури політичної партії

Особа, яка:

а) створила організаційну структуру політичної партії в органі виконавчої чи судової влади, виконавчому органі місцевого самоврядування, військовому формуванні, на державному підприємстві, у навчальному закладі або іншій державній установі чи організації або

б) керувала нею,–

вчинила проступок.

Стаття ____ . Незаконне обмеження місця перебування

Особа, яка видворила іншу особу з обраного нею місця перебування, доступ до якого не заборонений законом, договором, адміністративним актом чи рішенням суду,–

вчинила проступок.

Розділ 10.2. ПРОСТУПКИ ПРОТИ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА

ПРОСТУПКИ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ПОВОДЖЕННЯ З НЕБЕЗПЕЧНИМИ ПРЕДМЕТАМИ ТА КРИТИЧНО ВАЖЛИВИМИ ОБ'ЄКТАМИ ІНФРАСТРУКТУРИ

Стаття ____ . Протиправне діяння з предметом, що перебував у зоні посиленого радіаційного контролю

Особа, яка предмет, що перебував у зоні посиленого радіаційного контролю:

а) перемістила за межі такої зони,

- б) набула або
- в) передала іншій особі,–
- вчинила проступок.

Проступки ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Стаття __. Незаконне поводження з відходами або вторинною сировиною
Особа, яка відходи або вторинну сировину без передбаченого законом до-
зволу:

- а) ввезла на територію України,
- б) перемістила транзитом через територію України,
- в) захоронила або
- г) утилізувала,–
- вчинила проступок.

Стаття __. Недотримання вимог щодо забезпечення від діяльності, яка ста-
новить підвищену небезпеку

Особа, яка не дотрималась вимог щодо:

- а) пожежної безпеки,
- б) експлуатації електричних мереж чи електричного обладнання,
- в) використання мереж газопостачання чи газового обладнання,
- г) експлуатації обладнання чи устаткування, яке працює з підвищеним тиском газів чи рідини,
- д) експлуатації високочастотного обладнання,
- е) експлуатації ліфтів, ескалаторів, канатних, канатно-крісельних доріг чи гірсько-лижних витягів,
- є) експлуатації атракціонів,
- ж) утримання тварин або
- з) зберігання зброї, боєприпасів чи інших предметів, поводження з якими відповідно до цього Кодексу є кримінальним правопорушенням,
що створило загрозу заподіяння шкоди життю чи здоров'ю людини,–
- вчинила проступок.

Стаття __. Порушення правил поведінки на об'єкті критичної інфраструк-
тури

Особа, яка на об'єкті критичної інфраструктури:

- а) перебуває без належного дозволу або
- б) не виконала правомірну вимогу щодо дотримання правил безпеки на
вказаному об'єкті,–
- вчинила проступок.

Стаття __. Протиправне діяння з гладкоствольною мисливською зброєю та

боєприпасами до неї, холодною та металльною зброєю

Особа, яка протиправно:

- а) набула,
 - б) передала,
 - г) зберігала,
 - д) перемістила,
 - е) переміщувала через державний кордон України,
 - є) виготовила,
 - ж) відремontувала або
 - з) переробила гладкоствольну мисливську зброю та боєприпаси до неї, холодною та металльною зброєю, –
- вчинила проступок.

Стаття __ . Протиправні діяння з пристроєм, призначеним або адаптованим для зменшення звуку, спричиненого пострілом.

Особа, яка протиправно:

- а) набула,
 - б) передала іншій особі,
 - г) зберігала, незалежно від його тривалості,
 - д) перемістила,
 - е) переміщувала через Державний кордон України,
 - є) виготовила,
 - ж) відремontувала або
 - з) переробила пристрій, призначений чи адаптований для зменшення звуку, спричиненого пострілом, –
- вчинила проступок.

Стаття __ . Протиправне діяння з травматичним засобом

Особа, яка протиправно:

- а) набула,
 - б) передала,
 - г) зберігала,
 - д) перемістила,
 - е) переміщувала через державний кордон України,
 - є) виготовила,
 - ж) відремontувала або
 - з) переробила травматичний засіб -
- вчинила проступок.

Стаття __. Незаконна передача або носіння травматичного засобу

Особа, яка травматичний засіб незаконно:

- а) передала;
 - б) носила (мала при собі у стані, який надає можливість негайного застосування) в публічному місці,–
- вчинила проступок.

ПРОСТУПКИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ПРЕКУРСОРІВ

Стаття _____. Незаконний обіг наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту

Особа, яка вчинила незаконний обіг наркотичних засобів або психотропних речовин, у невеликих розмірах без мети збуту, а саме:

- а) виробництво,
 - б) виготовлення,
 - в) придбання,
 - г) зберігання або
 - д) переміщення,–
- вчинила проступок.

Стаття _____. Незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, у невеликих розмірах без мети збуту

Особа, яка вчинила незаконний обіг рослин (чи їх частин), що містять наркотичні засоби або психотропні речовини у невеликих розмірах, без мети збуту, а саме:

- а) посів,
 - б) вирощування,
 - в) придбання,
 - г) зберігання або
 - д) переміщення,–
- вчинила проступок.

Стаття _____. Незаконний обіг прекурсорів або обладнання, призначених для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини, чи культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини

Особа, яка вчинила незаконний обіг прекурсорів або обладнання, що призначені для виробництва чи виготовлення наркотичного засобу або психотропної речовини, чи для культивування рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, а саме:

- а) виробництво,
- б) виготовлення,
- в) придбання,

- г) зберігання або
 - д) переміщення,–
- вчинила проступок.

Стаття ____. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів

Особа, зобов'язана дотримуватись встановлених правил обігу:

а) наркотичних засобів або психотропних речовин, обіг яких обмежено і щодо яких допускаються виключення окремих заходів контролю, або

б) прекурсорів, щодо яких встановлюються заходи контролю, але обіг яких не обмежено,

яка порушила ці правила,–
вчинила проступок.

ДО ПРОСТУПКІВ ПРОТИ НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я

Стаття ____. Порушення права на безоплатну медичну допомогу

Особа, яка вимагала, просила чи одержала оплату за надання медичної допомоги в державному чи комунальному закладі охорони здоров'я,–

вчинила проступок.

Розділ 10.3. ПРОСТУПКИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ...

Стаття ____. Порушення особистих немайнових прав інтелектуальної власності

Особа, яка незаконно:

а) привласнила авторство або

б) іншим способом порушила особисте немайнове право інтелектуальної власності,–

вчинила проступок.

Стаття ____. Порушення майнових прав інтелектуальної власності

Особа, яка незаконно порушила майнове право інтелектуальної власності, якщо це спричинило неістотну майнову шкоду,–

вчинила проступок.

Розділ 10.4. ПРОСТУПКИ ПРОТИ ДЕРЖАВИ

Стаття ____. Розголошення адвокатської таємниці

Особа, яка зобов'язана зберігати адвокатську таємницю, розголосила її,–

вчинила проступок.

Стаття ____ . Розголошення слідчої таємниці

Особа, яка після письмового попередження прокурором, слідчим, детективом, дізнавачем або співробітником оперативного підрозділу про недопустимість їх розголошення розголосила відомості:

- а) оперативно-розшукової діяльності,
- б) досудового розслідування або
- в) про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, – вчинила проступок.

Стаття ____ . Відмова експерта чи перекладача від виконання обов'язків

Експерт чи перекладач, який відмовився без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків під час провадження досудового розслідування чи в суді, а також при здійсненні виконавчого провадження, – вчинила проступок.

Стаття ____ . Порушення вимог засобу безпеки

Особа, яка порушила без поважних причин вимоги засобу безпеки, призначеного судом, – вчинила проступок.

Стаття ____ . Незаконні діяння щодо доказів

Особа, яка здійснила фальсифікацію, приховала, знищила чи зіпсувала доказ, що використовується у цивільному, господарському, адміністративному провадженні чи провадженні у справах про адміністративні правопорушення, – вчинила проступок.

Наукове видання

**ПРОЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ У ФОКУСІ АКАДЕМІЧНОЇ
ДУМКИ**

Матеріали вебінару

(м. Харків, 21 січня 2021 року)

*Матеріали вебінару опубліковано в авторській редакції
за готовим макетом*

Підписано до друку 23.04.2021.
Формат 60×90 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 11,6. Обл.-вид. арк. 10,9. Вид. № 2779.
Тираж 200 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011.